

LEGEA ȘI VIAȚA

Publicație științifico-practică
ISSN 1810-309X

Întreprindere de stat
Fondator – Agenția Proprietății Publice
Certificat de înregistrare
nr. 10202264 din 11.02.1993

Publicație acreditată de Consiliul
Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică
al Academiei de Științe a Moldovei prin
Hotărârea nr. 169 din 21.12.2017
Revista este inclusă în baza științifică
internațională Index Copernicus International
(Republica Polonă)

Tipul C

Asociați: Curtea Constituțională, Curtea Supremă de Justiție, Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” (Cahul), Universitatea Slavonă, Universitatea „Spiru Haret” (Constanța), Universitatea „Petre Andrei” (Iași), Universitatea de Stat din Herson (Ucraina).

Se editează din ianuarie 1991

Nr. 12(324) 2018

Redactor-șef L. Arsene,
dr. h. c. mult.

Colegiul de redacție:

Gh. Alecu, doctor în drept, profesor universitar (Constanța, România); T. Barzo, doctor hab. în drept, profesor, (Miskolc, Ungaria); V. Bujor, doctor în drept, prof. univ.; Gh. Costachi, doctor hab. în drept, profesor univ.; V. Cușnir, doctor hab. în drept, profesor univ.; D. Garadjaev, doctor în drept, profesor, Judecător la Curtea Constituțională (Bacu, Azerbaidjan); E. Haritonov, doctor hab., profesor, membru cor. al AND (Odesa, Ucraina); E. Ișcenco, doctor hab. în drept, profesor (Moscova, FR); T. Kolomoieț, doctor hab. în drept, profesor (Zaporojie, Ucraina); J. Kovac, doctor hab. în drept, profesor, Universitatea Paneuropeană (Bratislava, Slovenia); A. Lonciacov, doctor hab. în drept, profesor (Habarovsk, FR); V. Stratonov, doctor hab. în drept, profesor (Herson, Ucraina); V. Șepitico, doctor hab. în drept, profesor, membru cor. al AND (Harcov, Ucraina).

Adresa redacției:
Casa presei, et. 5
str. Pușkin 22, mun. Chișinău, MD - 2012,
Republica Moldova
Tel.: 022-233 790;
022-234 132 (contabilitatea)
E-mail: legea_zakon@mail.ru

Index: RM 77030

© Legea și viața
Pagina web: www.legeazakon.md
www.legeasiviata.in.ua

SUMAR

Gheorghe COSTACHI. Dreptul – factor de ordonare a societății și de asigurare a securității persoanei	4
Sergiu BODLEV, Valeriu ZUBCO. Unele opinii privind răspunderea administrativ-disciplinară ca formă de influențare a creșterii profesionalismului funcționarilor vamali.....	10
Mihnea CERCHEZ. Răspunderea penală în domeniul protecției mediului	14
Mariana NISTOR. Impactul stereotipurilor de gen asupra procesului de reglementare juridică în câmpul muncii	19
Igor SOROCEANU. Misiunea ONU în menținerea păcii	21
Наталья КРИСТЕВА. Проблемы правового регулирования административно-территориального устройства в АТО Гагаузия.....	24
Юрий МИХАЛАКЕ, Ольга ТАТАР. Место и роль непоименованных договоров в зарубежных странах.....	28
Gheorghe TATARU. Temeiurile și procedura de demitere a șefului de stat.....	35
Anatolie LÂSĂI. Evoluția metodelor de imprimare și copiere a documentelor, utilizate după invenția de imprimare a lui Johann Gutenberg la falsificarea documentelor	40
Татьяна ДУДЧАК. Проблемы исследования копий в почерковедческих экспертизах	45
Gheorghe GOLUBENCO, Mihai COSTEA. Considerații privind cercetarea scrisului și semnăturii în documentele prezentate la expertiză în copii.....	48
Veronica POSTORONCĂ. Probele și particularitățile de efectuare a expertizelor grafoscopice a semnăturilor/scrisului după copiile documentelor	52
Victoria CATARAGA. Practica examinării obiectelor grafoscopice în copii în cadrul expertizei judiciare în Republica Moldova.....	55
Larisa VOZNIUC. Sugestii la cercetarea obiectelor grafoscopice în copii, aspecte practice.....	58
Татьяна ДУДЧАК. Исследование подписи с целью установления факта выполнения с помощью технического средства – плоттера (на примере одного экспертного заключения).....	61

CZU: 340.132.1(478)

DREPTUL – FACTOR DE ORDONARE A SOCIETĂȚII ȘI DE ASIGURARE A SECURITĂȚII PERSOANEI

Gheorghe COSTACHI,
doctor habilitat în drept, profesor universitar,

REZUMAT

Articolul cuprinde o serie de reflecții pe marginea rolului și a funcțiilor dreptului în cadrul societății. Accentul este pus, în mod deosebit, pe valoarea dreptului de a fi un factor de ordonare a societății și de asigurare a securității persoanei prin intermediul funcțiilor sale identificate în doctrină.

Cuvinte-cheie: dreptul, societate, ordine socială, securitate a persoanei, funcție normativă, funcție de protecție a drepturilor persoanei.

LAW - ORDERING FACTOR OF THE SOCIETY AND INSURANCE OF THE PERSON SECURITY

Gheorghe COSTACHI,
Candidate of Legal Sciences, professor

SUMMARY

The article contains a series of reflections on the role and functions of law in society. The focus is particularly on the value of the right to be a factor in ordering society and to ensure the security of the person through his functions identified in the doctrine.

Keywords: law, society, social order, security of the person, normative function, function of protecting the rights of the person.

Introducere. În cadrul societății umane, acțiunile indivizilor – înzestrați cu conștiință și voință proprie – nu se pot produce ca o desfășurare haotică de fapte, ci, dimpotrivă, ele se derulează într-un mod organizat, după anumite reguli sociale, având un caracter normat [9, p. 27].

În general, acțiunea umană, prin însăși natura sa, impune normarea, reglarea prin norme a conduitei, reglare ce asigură eficiența acțiunii [18, p. 140]. Deci, normarea presupune stabilirea unor reguli care organizează acțiunea umană [21, p. 117-118].

Prin esență, normarea activității umane reprezintă o cerință indispensabilă oricărei forme de conviețuire (în familie, în colectivele de muncă, în comunitățile urbane și rurale etc.), indiferent de gradul evoluției sale sau de calitatea formelor ce asigură coeziunea internă a acesteia [22, p. 168]. Astfel, toate genurile de activitate umană sunt supuse, într-un fel sau altul, normării, în sensul că ele nu se pot desfășura neorganizat, fără să se subordoneze unor scopuri sau cerințe, prefigurate într-un sistem de principii și norme de diferită natură.

În mod concret, normarea activității membrilor societății se realizează prin

elaborarea unui ansamblu de reguli, prescripții, constrângeri, obligații, drepturi și îndatoriri de natură morală, religioasă, juridică, economică, politică, estetică etc., care reglementează conduita și comportamentele individuale și de grup în cadrul sistemului social.

Prin urmare, fundamentul ordinii din cadrul societății, fără îndoială, este constituit din normele sociale, ca reguli de conduită sau standarde de comportament al oamenilor în societate [12, p. 43]. Cu siguranță, aceste norme sunt chemate să asigure nu doar ordinea în cadrul societății, dar și securitatea fiecărei persoanei ca membru al acestei societăți.

Scopul studiului. Pornind de la cele expuse, în cele ce urmează ne propunem să reflectăm pe marginea valorii și a rolului dreptului în societate, mai ales asupra rolului acestuia de a fi un factor de ordonare a societății și de asigurare a securității persoanei.

Rezultate obținute și discuții. Actualmente, este unanim recunoscut rolul fundamental al normei în organizarea vieții sociale pe baze raționale, societatea funcționând independent de voințele individuale, ca o conștiință colectivă de la care emană regulile existenței în comun și care fixează și transmite din

generație în generație necesitatea sau indezirabilitatea unor acțiuni, cultivând tendința spre ordinea socială, caracteristică vieții colective organizate statale [2, p. 460].

Pornind de la faptul că conduita umană este prescrisă în norme, devine evident că prin intermediul acestora omul se integrează în societate, respectarea normelor fiind o condiție indispensabilă a conviețuirii în cadrul acesteia. Apare fireasca întrebare – de ce? Probabil, în mare parte, datorită faptului că normele emise în societate sunt influențate într-un mod determinant de nevoile, cerințele care le impune viața în comun, relațiile între oameni.

Diferite categorii de norme instituite la nivelul societății dau naștere la tipuri specifice de ordini sociale. Așa se explică faptul că în cadrul aceleiași societăți funcționează o ordine economică, una morală, alta juridică etc. Între aceste ordini normative distincte care, fiecare în parte, încorporează valori și conduite de aceeași natură (economică, morală, juridică, religioasă, estetică etc.), în cadrul fiecărei societăți există o deplină compatibilitate; ele funcționează simultan, fără a se exclude una pe alta. Sinteza lor, nu reprezintă altceva decât ceea

ce, generic, este numită ordine socială [21, p. 117-118].

În general, ordinea socială se referă la capacitatea societății de a [11, p. 112]:

a) ține sub control agresivitatea indivizilor;

b) asigura coordonarea activității sociale;

c) facilita continuitatea vieții sociale;

d) permite predictibilitatea conduitei și acțiunilor umane.

O asemenea ordine contribuie la stabilirea unei stări relative de echilibru și armonie, niciodată însă cu un caracter definitiv, deoarece în orice moment pot să apară conflicte între valori, încălcări ale normelor sau ezitări cu privire la legitimitatea acestora, care, în anumite condiții, amenință însăși ordinea socială stabilită.

Merită accentuat în context faptul că ordinea socială nu reprezintă însă numai existența unor norme sociale, cât mai ales supunerea cetățenilor acestor norme, organizarea și ordonarea efectivă a relațiilor sociale pe baza acestora. La acest subiect cercetătorul francez J. Carbonnier menționează: „Ordinea socială este o conexiune strânsă de reguli îndeplinite” [7, p. 322]. Astfel, ordinea socială reprezintă normele sociale în acțiune și rezultatul acestor norme. În măsura în care normele sociale sunt transpuse în practică și se îndeplinesc comandamentele lor, se configurează și ordinea socială. Respectiv, putem constata că ordinea în societate nu se poate realiza decât prin aplicarea și respectarea normelor sociale [10, p. 29].

Din marea varietate a normelor sociale (etice, obișnuite, religioase, tehnice, politice etc.) deosebit de importante sunt normele juridice (de drept), care împreună cu relațiile juridice formează baza ordinii juridice (de drept), parte componentă a ordinii sociale. În acest sens, în studiile de specialitate [24, p. 131] se menționează că condiția de bază a afirmării și menținerii ordinii sociale, a stabilității și funcționării societății este ordinea de drept. Ordinea socială este dublată astfel, de ordinea de drept care se fundamentează și funcționează pe baza unui sistem ierarhizat de norme, reguli, prescripții ce reglementează relațiile indivizilor. Fiind înțeleasă ca ansamblul normelor juridice împreună cu relațiile juridice născute

pe baza lor, ordinea juridică constituie astfel „nucleul” ordinii sociale, condiția fundamentală a echilibrului social și a funcționării ordinii sociale.

Pornind de la aceste considerente, putem susține că dreptul, ca totalitate a normelor juridice, reprezintă un factor important de organizare a societății, de asigurare a echilibrului și ordinii din cadrul acesteia [9, p. 230].

În viziunea cercetătorilor, specificul cel mai elocvent al dreptului ca fenomen social îl constituie caracterul său normativ sau *normativitatea juridică* [4, p. 79; 16, p. 19]. Existența dreptului, realitatea sa este determinată de necesitatea stabilirii unor reguli sociale, a unor norme de conduită obligatorii. Sub acest aspect, dreptul apare ca un instrument pentru statornicirea în societate a unor reguli în conformitate cu anumite valori sociale. Ele se manifestă ca un ansamblu unitar, sisemic, de reguli de conduită dictate de puterea de stat sau apărute în altă formă (cum ar fi obiceiul), a căror respectare obligatorie este asigurată, la nevoie, prin forța coercitivă a statului [4, p. 79; 12, p. 42].

În ceea ce privește normativitatea juridică a dreptului, aceasta se manifestă prin caracterul său imperativ. Esența ei constă în faptul că ea stabilește *nu ceea ce este, ci ceea ce trebuie să fie* [1, p. 161], prin aceasta și contribuind substanțial la asigurarea ordinii de drept în cadrul societății.

Ca fenomen social normativ dreptul are un rol extrem de important în reglementarea raporturilor sociale, orientarea activității oamenilor, în conformitate cu interesele generale, comune ale societății și asigurarea ordinii sociale.

Deosebit de relevante pentru înțelegerea acestui rol considerăm a fi aspectele (caracteristicile) atribuite dreptului în literatura de specialitate, și anume [25, p. 122-123]:

- *Dreptul este un sistem de reglementare normativă*, care reflectă interesele diferitor categorii sociale, consensul și compromisul dintre ele. Corespunderea dreptului voinței generale determină realitatea și valoarea lui socială. Și, viceversa, dacă cerințele normative nu exprimă voința generală, atunci nici un mecanism, inclusiv constrângerea statului, nu este în stare să asigure executarea, realizarea lor integrală. Exprimarea în drept a compromisului dintre participanții relațiilor

reglementate îi conferă obligativitate, universalitate și recunoașterea acestuia ca fiind sistemul normativ dominant de reglementare.

- *Dreptul este măsura și dimensiunea libertății și a conduitei omului*. Sub acest aspect dreptul reflectă: volumul, accesibilitatea, realitatea drepturilor și libertăților individului; măsura limitelor acceptate ale libertății individului, securitatea acestuia

- *Dreptul este asigurat de către puterea de stat* în sensul că statul participă la crearea și realizarea dreptului.

- *Normativitatea este trăsătura fundamentală a dreptului* care îi conferă calitatea de regulator specific, coordonator al activității oamenilor. Normativitatea se exprimă prin sistemul mijloacelor regulative de diferit nivel. Cel mai universal regulator sunt principiile dreptului care se caracterizează printr-un nivel înalt de normativitate și nu necesită a fi fixate în mod obligatoriu în acte juridice.

- *Dreptul este un sistem real de reglare normativă*. Dreptul există numai dacă el acționează, adică este conștientizat și interiorizat de către indivizi și, respectiv, este realizat în activitatea practică a acestora.

- *Dreptul nu este identic cu legea*. Legislația este o formă de exprimare a dreptului. Legea (sau alt act normativ al statului) ce contravine dreptului, naturii acestuia, valorilor și priorităților individului, poate, printr-o procedură specifică, să fie recunoscută ca nevalabilă și, prin urmare, în cazul dat ea nu constituie dreptul.

În mare parte, valoarea și rolul dreptului în societate pot fi deduse din finalitățile pe care le urmărește acesta. În contextul dat, unii autori [6, p. 45; 5, p. 23] notează că, având menirea de a asigura coeziunea și solidaritatea grupurilor și instituțiilor, ca și conviețuirea și cooperarea dintre indivizi, dreptul reprezintă un factor important de reglementare normativă și de integrare socială, datorită următoarelor finalități practice pe care le realizează în orice societate:

a) creează un sistem de drepturi, obligații și interdicții care materializează în forme normative diferitele interese, scopuri, motivații, aspirații, idealuri sociale și individuale, schimbându-le pe cele dezirabile și sancționându-le pe cele indezirabile;

b) asigură sociabilitatea umană prin dirijarea în mod convergent al acțiunilor și conduitelor individuale, creând astfel o „logică” a acestora, orientată spre membrii societății;

c) fortifică sentimentul de solidaritate socială și securitate a indivizilor în raport cu eventualele agresii sau acte de violență care ar putea fi exercitate asupra lor;

d) asigură cadrul social și normativ, materializat în ordinea socială și juridică, în interiorul căruia autoritatea publică, legală și legitimă realizează prin constrângere și presiune socială condițiile de viață ale membrilor societății;

e) permite rezolvarea și evitarea conflictelor și tensiunilor sociale (manifeste sau latente), prin limitarea reciprocă a acțiunilor și relațiilor dintre indivizi, grupuri și instituții sociale;

f) stabilește reguli de conduită și de acțiune pe care trebuie să le adopte indivizii în diferite contexte, stipulând și mijloacele permise sau interzise pentru realizarea scopurilor dorite și dezirabile social.

La rândul său, cercetătorul I. Vlăduț [21, p. 175] consemnează că elaborând sistemul normelor juridice și urmărind conformarea conduitelor individuale și de grup la standardele de comportament instituite oficial, în ciuda disfuncțiilor sale, dreptul nu face altceva decât să-și exercite rolul de instrument al controlului social, în scopul realizării propriilor sale finalități care vizează:

- asigurarea coerenței, funcționalității și autoreglării sistemului social;
- configurarea, desfășurarea, ordonarea, orientarea relațiilor sociale fundamentale;
- soluționarea conflictelor relațiilor interumane și realizarea justiției;
- represiunea și prevenirea faptelor antisociale;
- apărarea demnității umane, a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului;
- apărarea și promovarea valorilor sociale;
- realizarea progresului contemporan.

În același timp, e de necontestat faptul că rolul dreptului în societate se concretizează prin *funcțiile* pe care acesta le îndeplinește. Cu toate că nu există o opinie unitară asupra definiției funcțiilor dreptului, în literatura de specialitate funcțiile sunt definite ca fiind

„acele direcții fundamentale ale acțiunii dreptului” sau acele „orientări ale acțiunii juridice”, care vizează realizarea obiectivelor majore ale reglementării juridice, ale dreptului, în general [8, p. 8-9].

În opinia cercetătorului R. P. Vonica [24, p. 74] funcțiile dreptului sunt acele acțiuni, direcții, orientări ale mecanismului juridic la care participă întregul sistem al dreptului și instituțiile sociale abilitate, pe baza normelor juridice, îndreptate spre îndeplinirea rolului dreptului. În drept, ca și în știință, funcția înseamnă exercitarea unei anumite activități determinată de un anumit scop și întotdeauna, în legătură cu rolul de ansamblu al dreptului. Anume aceasta explică de ce unii autori examinează funcțiile concomitent cu rolul și scopul acestuia în societate.

Așadar, scopul dreptului reprezintă acea finalitate a normelor sale, urmărită încă din momentul conceperii lor, traversând, apoi, întregul proces al implementării, pe când funcția dreptului desemnează atât scopul, cât și mijlocul de realizare, ceea ce dă dimensiune reală a rolului dreptului în societate [15, p. 156; 24, p. 74].

În mod concret, dacă rolul și scopul dreptului vizează asemenea finalități, cum sunt: conservarea, apărarea și garantarea valorilor fundamentale ale societății; asigurarea progresului social și a echilibrului în relațiile interumane; promovarea libertății, dreptății și justiției într-o societate bazată pe raporturi de stabilitate, funcțiile dreptului reprezintă acele acțiuni ale mecanismului juridic, care – prin mijloace adecvate – contribuie la realizarea lor, conform intereselor generale ale comunității umane.

În viziunea majorității cercetătorilor, funcțiile dreptului care înfățișează dreptul în toată complexitatea sa ca sistem juridic, sunt următoarele [24, p. 74-75; 17, p. 82-84; 3, p. 104-107; 12, p. 41]:

1. Funcția de instituționalizare juridică a organizării social-politice.
2. Funcția de apărare și garantare a valorilor fundamentale ale societății.
3. Funcția de conducere a societății.
4. Funcția normativă.

Astfel, o primă funcție a dreptului este *instituționalizarea sau formalizarea juridică a organizării social-politice*. Dreptul asigură organizarea și

funcționarea legală a întregului sistem social. Organizarea și funcționarea autorităților publice și a instituțiilor politice fundamentale sunt prevăzute de Constituție și de legile organice. În cadrul acestei funcții, dreptul asigură și bazele legale ale guvernării sau guvernarea în baza legii, denumită *Rule of Law*, stabilind cadrul necesar al raporturilor dintre guvernanți și guvernați.

Unii cercetători [14, p. 150] determină *Rule of Law* ca fiind o funcție primordială a dreptului, cât și un principiu fundamental al unei guvernări democratice al cărui temei se aplică în contractul social dintre guvernanți și guvernați cu privire la conducerea statului.

Rule of Law, ca dimensiune necesară a organizării sociale, politice și democratice, presupune că legile, actele normative, în general, sunt acte de conducere socială, deoarece dau expresie nevoilor reale ale societății și asigură realizarea, prin mijloace juridice, a intereselor comune, generale ale comunității. Ele statornicesc modul în care se exercită guvernarea și orientează raporturile sociale în direcții care concordă cu voința și interesele comune ale societății.

La acest subiect, autorul D. Mazilu accentuează pe bună dreptate că în exercitarea acestei funcții importante a dreptului, s-au întâlnit și se întâlnesc piedici, obstacole și dificultăți, cele mai frecvente fiind atestate la nivelul selecției și exprimării în lege a cerințelor generale și a intereselor comunității. Asistăm la o adevărată alterare a voinței generale, în acele cazuri în care mandatul transmis de alegători în campania electorală este uitat sau, pur și simplu, încălcat. În consecință, noțiunea de voință generală devine aproape de nerecunoscut. În normele emise de acești reprezentanți se întâlnesc soluții nu numai inacceptabile, ci chiar contrare mandatului pe care l-au primit de la alegători. Apare, în consecință, o situație conflictuală, care alterează legitimitatea actului de guvernare [14, p. 162].

O altă funcție recunoscută dreptului este *conservarea, apărarea și garantarea valorilor fundamentale ale societății*, care presupune stabilirea sau recunoașterea valorilor ce necesită a fi protejate prin mecanismul juridic și stipularea consecințelor faptelor, prin care se aduce atingere valorilor fundamentale ale societății. Această funcție

se exprimă mai întâi de toate prin consfințirea valorilor în cuprinsul legilor, în special, la nivel constituțional. În așa mod dreptul ocrotește și garantează ordinea constituțională, suveranitatea, independența statului, proprietatea publică și privată, securitatea persoanei, drepturile și libertățile individului etc. ca valori supreme ale societății. Este un moment deosebit de important, dat fiind faptul că apărarea și garantarea lor fac posibilă conviețuirea în societate, prin asigurarea desfășurării normale a raporturilor sociale. În esență, prin reglementările sale, dreptul oferă un cadru adecvat soluționării conflictelor potențiale și asigurării echilibrului social [17, p. 83; 3, p. 105].

Este relevant în acest sens faptul că Montesquieu, Rousseau, Kant, Hegel practic toți marii filosofi ai dreptului au subliniat rolul normelor juridice în asigurarea progresului social și promovarea echilibrului în relațiile interumane, prin apărarea unor asemenea valori, cum sunt: viața, onoarea și demnitatea ființei umane, bunurile dobândite în mod legitim, ca și libertatea oamenilor. Scopul și rolul dreptului își găsesc expresia, în modul cel mai elocvent, în garantarea juridică a afirmării personalității umane, în împlinirea dezideratelor și intereselor legitime ale tuturor ființelor umane. Pedepsind tot ceea ce contravine acestor exigențe firești, dreptul promovează idealurile de dreptate și justiție [17, p. 83-84], securitatea generală a individului în cadrul societății.

Astfel, pentru exercitarea eficientă a acestei funcții de apărare a valorilor fundamentale ale societății, dreptul stipulează consecințele faptelor antisociale comise, precizând că acestea sunt acțiunile sau inacțiunile prin care se aduc atingeri acestor valori [10, p. 49].

În trecut se aduceau grave atingeri valorilor fundamentale ale societății, prin acte de violență comise împotriva unor persoane sau bunuri, cel mai adesea de către indivizi aflați la nivelul inferior al scării sociale, pe care greutățile existenței și o anumită deficiență intelectuală și morală îi lăsa dezarmați în fața ispitelor. Ca urmare a modificării condițiilor vieții sociale, au apărut forme de nelegiuiri mult mai complexe decât omorul sau furtul „delicte ale unei civilizații rudimentare” [20, p. 1-12]. În prezent, membrii clasei înstărite dobândesc avere și putere manipulând

cu dibăcie diferite angrenaje ale vieții economice și politice moderne. Deci, evitând comiterea de omoruri și furturi, aceștia s-au lăsat antrenați în acte mai puțin spectaculoase și foarte cinstite în aparență, dar mult mai dăunătoare, deoarece sunt pasibile să provoace efectiv ruina sau moartea unui mare număr de persoane [13, p. 761], generând per ansamblu o stare acută de insecuritate pentru indivizi.

Adesea asemenea nelegiuiri se produc în mediile de afaceri, bancare și financiare. Cel mai grav e că cei care aduc grave atingeri valorilor fundamentale ale societății, pe aceste căi, rămân nepedepsiți, principalele cauze fiind puterea pe care o au unii dintre ei și corupția prezentă în cadrul autorităților care ar fi obligate să reprime îndeletnicirile lor criminale [13, p. 761].

Dat fiind faptul că în ultimul timp, corupția, actele de contrabandă, jefuirea averii publice, au luat proporții îngrijorătoare, stipularea cu mai multă claritate și precizie a consecințelor unor asemenea fapte antisociale reprezintă o prioritate.

Totodată, e de la sine înțeles că numai în măsura în care guvernarea se va baza pe lege, iar toate puterile statului vor acționa potrivit exigențelor actelor normative, faptele antisociale vor fi descoperite la timp și vor fi pedepsite cu toată severitatea legii, asigurându-se climatul necesar afirmării și dezvoltării personalității umane, protejării vieții, onoarei și demnității oamenilor, bunurilor pe care ei le-au dobândit prin mijloace legitime [14, p. 154], garantându-se astfel mai eficient securitatea persoanei.

Dreptul exercită o funcție importantă de conducere a societății. Actul normativ este un act de conducere și decizie socială. În forma sa cea mai generală, legea este cea care exprimă și dă curs dezideratelor sociale majore. Aparținând domeniului organizării sociale, dreptul organizează raporturile sociale și conduce societatea cel puțin sub două aspecte [24, p. 77]:

a) mobilurile puse în mișcare prin lege sunt esențial legate de nevoile reale ale societății, de practica raporturilor interne și internaționale;

b) ca efect al aplicării normei de drept se produce modificarea realității sociale, cu toate consecințele ce derivă din aceasta.

Este important de precizat că funcția de conducere a dreptului nu trebuie înțeleasă în dimensiunea sa absolută, întrucât dreptul are un rol important în conducerea societății, alături de componenta economică, politică, culturală etc. [23, p. 119]. În concret, prin intermediul actelor normative în conținutul cărora se materializează, dreptul conduce practic cele mai importante domenii ale vieții sociale.

Dreptul are și o funcție normativă (denumită și funcție de reglementare a conduitei umane), deoarece prin regulile juridice obligă indivizii și grupurile sociale la o conduită socialmente utilă, baza realizării ordinii juridice. Este o funcție recunoscută de majoritatea cercetătorilor din domeniu, ea fiind considerată o adevărată funcție de sinteză, implicând toate celelalte funcții, fiind legată de caracterul normativ al dreptului.

Această funcție a dreptului derivă din scopul superior al acestuia, din faptul că nefiind scop în sine, dreptul este destinat să asigure subordonarea acțiunilor individuale față de o conduită-tip. Sub acest aspect, este evident că orice proces care apare în societate nu se poate desfășura haotic, anarhic, la întâmplare, ci într-un cadru organizat, normat, reglementat [3, p. 104].

Normativitatea juridică este o parte a normativității sociale. Această funcție are o importanță excepțională în orientarea activității oamenilor, în impunerea unor cerințe care răspund progresului social și uman, în constituirea unui sistem de drepturi, libertăți și obligații, precum și în interzicerea conduitei care contravine bunei conviețuirii în societate. Acționând în acest mod, dreptul realizează o operațiune de programare socială, orientând acțiunile indivizilor și adesea aptitudinile lor la procesele complexe de integrare socială [17, p. 137].

Realizarea acestei funcții depinde însă de corelarea cât mai temeinică a reglementărilor și respectarea dreptului de către toți membrii societății. Funcția normativă are rolul să exprime poziția specifică a dreptului în societate și calitatea de a fi un mijloc eficace de organizare și conducere socială.

Prin conținutul său și prin modul cum se aplică normele sale, dreptul realizează și o funcție educativă asupra comportamentului uman. În viața lor

de zi cu zi, oamenii manifestă interes pentru cunoașterea reglementărilor existente. Când se pregătesc să intre într-un raport juridic, oamenii studiază textele actelor normative din domeniul respectiv, pentru a vedea ce este permis și ce este interzis să se facă. În unele cazuri, în acest scop recurg și la birouri de consultanță juridică. În toate aceste împrejurări oamenii înțeleg mai bine rațiunile legii și descifrează exigențele cărora trebuie să se conformeze [14, p. 155].

Pe de altă parte, trebuie menționat că consecințele pozitive sau negative generate de respectarea sau nerespectarea normelor de drept au un efect educativ atât asupra indivizilor nemijlocit implicați în acțiunile comise, cât și asupra altor persoane, care au posibilitatea de a învăța pe seama greșelilor sau succeselor altora [24, p. 76].

Prin simpla incriminare a faptelor periculoase pentru societate dreptul frânează tendințele de nesocotire a normelor juridice, îndeplinind o *funcție preventivă*. În același timp, prin aplicarea sancțiunilor și pedepsirea celor vinovați de comiterea faptelor ilegale, dreptul exercită și o *funcție coercitivă*, contribuind astfel la corectarea conduitei lor.

Toate aceste funcții ale dreptului se completează una pe alta, toate împreună având rolul de a determina comportamentul uman și a-l conforma normelor juridice [24, p. 75-78]. În acest sens, D. Mazilu susține că atât funcția preventivă, cât și funcția coercitivă implică dimensiuni și valențe educative, iar funcția educativă are – nu în puține situații – drept finalitate prevenirea unor fapte antisociale sau corectarea celor care au încălcat prescripțiile normelor legale [14, p. 163].

În doctrina rusă, de rând cu funcțiile sociale ale dreptului (economice, politice, educative) sunt evidențiate două funcții importante ale acestuia, și anume: *funcția regulativă* și *funcția de ocrotire*. Acestea sunt indispensabile dreptului, dat fiind faptul că determină necesitatea existenței acestuia ca instituție socială a societății.

Particularitățile funcției regulative rezidă mai întâi de toate în stabilirea regulilor de comportament, în organizarea și coordonarea relațiilor sociale. *Funcția regulativă* se realizează în principal prin [25, p. 125]:

- determinarea prin intermediul

normelor dreptului a capacității juridice a cetățenilor;

- consfințirea statutului juridic al cetățeanului;

- determinarea competențelor organelor de stat și a funcționarilor publici;

- stabilirea statutului juridic al persoanelor juridice;

- determinarea factorilor juridici ce țin de nașterea, modificarea și stingera raporturilor juridice;

- determinarea legăturilor juridice concrete dintre subiecții de drept.

Luând în considerație cele expuse, funcția regulativă a dreptului este definită ca fiind o direcție a influenței juridice, exprimată în stabilirea regulilor pozitive de conduită, în consfințirea drepturilor subiective și a obligațiilor juridice a subiecților de drept în scopul contribuției la dezvoltarea relațiilor ce corespund intereselor societății, statului și cetățeanului.

Funcția de ocrotire a dreptului este, de asemenea, o direcție a influenței juridice, orientată spre protecția celor mai importante relații economice, politice, sociale etc. și asigurarea inviolabilității acestora. Specificul acestei funcții rezidă în faptul că [25, p. 126]:

- ea caracterizează dreptul ca un mijloc special de influență asupra comportamentului uman, exprimat prin influențarea voinței individului prin amenințarea cu pedeapsa, prin stabilirea interdicțiilor și realizarea răspunderii juridice;

- ea servește drept sursă de informare pentru membrii societății, din care aceștia iau cunoștință cu valorile sociale ce sunt protejate de stat prin intermediul dispozițiilor dreptului;

- ea se prezintă a fi un indicator al nivelului cultural și politic al societății, principiilor umane conținute de către dreptul acesteia.

În principiu, ambele funcții enunțate denotă esența și menirea socială a dreptului, necesitatea lui pentru ordonarea relațiilor din cadrul comunităților umane.

Generalizând cele expuse, constatăm că în esență, practic majoritatea cercetătorilor recunosc dreptului aceleași funcții, doar că unii le generalizează, iar alții, dimpotrivă, tind spre o detaliere a acestora. În ceea ce ne privește suntem de părere că dreptul exercită trei funcții majore [10, p. 54; 9, p. 58]:

- *normativă* – de reglementare a relațiilor sociale cu stabilirea modelelor ce urmează a fi respectate în cadrul raporturilor concrete, prin aceasta exercitându-și rolul său de regulator social;

- *de protecție* a valorilor fundamentale ale societății, prin aceasta consolidându-și rolul de stabilizator al relațiilor sociale, de asigurator al securității individului, devenind astfel însuși o valoare socială;

- *educativă* – dreptul are un efect educativ atât asupra indivizilor ce admit abateri de la normele de drept, cât și asupra altor persoane, care au posibilitatea de a învăța pe seama greșelilor sau succeselor altora (asupra particularităților acestei funcții a dreptului vom reveni în unul din compartimentele următoare ale monografiei).

În același timp, subliniem că dacă *funcția normativă* a dreptului este o funcție constantă, ce persistă practic în orice societate, indiferent de regimul de guvernare a acesteia, *funcția de protecție* este o funcție mai flexibilă, în dependență de valorile pe care urmează să le protejeze dreptul. Ea se manifestă cel mai pregnant în societățile democratice în care dreptul constituie factorul primordial de care depinde existența, respectarea și perpetuarea valorilor democratice fundamentale. În schimb, în societățile marcate de regimurile autoritare atestăm o altă situație: dreptul este chemat să protejeze cu totul alte valori, servind adesea ca instrument de asuprire a indivizilor [10, p. 54].

Respectiv, funcțiile dreptului, enumerate anterior, accentuează importanța și valoarea deosebită a acestuia pentru societate și individ. Acestuia îi este recunoscută valoarea de a servi ca scop și mijloc pentru satisfacerea necesităților și intereselor social-echitabile și progresive ale cetățenilor și societății în ansamblu, valoare exprimată prin următoarele momente importante [25, p. 122-123]:

- Dreptul reprezintă o valoare instrumentală. El conferă activității oamenilor stabilitate, securitate, organizare, consens și asigură controlul acesteia. Prin aceasta dreptul ordonează relațiile sociale, realizând și civilizarea acestora. O societate organizată statal nu poate fără drept să-și desfășoare producerea valorilor materiale și redistribuirea echitabilă a acestora. De aici, dreptul

este un instrument important de conducere statală.

- Valoarea dreptului constă și în faptul că exprimând voința generală a participanților la relațiile sociale, contribuie la dezvoltarea acelor relații care prezintă importanță atât pentru indivizi în mod separat, cât și pentru întreaga societate. Dreptul influențează conduita și activitatea oamenilor prin intermediul concilierii intereselor lor specifice. Deci, el nu nivelează interesul particular, nu-l suprimă, ci îl coordonează cu interesul general.

- Valoarea dreptului este văzută și în faptul că el exprimă și determină libertatea individului în societate. Dreptul nu determină libertatea în general, el stabilește doar limitele și măsura acestei libertăți, stabilind limitele de beneficiere a libertății în condiții de securitate.

- Valoarea dreptului rezidă și în faptul că acesta exprimă ideea de dreptate. Dreptul reprezintă, deci un criteriu al redistribuirii juste a valorilor materiale în societate, el consfințește egalitatea tuturor cetățenilor în fața legii indiferent de situația materială, statutul social etc. Semnificația dreptului pentru realizarea dreptății este evidentă, fapt ce a determinat considerarea dreptului ca fiind dreptatea consfințită și realizată normativ.

- Valoarea dreptului poate fi exprimată și prin faptul că acesta este un factor important al progresului social, o sursă de modernizare a societății. Din acest punct de vedere, amplificarea acestui rol al dreptului este destul de evidentă în condițiile ruinării regimurilor totalitare. În asemenea situații dreptul contribuie semnificativ la crearea unei noi orânduiri sociale și de stat.

- În condițiile actuale, dreptul capătă o semnificație planetară. El se prezintă a fi unicul mijloc civilizată de soluționare a problemelor cu caracter internațional și interetic. Fiind un regulator social, dreptul se dovedește a fi un instrument eficient de asigurare a consensului social.

Așadar, în condițiile epocii contemporane, dreptul este aplicat într-o măsură mult mai profundă pentru soluționarea obiectivelor sociale curente, care sunt determinate de dezvoltarea rapidă a progresului informațional, tehnico-științific, de modernizarea complexă a economiei, de identificarea soluțiilor pentru examinarea problemelor tradiți-

onale vechi, cât și a noilor contradicții sociale [19, p. 532].

În concluzie, subliniem că urmărind orientarea conduitelor și a acțiunilor indivizilor și grupurilor sociale într-un sens conform scopurilor și presiunilor modelului cultural și normativ al societății, dreptul reprezintă în orice societate principala modalitate de asigurare a ordinii sociale, instrumentul fundamental de realizare a controlului și justiției sociale, precum și mijlocul cel mai eficient de protejare a drepturilor și libertăților omului și de apărare socială a acestora față de eventualele încălcări sau violări din partea unor indivizi cu comportamente deviate sau criminale, cât și din partea statului și a autorităților acestuia, fortificând astfel securitatea persoanei.

Bibliografie

1. Avornic Gh., Aramă E., Negru B., Costaș R. *Teoria generală a dreptului*. Chișinău: Cartier Juridic, 2004.
2. Avornic Gh., Poalelungi M. *Ordinea de drept – condiție prioritară pentru statul de drept*. În: „Probleme actuale ale științelor socio-umane în condițiile integrării europene”, materialele conferinței teoretico-științifice internaționale (din 28 ianuarie 2006, Chișinău). Chișinău: F.E.-P. „Tip. Centrală”, 2006.
3. Baltag D. *Teoria generală a dreptului și statului (curs introductiv)*. Cimișlia: TIPCIM, 1996.
4. Baltag D., Guțu A. *Teoria generală a dreptului. Curs teoretic*. Chișinău: Academia de Poliție “Ștefan cel Mare”, 2002.
5. Banciu D. *Elemente de sociologie juridică*. București: Lumina Lex, 2000.
6. Banciu D., Guțu V. Gh., Vlăduț I., Guțu D. *Sociologie juridică: Îndrumar teoretic și practic*. Chișinău: Î. E. P. Știința, 2004.
7. Carbonnier J. *Sociologie juridique*. Paris, 1994.
8. Ceterchi I., Costin M., Popescu S. *Rolul și funcțiile dreptului*. București: Editura Academiei, 1974.
9. Costachi Gh. *Cultura și educația juridică – condiții necesare pentru edificarea statului de drept*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2014.
10. Costachi Gh., Hlipcă P. *Organizarea și funcționarea puterii în statul de drept*. Ediția a II-a, revăzută și completată. Chișinău: S.n., 2011.

11. Craiovan I. *Introducere în filosofia dreptului*. București, 1998.

12. Frunză I., Dulschi I., Cușmir M., Cușmir L., Postu I. *Teoria generală a statului și dreptului (în întrebări și răspunsuri)*. Bălți: Institutul Nistean de Economie și Drept, 2003.

13. Levi-Bruhl H. *Probleme ale sociologiei crimei*. București: Editura Politică, 1971.

14. Mazilu D. *Teoria generală a dreptului*. București: All Beck, 1999.

15. Mazilu D. *Teoria generală a dreptului*. Ediția a II-a. București: All Beck, 2000.

16. Pîrău I. *Bazele statului și dreptului (note de curs)*. Chișinău: Î.I. “Levința Angela”, 2006.

17. Popa N. *Teoria generală a dreptului*. București: Actami, 1996.

18. Popa N. *Teoria generală a dreptului*. București: ACTAMI, 1997.

19. Smochină A. *Istoria universală a statului și dreptului*. Ediția a 3-a. Chișinău: S.n., 2013.

20. Sutherland E. *White collar criminality*. In: *American Sociological Review*, Vol. 5, No. 1 (Feb., 1940).

21. Vlăduț I. *Introducere în sociologia juridică*. Ediția a III-a. București: Lumina Lex, 2000.

22. Voicu C. *Teoria generală a dreptului*. Brașov: CHARTA, 1999.

23. Voicu C. *Teoria generală a dreptului*. București: Lumina Lex, 2002.

24. Vonica R. P. *Introducere generală în drept*. București: Lumina Lex, 2000.

25. *Общая теория права и государства: Учебник*. Под ред. В.В. Лазарева. 2-е издание. Москва: Юристъ, 1996.

DESPRE AUTOR/
ABOUT AUTHOR:

Gheorghe COSTACHI,
doctor habilitat în drept,
profesor universitar,
cercetător științific principal al
Institutului de Cercetări Juridice,
Politice și Sociologice
tel.: 069125188;
e-mail: costachi70@mail.ru

Gheorghe COSTACHI,
Candidate of Legal Sciences,
professor, Senior scientific researcher
at the Institute of Legal, Political and
Sociological Studies
tel.: 069125188;
e-mail: costachi70@mail.ru

CZU: 339.543+342.9

UNELE OPINII PRIVIND RĂSPUNDEREA ADMINISTRATIV-DISCIPLINARĂ CA FORMĂ DE INFLUENȚARE A CREȘTERII PROFESIONALISMULUI FUNCȚIONARILOR VAMALI

Sergiu BODLEV,

lector universitar din cadrul Universității de Stat B.P.Hașdeu din mun.Cahul

Valeriu ZUBCO,

doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea Liberă Internațională din Moldova

REZUMAT

Importanța disciplinei de muncă în organele vamale se bazează pe conștiinciozitatea și convingerea fiecărui colaborator în necesitatea îndeplinirii necondiționate a obligațiilor sale de serviciu, pe responsabilitatea personală pentru sectorul încredințat și îl obligă pe fiecare colaborator: să respecte cu strictețe Constituția Republicii Moldova, legislația în vigoare și normele, dispozițiile legale din sfera de activitate; să-și perfecționeze permanent calitățile profesionale, să execute întocmai și în termenele stabilite ordinele și dispozițiile conducătorilor ierarhici superiori, să manifeste inițiativă personală și insistență în serviciu; să combată activ tentativele de contrabandă și încălcările administrative ale legislației vamale; să fie vigilent, să păstreze secretele de stat și altă informație oficială cu accesibilitate limitată, utilizată în activitatea de serviciu; să respecte legile și obiceiurile altor state, popoare, să nu lezeze drepturile cetățenilor; să asigure controlul vamal necesar, prevenind încălcările legislației vamale; să respecte normele etice de serviciu; să studieze metodele de lucru avansate, aplicându-le în exercitarea obligațiilor de serviciu; să respecte regulile de purtare a uniformei și semnelor de distincție; să manifeste atitudine grijulie față de averea statului (clădirile, utilajul vamei, mijloacele transportului auto de serviciu, mijloacele tehnice de control etc.), să asigure păstrarea în condiții corespunzătoare a documentației de evidență strictă, precum și a obiectelor de valoare sau a bunurilor, reținute ori confiscate în rezultatul efectuării controlului vamal; să respecte normele și regulile de protecție a muncii, tehnicii securității, sanitariei, securității antiincendiară, etc. Încălcarea acestor obligații de serviciu atrage răspunderea disciplinară.

Cuvinte-cheie: drept vamal, funcționar vamal, răspunderea disciplinară, stat de drept, norme de drept.

SOME OPINIONS ON DISCIPLINARY LIABILITY AS A FORM OF STIMULATING THE INCREASE IN PROFESIONALISM OF CUSTOMS OFFICIALS

Sergiu BODLEV,

university lecturer B.P. Hașdeu State University of Mun.Cahul

Valeriu ZUBCO,

Doctor of Law, Associate Professor, University International free from Chisinau

SUMMARY

The importance of disciplinary work in the customs bodies is based on the conscientiousness and conviction of each contributor in the necessity of unconditional fulfilment of his service bonds, on personal responsibility for the sector entrusted and obliges each contributor: to strictly respect the Constitution of the Republic of Moldova, legislation in force and norms, legal provisions in the sphere of activity; To continuously improve their professional qualities, to carry out the orders and provisions of the superior hierarchical leaders in the time limits laid down, to show personal and insistence initiative in the service; Actively combat smuggling attempts and administrative violations of customs legislation; Be vigilant, keep state secrets and other official information with limited accessibility, used in service activity; to respect customs laws of other states, peoples, to not injure the rights of citizens; to ensure the necessary customs control, to prevent breaches of customs legislation; to comply with the ethical rules of service; to study advanced working methods, to apply them in the exercise of service bonds; to comply with the rules of conduct of uniform and signs of distinction; to show a caring attitude towards the state's wealth (buildings, equipment vamei, the means of transport of the service, technical means of control, etc.), to ensure that the documentation of strict records is kept in proper condition, As well as of valuables or property, retained or confiscated in the result of customs control; Comply with rules and rules of protection of work, security techniques, sanitation, fire safety, etc. Violation of these service obligations draws disciplinary responsibility.

Keywords: Customs law, customs official, disciplinary liability, rule of law, norms of law.

Introducere. Răspunderea disciplinară este o situație juridică, care constă în complexul de drepturi și obligații conexe, conținut al raporturilor juridice sancționatorii, stabilite între un organ al administrației publice sau, după caz, un funcționar public și autorul unei abateri administrative ce nu este contravenționalizată. Încălcarea prevederilor Codului de etică și conduită a colaboratorului vamal atrage răspunderea administrativ-disciplinară a funcționarilor vamali. Nerespectarea reglementărilor vamale se caracterizează prin pericol social ridicat, întrucât astfel sunt lezate interesele economice ale statului și prin aceasta se aduc grave prejudicii securității economice a țării. În această ordine de idei, în cadrul măsurilor de sistem realizate de Republica Moldova pentru consolidarea principiului general de drept, al legalității, în baza căruia autoritățile, instituțiile publice și cetățenii sunt obligați să respecte legea, ordinea de drept, să întreprindă măsuri de prevenire și combatere a infracționalității economice, un loc important revine respectării necondiționate de către funcționarii vamali a cadrului legal ce reglementează relațiile în sfera vamală.

Scopul esențial al cercetării constă în prezentarea aspectelor privind răspunderea administrativ-disciplinară a funcționarilor vamali. Prin scopul propus, urmărim analiza și cercetarea multiaspectuală a răspunderii administrativ-disciplinare a funcționarilor vamali prin prisma prevederilor Constituției, Codului Vamal al RM, Legii cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public și a altor acte legislative și normative în vigoare. De asemenea, scopul și obiectivele acestui articol sunt de a evidenția particularitățile unei buni reglementări juridice, și de a releva și elucida noi aspecte legislative privind implementarea în viață a practicilor legislative în domeniul dreptului vamal. Scopul și obiectivele acestui articol constau în elaborarea unor recomandări practice, ținând cont de cercetările efectuate, în vederea identificării unor recomandări privind îmbunătățirea și perfecționarea cadrului legislativ național în acest domeniu.

Actualitatea și importanța temei date pune în evidență necesitatea de cercetare și identificare a soluțiilor pentru o reglementare cât mai eficientă a problematicii răspunderii administrativ-disciplinare a funcționarilor vamali în virtutea funcției pe care o dețin. Cercetarea dată apare destul de actuală și

importantă dat fiind faptul că identifică ansamblul mijloacelor juridice de atragere la răspundere administrativ-disciplinară a funcționarilor vamali în scopul creșterii profesionalismului acestora. Din aceste considerente, la momentul actual, în teoria și practica dreptului administrativ, problema răspunderii administrativ-disciplinară în domeniul Dreptului vamal, este percepută ca fiind una actuală și de importanță deosebită.

Pentru că un studiu științific are la bază metode de cercetare, în cadrul articolului am recurs la metodele speciale ale cercetării științifice. Metodele aplicate în acest studiu sunt: analiza, sinteza, comparația, investigația științifică. Materialele folosite au fost preluate din: legislația în vigoare a Republicii Moldova; literatura de specialitate atât națională, cât și de peste hotarele țării.

Prezenta cercetare este importantă și actuală, deoarece identifică o cercetare aprofundată a conceptelor ce planează în jurul instituției răspunderii administrativ-disciplinare în domeniul Dreptului vamal. Astfel, aceasta se prezintă prin cercetarea teoretică, dar și practică a tuturor factorilor cu impact determinant asupra realizării conform legii a răspunderii administrativ-disciplinare în domeniul Dreptului Vamal. Noutatea științifică într-o astfel de abordare, în viziunea noastră, este dată de faptul că numai în această modalitate se oferă o imagine de ansamblu asupra răspunderii administrativ-disciplinare și se oferă ocazia particularizării răspunderii disciplinare ca formă de influențare a creșterii profesionalismului angajaților vamali.

La nivel teoretic, s-a făcut o analiză a doctrinei în domeniul răspunderii administrativ-disciplinare a funcționarilor vamali, cu identificarea problemelor ce se referă la răspunderea administrativ-disciplinară ca formă de influențare a creșterii profesionalismului funcționarilor vamali.

Ținând cont de faptul că răspunderea administrativ-disciplinară este o formă a răspunderii, ne propunem a analiza literatura de specialitate în vederea identificării inițial a noțiunii de răspundere administrativă. Astfel, autorii Mocanu V. și Pascalu I., specifică în lucrarea „Răspunderea administrativă” că răspunderea juridică este cea formă a răspunderii sociale constând în complexul drepturilor și obligațiilor conexe care, potrivit legii, se nasc ca urmare a producerii unor fapte ilicite și care constituie cadrul în care se aplică

și se execută sancțiunile juridice menite să asigure restabilirea ordinii de drept. Răspunderea juridică administrativă, în urma încălcării normelor de drept administrativ, poate fi: disciplinară, contravențională și patrimonială. [11, p. 35] În acest context, avem a specifica că răspunderea administrativ-disciplinară a funcționarilor vamali reprezintă un ansamblu de norme care reglementează actele și faptele săvârșite de către funcționarul vamal în exercitarea atribuțiilor sale, considerate a fi abateri disciplinare, precum și de sancțiuni care se aplică în mod corespunzător. Normele de etică, de conduită și cele care țin de disciplina de serviciu în cadrul Serviciului Vamal sunt stabilite de Codul de etică și conduită al funcționarului vamal, aprobat de către Guvernul Republicii Moldova prin Hotărârea nr. 1161 la 20.10.2016. [5]

Codul de etică și conduită prescrie modul în care funcționarul vamal trebuie să se comporte în relațiile sale cu persoanele fizice și juridice, colegii, conducătorii și subordonații, precum și cu ceilalți angajați. Codul de etică și conduită este accesibil public. Funcționarii vamali beneficiază de instruire privind aplicarea Codului de etică și conduită, iar conducătorii Serviciului Vamal sunt obligați să asigure respectarea acestuia [12, p. 55].

Nerespectarea Codului de etică și conduită atrage răspunderea administrativ-disciplinară. Serviciul Vamal pune la dispoziția persoanelor fizice și juridice proceduri disponibile public de depunere a plângerilor privind comportamentul funcționarilor vamali ce contravine standardelor prevăzute de Codul de etică și conduită.

Sancțiunea disciplinară, exceptând avertismentul, nu poate fi aplicată decât după o cercetare prealabilă a faptei imputate de către comisia de disciplină. Cercetarea prealabilă impune aplicarea sancțiunii disciplinare după investigarea prealabilă a faptei imputate și după audierea echitabilă a funcționarului vamal.

La individualizarea sancțiunii disciplinare se va ține seama de cauzele și gravitatea abaterii disciplinare, de circumstanțele în care aceasta a fost săvârșită, de comportamentul funcționarului vamal în timpul serviciului, precum și de existența altor sancțiuni disciplinare al căror termen nu a expirat [14, p. 109].

Constituirea, componența și atribuțiile comisiei de disciplină, precum

și procedura de efectuare a anchetei de serviciu și de aplicare a sancțiunilor disciplinare se stabilesc printr-un regulament aprobat prin ordinul conducătorului ierarhic superior. Termenul de acțiune a sancțiunii disciplinare nu poate depăși un an de la data aplicării. Dacă, pe parcursul acestui an, funcționarul vamal nu este supus unei noi sancțiuni, se consideră că acestuia nu i s-a aplicat sancțiune disciplinară. Actul administrativ de sancționare disciplinară poate fi atacat în instanța de contencios administrativ în modul stabilit de lege [17, p. 98].

Realizând un studiu comparat între prevederile legislației Republicii Moldova și a normelor statelor Uniunii Europene privind răspunderea administrativ-disciplinară a funcționarului vamal, constatăm că: la nivelul reglementărilor interne a statelor comunitare, funcționarul vamal în caz de nerespectare a legislației este mai aspru pedepsit disciplinar comparativ cu funcționarul vamal din Republicii Moldova. În continuare, ne propunem o analiză comparată a dispozițiilor legale aferente tragerii la răspundere disciplinară în state precum: România, Spania, Italia, Grecia, Franța. În statele enumerate *supra*, normele legale prevăd răspunderea administrativ-disciplinară a funcționarului vamal și ca o răspundere pecuniară, în caz de încălcare a legislației, funcționarilor vamali li se poate reduce din salariu, în raport cu încălcarea făcută.

Spre exemplu, legislația României stabilește la art. 77 alin. (3) Legea nr. 188/1999 privind Statutul funcționarilor publici, că sancțiunile disciplinare aplicate funcționarilor vamali sunt:

- a) mustrarea scrisă;
- b) diminuarea drepturilor salariale cu 5-20% pe o perioadă de până la 3 luni;
- c) suspendarea dreptului de avansare în gradele de salarizare sau, după caz, de promovare în funcția publică pe o perioadă de la 1 la 3 ani;
- d) retrogradarea în treptele de salarizare sau retrogradarea în funcția publică pe o perioadă de până la un an;
- e) destituirea din funcția publică. La individualizarea sancțiunii disciplinare se va ține seama de cauzele și gravitatea abaterii disciplinare, împrejurările în care aceasta a fost săvârșită, gradul de vinovăție și consecințele abaterii, comportarea generală în timpul serviciului a funcționarului public, precum și de existență în antecedentele acestuia a altor sancțiuni disciplinare care nu au fost radiate. [8, art. 77, alin. (3)]

În sistemul spaniol, creșterea profesionalismului funcționarilor vamali prin sancțiuni disciplinare se poate distinge din Legea nr. 7/2007 din 12 aprilie 2007 Estatuto Básico del Empleado Público, care stabilește la art. 85 abateri disciplinare aplicabile și funcționarilor vamali după cum urmează:

Abateri disciplinare foarte grave: a) Nerespectarea prevederilor Constituției și a statutelor de autonomie a Comunităților Autonome și a Orașelor Ciudades de Ceuta și Lelilla; b) toate acțiunile ce prevăd discriminarea rasială, etnică sau religioasă sau convingeri, incapacități, orientare sexuală, limbă. c) părăsirea locului de muncă; d) participarea la manifestări ilegale care aduc prejudicii grave administrației publice sau cetățenilor; e) nerespectarea principiului imparțialității, abuzul de putere deținute pentru a influența în procesele electorale; f) împiedicarea exercitării libertăților publice și a drepturilor sindicale.

Abaterile disciplinare grave și ușoare sunt stabilite de legele Curții Generale sau de Amsambul Legislativ corespunzător Comunității Autonome sau de convențiile colective, în următoarele circumstanțe: a) încălcarea legii din motive de grabă sau neatenție; b) gravitatea daunelor aduse interesului public, patrimoniului sau bunurilor administrației sau cetățenilor; c) denigrarea imaginii publice a administrației. [7, art. 85]

Astfel, nici în dreptul muncii (cu excepția Belgiei), nici în dreptul administrativ, nu există o listă exhaustivă a abaterilor disciplinare, pentru săvârșirea caror funcționarii vamali sunt pasibili de răspundere disciplinară. În multe privințe, lista sancțiunilor disciplinare aplicate angajaților și funcționarilor vamali, care confirmă natura complexă a acestui tip de răspundere legală, coincide. În plus, față de principalele sancțiuni disciplinare (mustrarea; diminuarea drepturilor salariale; suspendarea dreptului de avansare în gradele de salarizare; destituirea din funcție), se aplică, de asemenea, măsuri disciplinare suplimentare, care poartă un caracter material.

Tipurile de sancțiuni disciplinare sunt descrise detaliat de către legislația străină, și cele mai multe dintre ele au un impact nu numai asupra conștiinței funcționarului public atras la răspundere disciplinară, dar, de asemenea, și asupra intereselor patrimoniale și de serviciu. De exemplu, în Franța, [10, art. 66], care reglementează serviciul central de stat (public), sancțiunile disciplinare,

aplicabile angajaților, sunt împărțite în patru grupe:

- 1) avertisment și mustrare;
- 2) excluderea din lista candidaților pentru promovarea în post, reducerea categoriei de calificare, suspendarea temporară (pe termen scurt) din serviciu pentru o perioadă de până la 15 zile; transferul oficial la o altă muncă;
- 3) retrogradarea în rang; suspendarea temporară (pe perioada îndelungată) din funcție pentru o perioadă de la șase luni până la doi ani;
- 4) pensionarea impusă; concedierea.

În plus față de sancțiunile principale, pot fi aplicate și sancțiuni complementare, cum ar fi excluderea din lista de promovare. Astfel, un funcționar public poate fi sancționat sub forma privării de pensie și în perioada aflării deja la pensie [10, art. 72]. Lista sancțiunilor disciplinare enumerate ne permite să afirmăm, că majoritatea sunt de natură oficială, deoarece rețin avansarea în funcție sau privează angajații de oportunitatea de a-și continua serviciul. Lista largă de sancțiuni permite de a alege diverse variantele de sancțiuni, fără a recurge la rigiditate excesivă, folosind cât mai mult posibil elemente de blândețe în aplicarea lor, inclusiv amânarea executării pedepsei.

Concomitent este de menționat, că un dezavantaj al Legii franceze este lipsa de legătură între abateri și măsurile disciplinare, ceea ce poate duce la faptul că, pentru aceeași încălcare, angajatul poate fi supus diferitor sancțiuni. Astfel, severitatea pedepselor în Franța este controlată de către instanțele judecătorești.

Nu mai puțin interesant este experiența Germaniei, în cazul în care Legea federală disciplinară din 9 iulie 2001, definește cinci măsuri disciplinare:

- 1) observație în formă scrisă;
- 2) amendă;
- 3) reducerea salariului;
- 4) retrogradare în funcție;
- 5) concediere.

În cazul amenizii - poate ajunge la mărirea salariului lunar. Reducerea salariului poate ajunge până la o cincime din salariu și să dureze până la 3 ani. Trebuie remarcat faptul, că funcționarul public în această perioadă nu poate fi premiat. În cazul funcționarilor care sunt la pensie, se aplică două măsuri disciplinare: reducerea pensiilor și refuzul de a plăti pensia. Astfel, sancțiunile disciplinare aplicate funcționarilor publici din Germania afectează în principal interesele materiale ale

angajatului, iar în unele cazuri - interesele de serviciu. Un aspect important în contextul problemei investigate este faptul că funcționarii vamali – oficialii germani au un sistem larg de privilegii și garanții, inclusiv după pensionare. La rândul lor, comiterea de abateri disciplinare atrage consecințe grave, care este un fel de mecanism de descurajare a funcționarilor de la comiterea actelor ilicite, astfel reglementarea detaliată a răspunderii disciplinare joacă un rol de stimulare eficient și servește pentru a îmbunătăți eficiența puterii. [4]

Concluzii. Ca urmare a cercetărilor efectuate putem afirma cu certitudine că răspunderea administrativ-disciplinară a funcționarului vamal poate fi definită ca aplicarea față de el a măsurilor disciplinare pentru acțiuni culpabile sau inacțiune. Răspunderea administrativ-disciplinară a funcționarilor vamali presupune aplicarea față de acești angajați a sancțiunilor disciplinare, întruchipate în normele administrativ-juridice pentru diferite abateri disciplinare și a altor tipuri de fraude săvârșite de ofițerii vamali.

Astfel, răspunderea administrativ-disciplinară are ca temei obiectiv abaterile administrative, fără caracter contravențional, reprezentând încălcări, cu vinovăție, ale normelor de drept administrativ. Abaterea administrativă, temei al răspunderii administrativ-disciplinare, constă în neîndeplinirea sau îndeplinirea defectuoasă a obligațiilor care incumbă subiecților subordonate în raporturile juridice de drept administrativ.

Ca propunere de *lege ferenda* venim de a fi incluse în Codul de etică și conduită a funcționarului vamal, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1161 din 20.10.2016, a unei reglementări exacte atât a stimularilor, cât și a sancțiunilor disciplinare care pot atrage răspunderea administrativ-disciplinară a funcționarului vamal în caz de abatere, cu delimitarea răspunderii pentru fiecare abatere disciplinară.

„art.19” Stimulările funcționarului vamal

(1) Pentru îndeplinirea conștiințioasă a serviciului, funcționarul vamal poate fi stimulat prin:

- a) exprimare de mulțumiri;
- b) premiere;
- c) acordarea Diplomei de Onoare a Serviciului Vamal;
- d) decorare cu:
 - crucea „Pentru Merit”, clasele I și II;
 - medaliile „Pentru Serviciu Impe-

tabil”, clasele I, II și III, „Veteran al Serviciului Vamal”, „Aniversarea Serviciului Vamal”, „Pentru Cooperare”, „Pentru Devotament în Serviciu”;

– insignele „Eminent al Serviciului Vamal” și „Funcționar Onorific al Serviciului Vamal”;

e) revocarea înainte de termen a unei sancțiuni disciplinare.

(2) Pentru merite deosebite în exercitarea serviciului, de asemenea pentru exercitarea unor misiuni speciale, funcționarului vamal i se poate acorda gradul special ulterior înainte de termen sau un grad mai înalt decât cel corespunzător funcției deținute.

(3) Pentru profesionalism în exercitarea serviciului sau pentru alte merite deosebite față de Patrie, funcționarul vamal poate fi propus de către director spre a fi decorat cu distincții de stat sau spre a-i fi acordate titluri onorifice ale Republicii Moldova, în conformitate cu legislația în vigoare.

(4) Modelul medaliilor și al insinelor se aprobă de către director, având avizul Comisiei Naționale de Heraldică de pe lângă Președintele Republicii Moldova.

20. Abaterile disciplinare a funcționarului vamal :

(1) Constituie abateri disciplinare:

a) nerespectarea programului de muncă, inclusiv absența sau întârzierea nemotivată la serviciu ori plecarea de la serviciu înainte de ora stabilită în program, admise în mod repetat;

b) intervențiile în favoarea soluționării unor cereri în afara cadrului legal;

c) nerespectarea cerințelor privind păstrarea secretului de stat sau a confidențialității informațiilor de care funcționarul vamal ia cunoștință în exercițiul funcției;

d) refuzul nejustificat de a îndeplini sarcinile de serviciu și dispozițiile conducătorului;

e) neglijența și/sau tergiversarea, în mod repetat, a îndeplinirii sarcinilor de serviciu;

f) acțiunile care aduc atingere prestigiului Serviciului Vamal;

g) încălcarea normelor de etică și conduită a funcționarului vamal;

h) exprimarea sau manifestarea publică a preferințelor politice și favorizarea vreunui partid politic sau vreunei organizații social-politice în timpul exercitării atribuțiilor de serviciu;

i) încălcarea prevederilor referitoare la obligațiile sale, conflictul de interese și restricțiile stabilite prin lege;

j) încălcarea regulilor de organizare și desfășurare a concursului pentru

ocuparea funcției vacante sau temporar vacante, a regulilor de evaluare a performanțelor profesionale ale funcționarilor vamali;

k) alte fapte considerate drept abateri disciplinare în legislația cu privire la funcția publică și funcționarii publici.

(2) Constituie abateri disciplinare grave, ce conduc la destituirea din funcție, următoarele acțiuni comise intenționat sau din imprudență:

a) acțiunile care contribuie la trecerea bunurilor peste frontiera vamală cu încălcarea legislației vamale, dacă aceste acțiuni nu atrag răspunderea penală;

b) reținerea, primirea spre păstrare și eliberarea bunurilor și a mijloacelor bănești fără perfectarea documentelor în modul stabilit;

c) încălcarea modului stabilit de transmitere, utilizare și păstrare a ștampilei personale, a sigiliilor vamale, a ștampilelor și a documentelor de stricță evidență, având ca urmare pierderea sau utilizarea lor de către persoanele neautorizate;

d) nerespectarea modului stabilit de perfectare a documentelor aferente operațiunilor vamale;

e) divulgarea informațiilor oficiale cu accesibilitate limitată utilizate în activitatea de serviciu, pierderea documentelor, a copiilor autentificate ce conțin asemenea informații;

f) acordarea de servicii prin uzul funcției în schimbul unei remunerații, al unui serviciu sau al altor beneficii;

g) efectuarea de operațiuni vamale în afara orelor de program, în alt loc decât cel stabilit, fără autorizarea directorului, în cazul în care autorizarea era obligatorie și nu a fost acordată;

h) stabilirea incorectă a valorii mărfurilor în vamă, fapt prin care s-a prejudiciat statul în proporții mari;

i) folosirea în scopuri personale a oricăror sume de bani încasați ca taxe vamale ori ca alte taxe, plăți sau mijloace financiare destinate Serviciului Vamal, dacă această acțiune nu atrage răspunderea penală;

j) ofensa adusă unui cetățean și lezarea drepturilor acestuia în timpul efectuării operațiunilor vamale, constatate în urma unei investigații de serviciu, a unei cercetări sau printr-o hotărâre judecătorească definitivă.

21. Pentru comiterea abaterilor disciplinare, funcționarului vamal i se pot aplica următoarele sancțiuni disciplinare:

- a) avertisment;
- b) mustrare;
- c) mustrare aspră;

- d) retrogradarea în funcție cu o treaptă pe un termen de până la 6 luni;
- e) retrogradare cu un grad special pe un termen de până la 1 an;
- f) suspendarea dreptului de a fi promovată în funcție pe o perioadă de 2 ani;
- g) suspendarea dreptului de a fi avansat în trepte de salarizare pe o perioadă de până la 1 an;
- h) destituire din funcție.”

Bibliografie

1. Caraiani Gh., Cazacu C., Vămuirea marfurilor de export-import, București, 1996.
2. Codul Vamal Nr. 1149 din 20.07.2000. Publicat: 23.12.2000 în Monitorul Oficial Nr. 160
3. Condor Ioan, Condor Silvia-Cristina Drept vamal și fiscal, București, 2002.
4. Federal Disciplinary Act of 9 July 2001 BDG (BGBl. I p. 1510).
5. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1161 la 20.10.2016 cu privire la aprobarea Codului de etică și conduită a funcționarului vamal.
6. Legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public nr. 158 din 04.07.2008, Monitorul Oficial al RM nr. 230-232 din 23.12.2008.
7. Legea nr.7/2007 Estatuto Básico del Empleado Público din 12 aprilie 2007.
8. Legea României nr. 188/1999 privind Statutul funcționarilor publici.
9. Legea Nr. 302 din 21.12.2017 cu privire la Serviciul Vamal. Publicat: 02.03.2018. În Monitorul Oficial Nr. 68-76.
10. Loi du République Française n° 84-53 du 26 janvier 1984 portant disposition statutaires relatives à la fonction publique territoriale <http://www.legifrance.gouv.fr/>
11. Mocanu Victor, Pascalu Inna, Răspunderea administrativă. Universitatea de Studii Europene din Moldova, Chișinău, 2013.
12. Moldovan Aurel Teodor „Drept vamal”, editura C.H.Beck, București 2006.
13. Radu Ghenadie, Drept vamal comunitar. Proiect - Implementarea acordului de parteneriat și cooperare RM-UE, Chișinău 2001.
14. Sîrbu Eduard, Melnic Viorel, Reglementări vamale: Sistemul destinațiilor vamale în Republica Moldova, Combinatul Poligrafic, Chișinău 2009.
15. Tofan Mihaela, Drept vamal, Ed. CH Beck, București 2008.
16. Ursu Viorica, Oleg Canțer, Ion Magu, Schițe de contribuție la monografia de drept vamal, Editura Foxtrot, Chișinău, 2006.
17. Voicu Marin, Drept comunitar, Ed. Universul Juridic, București, 2003.

CZU: 343.23:349.6

RĂSPUNDEREA PENALĂ ÎN DOMENIUL PROTECȚIEI MEDIULUI

Mihnea CERCHEZ,
doctorand, ULIM

REZUMAT

În materia dreptului mediului, în contextul apariției crizei ecologice, începând cu deceniul al patrulea al secolului al XX –lea, se conturează debutul unui proces de conștientizare a oportunității ocrotirii mediului înconjurător. În plan juridic, reacțiile nu au întârziat să apară. Dreptul stabilește regulile de conduită în domeniul mediului, dar și sancțiunile care pot interveni în situațiile în care aceste reguli se încălcă prin săvârșirea de fapte dăunătoare mediului.

Cuvinte cheie: răspundere, infracțiune, sancțiune, mediu, ecologic

SUMMARY

In the field of environmental law, in the context of the ecological crisis, starting with the fourth decade of the 20th century, the onset of a process of awareness of the opportunity of protecting the environment. In legal terms, reactions have not been delayed. The law establishes rules of conduct in the field of the environment, but also the sanctions that may occur in situations where these rules are violated by committing acts harmful to the environment.

Keyword: liability, crime, sanction, environmental, environmental

Introducere. Degradarea mediului înconjurător constituie astăzi una din marile probleme ale omenirii. Mediul este afectat atât de consecințele subdezvoltării cât și a celor dezvoltării excesive. În țara noastră, protecția mediului reprezintă o problemă de interes național, constituind o obligație a autorităților, administrației publice centrale și locale, precum și a tuturor persoanelor fizice și juridice. Nevoia de exploatare, dar și de protecție a componentelor mediului natural (mediul geografic, factori fiziologici, biologici, demografici) au determinat adoptarea unui complex de norme juridice specifice fiecărui stat. În legislația dreptului comunitar au fost adoptate norme juridice privind protecția mediului înconjurător, controlul circulației peste frontiere a deșeurilor periculoase, utilizarea rațională a resurselor umane, protecția speciilor rare de floră și faună, etc. Referitor la noțiunea de „mediu” în viziunea Comunității Europene acesta este definit ca fiind ansamblul elementelor care, în complexitatea relațiilor lor, constituie cadrul, mijlocul și condiția de viață a omului. În literatura de specialitate mediul este văzut ca un ansamblu de factori (naturali sau creați prin activități umane) care acționează asupra condițiilor de viață și existență ale omului. În dreptul in-

tern definiția legală a mediului a fost dată în articolul 1 pct.41 al Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 195/2005 privind protecția mediului. Întâlnită în toate ramurile dreptului, noțiunea de răspundere juridică sugerează ideea de sancțiune. Fiind o categorie istorică, răspunderea istorică este o instituție vie care s-a format și a evoluat odată cu societatea umană. În dreptul mediului înconjurător, răspunderea juridică a devenit, sub impactul revoluției tehnico-științifice, o „zonă fierbinte” datorită situației ecologice mondiale afectată grav de consecințele industrializării și automatizării, a exploatarea nerațională a resurselor naturale, precum și alți factori [18].

Este recunoscut faptul că în domeniul protecției mediului și al conservării naturii, rolul cel mai important le revine mijloacelor preventive de tip civil sau administrativ, care sunt guvernate de principiul intervenției minime, în timp ce cele de drept penal au un rol subsidiar. Evoluția spectaculoasă a dreptului mediului înconjurător sub presiunea crizei ecologice generalizate, pe de o parte, și preocupările statelor puternic industrializate de a proteja mediul, pe de altă parte, au pus în evidență insuficiența și ineficacitatea normelor de recomandare pentru protecția mediului, precum și a

formelor de răspundere civilă și contravențională.

Răspunderea penală pentru încălcarea normelor privind protecția mediului înconjurător se înscrie în principiile răspunderii infracționale, specificul angajării ei cu privire la protecția mediului fiind determinat de anturajul obiectului ocrotit de lege și al cărui atingere este adusă prin abaterea săvârșită cu vinovăție. Infracțiunile cu privire la mediul înconjurător se pot defini ca fiind acele fapte periculoase, prin săvârșirea cărora se aduc relațiilor sociale, a căror ocrotire este condiționată de apărarea factorilor naturali și artificiali ai mediului, atingeri care se concretizează din punct de vedere a consecințelor, într-o pagubă adusă persoanelor fizice și juridice care le administrează, punerea în pericol a sănătății oamenilor, animalelor și plantelor sau producerea de pagube economiei naționale. Ordonanța de urgență a Guvernului nr.195/2005 privind protecția mediului prevede și sancționează o serie de fapte considerate infracțiuni, dacă au fost de natură să pună în pericol viața ori sănătatea umană, animală sau vegetală pentru care pedeapsa este amenda sau închisoarea [18].

Cu toate acestea, în contextul profunde crize ecologice care se manifestă la nivel mondial, s-a considerat că există o insuficiență și o ineficiență a normelor de recomandare pentru protecția mediului și a celorlalte forme de răspundere juridică. În aceste condiții, răspunderea penală, ca cea mai severă dintre formele răspunderii juridice, este și ea chemată să contribuie la respectarea normelor edictate în domeniul protecției mediului. Pentru a contribui efectiv la protecția mediului, dreptul penal trebuie nu numai să se adapteze și să proporționalizeze pedepsele cu prejudiciile ecologice, dar și să instituie o presiune a poluării care să nu poată fi confundată cu presiunea contravențiilor, caz în care se sancționează o simplă încălcare a unor prescripții administrative.

În domeniul protecției mediului, pentru atingerile aduse acestuia prin săvârșirea de fapte ilegale, dar și pentru daunele ecologice produse, s-a impus necesitatea stabilirii răspunderii juridice.

Metode aplicate și materiale utilizate. Cercetarea materializată în prezentul studiu a fost realizată prin aplicarea metodei construcției abstracte, a interpretării logice a normelor de drept, etc. Materialul științific folosit în vederea realizării prezentului studiu provine din lucrări științifice, studii documentare, dar și din alte surse.

Discuții și dezbateri. Conștiința de mediu este considerată în doctrină ca fiind una dintre cele mai importante căi de realizare a cointeresării protecției și dezvoltării mediului. Realitatea confirmă însă că această conștiință ecologică sau este doar în formare la multe persoane, sau lipsește, iar consecințele negative asupra mediului sunt evidente. Din aceste motive, se apelează la legislație pentru suplینirea lipsei acestei conștiințe și pentru educarea oamenilor, chiar pe cale coercitivă [6p.7-15],[7, p. 60-80].

Dreptul stabilește regulile de conduită în domeniul mediului, dar și sancțiunile care pot interveni în situațiile în care aceste reguli se încalcă prin săvârșirea de fapte dăunătoare mediului.

Alături de calea cointeresării bazată pe conștiința de mediu, pe conștiința de proprietar, răspunderea juridică reprezintă una dintre căile importante și eficiente de realizare a cointeresării în domeniul protecției și dezvoltării mediului. Folosirea constrângerii juridice, a sancționării faptelor anti-mediu este un mijloc necesar, alături de mijloacele de conștientizare, de stimulare și de amplificare a interesului populației, în vederea ocrotirii și dezvoltării mediului.

Comportamentul oamenilor poate fi dirijat în direcția respectării regulilor de conduită impuse de dreptul mediului, prin instituirea unor forme de răspundere juridică severă.

În literatura de specialitate străină se apreciază că pentru starea actuală a mediului ar exista o responsabilitate colectivă ce aparține: comunităților științifice, savanților, tuturor oamenilor care doresc progresul, deși sunt conștienți că el comportă riscuri la nivelul avantajelor avute tocmai din progresele realizate [9].

Pot fi trase la răspundere juridică orice persoane fizice sau juridice care nu respectă legislația mediului.

Persoanele care răspund juridic se pot afla în situații de *agenți poluanți* (când prin faptele lor poluează efectiv mediul) sau de *agenți nepoluanți* (când prin faptele lor ilicite nu poluează mediul propriu-zis, dar acestea sunt sancționabile după normele de dreptul mediului).

În ceea ce privește *răspunderea juridică pentru faptele poluante*, aceasta este o răspundere specială, de dreptul mediului, ce presupune existența unui element special - poluarea factorilor de mediu, prin fapte poluante [8]. Poluarea mediului poate fi rezultatul acțiunii umane, dar și rezultatul unor fenomene naturale, prin care agenții poluanți intoxică, poluează factorii de mediu. Poluarea factorilor de mediu (sol, subsol, păduri, ape, atmosferă) prin fapte poluante atrage răspunderea juridică.

În ceea ce privește *răspunderea juridică pentru faptele nepoluante*, normele de dreptul mediului, reglementează și acele fapte care deși nu poluează în mod direct mediul, sunt sancționabile în condițiile stipulate prin acestea și atrag răspunderea juridică. Reglementarea – cadru în materie, dar și alte reglementări speciale prevăd astfel de fapte, cum ar fi: schimbarea categoriei de folosință a terenurilor agricole sau forestiere fără aprobare; refuzul de prezentare autorităților pentru mediu a datelor privitoare la emisiile de poluanți; prezentarea de date sau informații false în studiile de impact asupra mediului etc.

În ceea ce privește, formele răspunderii juridice în dreptul mediului, trebuie să plecăm de la ideea că răspunderea juridică ca formă a răspunderii sociale, este o categorie juridică specifică tuturor ramurilor de drept, ce sugerează ideea de sancțiune juridică, deoarece intervine în cazul încălcării prevederilor legale și are ca efect aplicarea de sancțiuni legale. În funcție de specificul normei juridice încălcate, răspunderea juridică îmbracă o serie de forme concrete, cum ar fi: răspunderea civilă, răspunderea represivă (contravențională și penală), răspunderea disciplinară.

În țara noastră, reglementarea răspunderii juridice își are sediul în O.U.G.nr.195/2005 privind protecția

mediului. Unii autori considera ca sintagma mediu inconjurator constituie o formulare pleonasmică. Este recunoscut faptul că, în domeniul protecției mediului și al conservării naturii, rolul cel mai important le revine mijloacelor preventive de tip civil sau administrativ, în timp ce cele de drept penal au un rol subsidiar [18].

Legea nr.137/1995 republicată, stabilește în art. 82 doar trei forme fundamentale ale răspunderii juridice ce intervine ca urmare a încălcării prevederilor sale, respectiv: răspunderea civilă, contravențională sau penală. Din categoria instrumentelor juridice de protecție și conservare a mediului, mijloacele de drept penal sunt cele mai severe [13].

Răspunderea penală, alături de celelalte forme ale răspunderii juridice specifice dreptului mediului este un mijloc represiv important pentru protecția și dezvoltarea mediului. Prin implicarea legii penale în protecția mediului, se urmărește realizarea în primul rând a uneia dintre funcțiile sale fundamentale, respectiv funcția preventivă (prevenția generală și prevenția specială).

Comportamentele inconvenabile din punct de vedere social-economic sunt reglementate și incriminate atât prin norme de incriminare-cadru, cât și prin norme de incriminare speciale.

În dreptul național, prima reglementare cadru în materia protecției mediului a fost Legea privind protecția mediului inconjurător [10]. Totodată, Constituția României consacră obligația statului de a refăce și ocroti mediul inconjurător, de a menține echilibrul ecologic și de a crea condițiile optime pentru creșterea calității vieții[3]. Pe tărâm legislativ, un pas important în direcția conturării unui sistem de răspundere menit să asigure repararea integrală, eficientă și, pe cât posibil, în natură a prejudiciilor cauzate mediului, s-a realizat prin Legea privind protecția mediului [13] și ulterior prin Ordonanța de Urgență a Guvernului privind protecția mediului [18], aprobată ulterior cu modificări [14], reglementări determinate de exigența respectării angajamentelor asumate de România în scopul integrării depline în Uniunea Europeană.

Aderarea României la Uniunea Europeană în anul 2007 a impus transpunerea în legislația autohtonă a Directivei Consiliului și Parlamentului European privind răspunderea de mediu cu referire la prevenirea și repararea prejudiciului asupra mediului [5]. Transpunerea dispozițiilor comunitare s-a realizat prin textele Ordonanței de urgență a Guvernului privind răspunderea de mediu cu referire la prevenirea și repararea prejudiciului asupra mediului [17].

Legea nr.137/1995 republicată, stabilește în art.82 doar trei forme fundamentale ale răspunderii juridice ce intervine ca urmare a încălcării prevederilor sale, respectiv: răspunderea civilă, contravențională sau penală. Din categoria instrumentelor juridice de protecție și conservare a mediului, mijloacele de drept penal sunt cele mai severe[13].

Răspunderea penală, alături de celelalte forme ale răspunderii juridice specifice dreptului mediului este un mijloc represiv important pentru protecția și dezvoltarea mediului. Prin implicarea legii penale în protecția mediului, se urmărește realizarea în primul rând a uneia din funcțiile sale fundamentale, respectiv funcția preventivă (prevenția generală și prevenția specială).

Conform dispozițiilor art. 82 din Legea nr.137/1995 privind protecția mediului încălcarea prevederilor prezentei legi atrage răspunderea civilă, contravențională sau penală. Conform art 85 din legea specială, sunt incriminate ca infracțiuni următoarele fapte care se pedepsesc cu pedeapsa închisorii de la 3 luni la un an sau cu amendă de la 250.000 lei la 1.500.000 lei, dacă acestea au fost de natură să pună în pericol viața ori sănătatea umană, animală sau vegetală: ardeea miriștilor, stufului, tufărișurilor și vegetației ierboase din ariile protejate și de pe terenurile supuse refacerii ecologice; defrișarea vegetației lemnoase din afara fondului forestier, situată pe terenuri cu pante foarte mari sau la limita superioară a vegetației forestiere; provocarea de poluare accidentală, datorită nesupravegherii executării lucrărilor noi, funcționării instalațiilor, echipamentelor tehnologice și de tratat și neutralizare,

menționate în prevederile acordului și/sau autorizației de mediu; provocarea de poluare prin evacuarea, cu știință, în apă, în atmosferă sau pe sol, a unor deșeuri sau substanțe periculoase [13].

În accepțiunea legii speciale constituie infracțiuni și se pedepsesc cu pedeapsa închisorii de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă de la 500.000 lei la 3.000.000 lei, dacă faptele au fost de natură să pună în pericol viața ori sănătatea umană, animală sau vegetală: nerespectarea restricțiilor sau interdicțiilor stabilite pentru protecția apelor și atmosferei; folosirea de momele periculoase și de mijloace electrice pentru omorârea animalelor sălbatice și a peștilor în scopul consumului sau comercializării; spălarea în ape naturale a ambalajelor de pesticide și de alte substanțe periculoase, precum și a utilajelor cu care s-au transportat sau aplicat acestea; producerea de zgomote peste limitele admise, dacă prin aceasta se pune în pericol grav sănătatea umană; nerespectarea restricțiilor și a interdicțiilor la vânat și pescuit ale unor specii protejate sau oprite temporar prin lege și în zonele cu regim de protecție integrală; continuarea activității după suspendarea acordului sau autorizației de mediu; nesupravegherea și neasigurarea depozitelor de deșeuri și substanțe periculoase[13].

Totodată se pedepsesc cu închisoare de la 1 la 5 ani următoarele fapte incriminate ca infracțiuni: eliberarea acordului și/sau autorizației de mediu fără documentația obligatorie și completă; prezentarea în studiile și analizele de impact a unor concluzii și informații false; introducerea în țară a unor deșeuri sau substanțe periculoase în scopul depozitării și/sau distrugerii; nesupunerea la testare a oricărei substanțe noi din țară sau străinătate; transportul sau tranzitul de pesticide, substanțe sau deșeuri periculoase fără autorizație; omisiunea de a raporta prompt despre orice accident major; incinerarea deșeurilor periculoase în instalații neomologate; amenajarea, fără autorizație, de depozite subterane sau de suprafață pentru deșeuri periculoase; depozitarea în spații subterane a deșeurilor sau substanțelor periculoase; fabricarea,

livrarea și utilizarea substanțelor periculoase și a pesticidelor neautorizate; nerespectarea interdicțiilor în legătură cu utilizarea pe terenuri agricole de pesticide sau îngrășăminte chimice; provocarea, datorită nesupravegherii surselor de radiații ionizante, a contaminării mediului și/sau a expunerii populației la radiații ionizante; omisiunea de a raporta prompt creșterea peste limitele admise ale contaminării mediului; descărcarea apelor uzate și a deșeurilor de pe nave sau platforme plutitoare direct în apele naturale; ascunderea unor date sau difuzarea de către funcționarii publici de informații false în legătură cu calitatea mediului și sănătatea umană; continuarea activității după dispunerea încetării acesteia; neluarea măsurilor de limitare a impactului asupra mediului a substanțelor sau deșeurilor periculoase; aprobarea și facilitarea intrării în țară a deșeurilor și substanțelor periculoase. Constatarea și cercetarea infracțiunilor se fac din oficiu de către organele de urmărire penală, conform competenței legale[13].

Conform dispozițiilor art. 87 se pedepsesc cu închisoare de la 2 la 7 ani: aplicarea necorespunzătoare sau neluarea măsurilor de intervenție în caz de accident nuclear; refuzul intervenției în cazul poluării accidentale a apelor și a zonelor de coastă; provocarea, cu știință, de poluare prin evacuarea sau scufundarea în apele naturale, direct sau de pe nave ori platforme plutitoare, a unor substanțe sau deșeuri periculoase[13].

Totodată, Codul penal actual reglementează mai multe infracțiuni ecologice. În Capitolul III intitulat „Nerespectarea regimului armelor, munițiilor, materialelor nucleare și al materiilor explozive” sunt reglementate infracțiunile privind nerespectarea regimului materialelor nucleare sau al altor materii radioactive și nerespectarea regimului materiilor explozive, iar în Capitolul V intitulat „Infracțiuni contra siguranței publice” sunt incriminate ca infracțiuni, infectarea apei și traficul de produse sau substanțe toxice[1].

Conform art. 345 alin. (1) Cod penal constituie infracțiunea de nerespectare a regimului materialelor nucleare sau al altor materii radio-

active primirea, deținerea, folosirea, cedarea, modificarea, înstrăinarea, dispersarea, expunerea, producția, procesarea, manipularea, depozitarea intermediară, importul, exportul ori depozitarea finală, transportul sau deturnarea materialelor nucleare ori a altor materii radioactive, precum și orice operație privind circulația acestora, fără drept și se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 10 ani și interzicerea exercitării unor drepturi. Conform art. 345 alin (2) constituie infracțiune sustragerea materialelor nucleare sau a altor materii radioactive și se pedepsește cu închisoarea de la 5 la 12 ani și interzicerea exercitării unor drepturi. Dacă faptele prevăzute la alin. (1) și (2) au pus în pericol alte persoane sau bunuri, au produs vătămarea corporală a uneia ori a mai multor persoane, pedeapsa este închisoarea de la 7 la 15 ani și interzicerea exercitării unor drepturi. În cazul în care faptele prevăzute la alin. (1) și (2) au avut ca urmare moartea uneia sau a mai multor persoane, pedeapsa este închisoarea de la 10 la 20 de ani și interzicerea exercitării unor drepturi. Dacă faptele prevăzute la alin. (1), (3) și (4) au fost săvârșite din culpă, limitele speciale ale pedepsei se reduc la jumătate[1].

Potrivit dispozițiilor art. 346 Cod penal, constituie infracțiunea de nerespectare a regimului materiilor explozive, producerea, experimentarea, prelucrarea, deținerea, transportul ori folosirea materiilor explozive sau orice alte operațiuni privind circulația acestora, fără drept, care se pedepsesc cu închisoarea de la 2 la 7 ani, dar și sustragerea materiilor explozive care se pedepsește cu închisoare de la 3 la 10 ani și interzicerea exercitării unor drepturi. Când aceste fapte privesc o cantitate mai mare de 1 kg echivalent trotil sau când cantitatea explozivă este însoțită de materiale de inițiere, pedeapsa este închisoarea de la 5 la 12 ani și interzicerea exercitării unor drepturi. În cazul în care toate aceste fapte au avut ca urmare moartea uneia sau mai multor persoane, pedeapsa este închisoarea de la 10 la 20 de ani și interzicerea exercitării unor drepturi[1].

Codul penal incriminează prin dispozițiile art. 359 traficul de produse sau substanțe toxice care constă în

producerea, deținerea, precum și orice operațiune privind circulația produselor ori substanțelor toxice, cultivarea în scop de prelucrare a plantelor care conțin astfel de substanțe ori experimentarea produselor sau substanțelor toxice, fără drept și se pedepsește cu închisoarea de la 2 la 7 ani și interzicerea exercitării unor drepturi [1].

Prin dispozițiile art. 356 Codul penal consacră infracțiunea de infectare a apei care constă în infectarea prin orice mijloace a surselor sau rețelelor de apă, dacă apa devine dăunătoare sănătății oamenilor, animalelor sau plantelor și se pedepsește cu închisoare de la unu la 5 ani. Dacă fapta este săvârșită din culpă, pedeapsa este închisoarea de la 6 luni la 3 ani sau amendă[1].

Analiza legislației penale în această materie evidențiază caracterul parțial al ocrotirii penale a relațiilor sociale privind protecția mediului, aceste incriminări vizând valori sociale, care nu fac parte din sistemul mediului înconjurător [16,p. 678-679].

Constituția Republicii Moldova statuează prin dispozițiile art. 37 și 59 în sensul că Statul garantează fiecărui cetățean dreptul la un mediu înconjurător nepriemicios, din punct de vedere ecologic, pentru viață și sănătate, menționându-se că protecția mediului înconjurător constituie o obligație a fiecărui cetățean, iar persoanele fizice și juridice răspund pentru daunele pricinuite sănătății și avutului unei persoane ca urmare a unor contravenții ecologice[4]. În dreptul național, răspunderea civilă pentru daune nucleare a fost reglementată inițial prin Legea cu privire la desfășurarea activităților în domeniul nuclear [11]. Ulterior evenimentelor din 1989, răspunderea civilă pentru daune nucleare a fost consacrată, lacunar, prin dispozițiile Legii privind desfășurarea în siguranță a activităților nucleare [12], motiv pentru care a fost adoptată Legea privind răspunderea civilă pentru daune nucleare [15]. În materia răspunderii pentru daune nucleare sunt incidente și dispozițiile privind „Regimul activităților nucleare” al Ordonanței de urgență a Guvernului privind protecția mediului [18].

Codul penal al Republicii Moldova reglementează în Capitolul IX

infraacțiunile ecologice: încălcarea cerințelor securității ecologice prin dispozițiile art. 223, încălcarea regulilor de circulație a substanțelor, materialelor și deșeurilor radioactive, bacteriologice sau toxice prin dispozițiile art. 224, tăinuirea de date sau prezentarea intenționată de date neautentice despre poluarea mediului prin dispozițiile art. 225, neîndeplinirea obligațiilor de lichidare a consecințelor încălcărilor ecologice prin dispozițiile art. 226, poluarea solului prin dispozițiile art. 227, încălcarea cerințelor de protecție a solului prin dispozițiile art. 228, poluarea apei prin dispozițiile art. 229, poluarea aerului prin dispozițiile art. 230, tăierea ilegală a vegetației forestiere prin dispozițiile art. 231, distrugerea sau deteriorarea masivelor forestiere prin dispozițiile art. 232, vânatul ilegal prin dispozițiile art. 233, îndeletnicirea ilegală a pescuitului, vânatul sau cu alte exploataări ale apelor prin dispozițiile art. 234, încălcarea regimului de administrare și protecție a fondului ariilor naturale protejate de stat prin dispozițiile art. 235 [2].

Analiza întregului tablou legislativ din cele două țări ne permite să concluzionăm în sensul că procesul conturării sau configurării răspunderii juridice penale este supus unei continue evoluții, din perspectiva reconfigurării realității sociale, sub imperiul modificărilor legislative. Studiarea legislației în vigoare ne-a permis să determinăm nivelul de reglementare juridică a diverselor manifestări ale răspunderii juridice penale și să conturăm direcțiile de studiu.

Concluzii. Analiza legislației penale în această materie evidențiază caracterul parțial al ocrotirii penale a relațiilor sociale privind protecția mediului, aceste incriminări vizând valori sociale care nu fac parte din sistemul mediului înconjurător. Răspunderea penală, alături de celelalte forme ale răspunderii juridice specifice dreptului mediului este un mijloc represiv important pentru protecția și dezvoltarea mediului. Prin implicarea legii penale în protecția mediului, se urmărește realizarea, în primul rând, a uneia dintre funcțiile sale fundamentale, respectiv funcția preventivă (prevenția generală și prevenția specială).

Bibliografie

1. Codul penal al României. Nr. 286 din 17.07.2009. În Monitorul Oficial al României, 24.07.2009, nr. 510.
2. Codul penal al Republicii Moldova. Nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.04.2009, nr. 72-74.
3. Constituția României. Nr. 758 din 29.10.2003. În: Monitorul Oficial al României, 31.10.2003, nr. 767.
4. Constituția Republicii Moldova adoptată în 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 12.08.1994, nr. 1.
5. Directiva Consiliului și Parlamentului European privind răspunderea de mediu cu referire la prevenirea și repararea prejudiciului asupra mediului. Nr. 2004/35/CE din 21 aprilie 2004. În: Journal Officiel des Communautés Européennes, 30 aprilie 2004, nr. L 143.
6. Lupan E. Raporturile juridice de protecția mediului de viață a populației. În: Dreptul, 1997, nr. 12, p. 7-15.
7. Lupan E. Dreptul la indemnizație a victimei poluării. În: Dreptul, 2002, nr. 9, p. 69-80
8. E. Lupan, I. Trofimov, *Răspunderea de dreptul mediului*, în Rv. „Fiat Justitia”, Cluj-Napoca, nr. 1/1998, pag. 207-208.
9. Jacques Dufresne, La responsabilité collective, Colloque juridique IX –eme, Paris, pag. 131-138.
10. Legea privind protecția mediului înconjurător. Nr. 9 din 20.06.1973. Publicat: 23.06.1973 în Buletinul Oficial al României nr. 91.
11. Legea cu privire la desfășurarea activităților în domeniul nuclear. Nr. 61 din 30.10.1974. Publicat: 2.12.1974, în Monitorul Oficial al României nr. 136.
12. Legea privind desfășurarea în siguranță a activităților nucleare. Nr. 111 din 10.10.1996. Publicat: 29.10.1996, Monitorul Oficial al României nr. 267.
13. Legea privind protecția mediului, republicată. Nr. 137 din 29.12.1995. Publicat: 17.02.2000 în Monitorul Of. al României nr. 70
14. Legea pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 195/2005 privind protecția mediului.

Nr. 265 din 29 iunie 2006. Publicat: 6.07.2006 în Monitorul Oficial al României nr. 586.

15. Legea privind răspunderea civilă pentru daune nucleare. Nr. 703 din 3.12.2001. Publicat: 19.12.2001 în Monitorul Oficial al României nr. 818.

16. Marinescu D. *Tratat de dreptul mediului*, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Universul Juridic, București, 2008.

17. Ordonanța de Urgență a Guvernului privind răspunderea de mediu cu referire la prevenirea și repararea prejudiciului asupra mediului. Nr. 68 din 28.06.2007. În: Monitorul Oficial al României, din 29 iunie 2007, nr. 446.

18. Ordonanța de Urgență a Guvernului privind protecția mediului. Nr. 195 din 22.12.2005. În Monitorul Oficial al României, 30.12.2005, nr. 1196.

CZU: 305:331.5

IMPACTUL STEREOTIPURILOR DE GEN ASUPRA PROCESULUI DE REGLEMENTARE JURIDICĂ ÎN CÂMPUL MUNCII

Mariana NISTOR,
doctorand, lector universitar

SUMMARY

A negative influence on the regulation of relationships between men and women have gender stereotypes. This influence manifests in giving and maintaining the inequality between genders on the labour market. Gender stereotypes being in fact social norms attribute a specific form of conduct to genders, which limits genders' rights. It is displayed by a limited access to some workplaces, access to workplaces that are less paid, smaller salaries for the same position etc. In this conditions juridical regulation becomes inefficient, that was demonstrated in the reports related to the problem of gender equality on the labor market in the Republic of Moldova.

Key words: stereotype, gender, egalitate, labour market.

REZUMAT

Un impact negativ asupra reglementării relațiilor dintre bărbați și femei în procesul de muncă îl au stereotipurile de gen. Această influență se manifestă prin redarea și menținerea inegalității relațiilor de gen pe piața muncii. Stereotipurile de gen fiind, în fapt, norme sociale, le atribuie genurilor o anumită formă de conduită, care îi limitează în drepturi. Aceasta se manifestă prin acces limitat la unele locuri de muncă, acces la posturi de muncă care sunt mai puțin plătite, salarii mai mici pentru aceleași posturi de muncă etc. În aceste condiții reglementarea juridică devine ineficientă, fapt care este demonstrat prin rapoartele privitoare la problema egalității de gen pe piața muncii din Republica Moldova.

Cuvinte-cheie: stereotip, gen, egalitate, piața muncii.

Introducere. Societatea modernă, comparativ cu cea tradițională, propagă activ ideea egalității de gen în toate domeniile sale de existență: politic, economic, social și spiritual. Toate aceste tendințe sunt sprijinite de o anumită bază legală. Totodată, reglementarea juridică a relațiilor sociale dintre femei și bărbați continuă a fi neeficientă. Una dintre cauzele acestei probleme sunt stereotipurile de gen, care s-au înrădăcinat adânc în conștiința de masă. Acest fenomen social joacă un rol important în determinarea comportamentului femeilor și bărbaților în societate, perceperea lor reciprocă și, respectiv, relațiile dintre ei.

Materiale utilizate și metode aplicate. Drept bază a elaborării acestui studiu au servit lucrările specialiștilor autohtoni și străini din literatura de specialitate, au fost studiate cele mai recente rapoarte privind domeniul de cercetare. La fel, au fost aplicate așa metode ca: analiza, comparația și conștientizarea logică.

Rezultate obținute și discuții. Stereotipurile de gen au luat naștere ca consecință a formării sistemului de relații dintre genuri încă în perioada preistorică. Sistemul respectiv se carac-

teriza printr-o stabilire strictă a rolurilor îndeplinite de femei și bărbați. Astfel, femeile erau responsabile de îngrijirea copiilor și a gospodăriei. Bărbații, la rândul său, erau îndeletniciți cu vânatoarea și lupta. Aceste condiții au contribuit la formarea anumitor particularități psihologice, care s-au răspândit larg în rândul populației și s-au păstrat pe parcursul dezvoltării societății umane până și în prezent. Conform opiniei socio-biologilor, la etapa aceea, aceste particularități au contribuit la supraviețuirea speciei, ceea ce și le-a asigurat menținerea și transmiterea acestora.

Cu toate că condițiile de existență a societății moderne diferă semnificativ de cele preistorice, stereotipurile de gen continuă să acționeze ca norme sociale, determinând comportamentul femeilor și bărbaților în societate. Mecanismul lor de acțiune constă în presiunea normativă și informațională asupra individului [7, p.14-15; p.18]. Acțiunea presiunii normative se realizează prin tendința femeilor și bărbaților de a corespunde rolurilor de gen pentru a câștiga aprobarea și a evita dezaprobarea socială. Presiunea informațională se manifestă atunci

când începem să considerăm normele de gen ca fiind echitabile.

Sistemul normelor de conduită impune bărbaților și femeilor îndeplinirea rolurilor de gen, formându-se, în acest mod, reprezentările despre feminitate și masculinitate. În acest context, genul este determinat ca fiind un construct socio-cultural, manifestându-se în formă de reprezentări sociale [8, p. 31].

Noțiunile de masculinitate și feminitate sunt niște reprezentări normative despre însușirile somatice, psihice și comportamentale, tradițional considerate specifice femeilor și bărbaților [8, p. 48]. Conform reprezentărilor despre masculinitate, imaginea unui bărbat este asociată cu asertivitatea, competitivitatea, agresivitatea, obiectivitatea, raționalitatea. Totodată, imaginea unei femei include așa trăsături ca, emotivitatea, compasiunea, obediența, pasivitatea, sensibilitatea în relațiile sociale [6, p. 1]. Aceste așteptări sociale stau la baza rolurilor de gen, îndeplinite de femei și bărbați în diferite domenii sociale.

Un alt aspect al stereotipizării de gen constă în fixarea rolurilor sociale după criteriul de sex. Potrivit viziuni-

lor tradiționale asupra rolurilor sociale ale femeilor și bărbaților, femeilor li se atribuie rolurile familiale (mamă, gospodină), iar bărbaților – cele profesionale [8, p. 49].

De asemenea, stereotipizarea de gen se referă și la conținutul activităților, efectuate de bărbați și femei. În conformitate cu perceperea tradițională, munca femeiască trebuie să fie din domeniul expresiv (subordonare, deservire); iar munca bărbătească – din domeniul instrumental (conducere) [8, p. 50].

În acest context putem evidenția faptul că, o asemenea abordare a rolurilor sociale a femeilor și bărbaților acționează în detrimentul atât al dezvoltării personalității acestora și, respectiv, funcționării lor depline în calitate de membri ai societății; cât și al dezvoltării întregii societăți. Noi trăim într-o societate, unde bărbații sunt ocupați cu o activitate, iar femeile – cu alta; unde stereotipurile de gen se consideră înăscute și le considerăm ca fiind echitabile.

Unul dintre cele mai răspândite stereotipuri de gen se referă la fixarea rolurilor profesionale și familiale corespunzător sexului. În conformitate cu acesta, cele mai importante roluri pentru femei sunt cele familiale, iar pentru bărbați cele profesionale. Prin urmare, bărbații sunt apreciați după succesele lor în câmpul muncii, iar femeile după faptul posibilității de întreținere a familiei și îngrijire a copiilor.

Așadar, considerăm că stereotipurile de gen încep încă din familie, când copiii prin intermediul interacțiunii cu părinții și exemplul lor însușesc stereotipurile de gen. Ei încep să observe că femeile și bărbații se comportă diferit, au diverse activități și se interesează de diferite lucruri. Anume din această cauză se formează interesul față de modelele de rol, care au același sex ca și ei, astfel fiind condiționați de a deveni cel mai bun băiat sau cea mai bună fată.

La fel stereotipurile continuă în domeniul educației, unde segregarea de gen se manifestă la toate nivelele de studii. Inegalitatea accentuată de gen în alegerea opțiunilor de continuare a studiilor superioare este determinată, în special, de rolurile de gen. Astfel, băieții tind să aleagă mai mult specialități legate de profilul real

(științe exacte, inginerie, tehnologii de fabricare, etc.), care sunt, de obicei, mai bine plătite; iar fetele optează pentru specializări legate de profilul umanist (filologie, științe politice, sociale, asistență socială etc.), care le-ar permite să combine mai ușor viața profesională cu cea de familie.[3, p.6].

În urma evaluării situației femeilor în Republica Moldova în anul 2013, Comitetul ONU pentru Eliminarea Discriminării împotriva Femeilor a evidențiat faptul că, stereotipurile de gen sunt una dintre „cauze profunde” ale discriminării femeilor în toate domeniile vieții sociale. În deosebi, a fost remarcată stereotipizarea femeilor în vârstă și a femeilor cu dizabilități [2, p. 119].

Unul dintre domenii, în care discriminarea în baza stereotipurilor de gen continuă să persiste în mod vădit, este domeniul muncii. Conform datelor raportului *Bărbații și egalitatea de gen în Republica Moldova*, realizat în anul 2015, în Republica Moldova predomină stereotipul de gen potrivit căruia „femeia trebuie să-și facă timp pentru familie și să renunțe la carieră”, iar bărbatul să asigure familia financiar. Această opinie a fost expusă de 90,5% dintre bărbați și 81,5% dintre femei [1, p. 13].

Perceperea stereotipizată a femeilor limitează participarea lor în condiții egale pe piața muncii. Aceasta se întâmplă atât la etapa angajării la serviciu, cât și în procesul realizării activității profesionale. Cercetările situației pe piața muncii în Moldova au relevat că, bărbații au șanse mai mari de a-și găsi un loc de muncă, femeile adesea rămânând șomere [5, p. 26]. De asemenea, sunt discriminate femeile gravide și cu copii, iar, câteodată, și cele mai tinere din motiv că au șanse să devină însărcinate. Rezultatele cercetării acestei probleme au demonstrat că, în anul 2014 în câmpul muncii au fost încadrate 38,9% dintre femei cu copii de vârstă preșcolară, comparativ cu 58,9% dintre femei fără copii de această vârstă [2, p. 137].

De asemenea, stereotipurile de gen tind să restrângă libertatea femeilor de a alege un loc de muncă dorit. Conform Clasificatorului ocupațiilor din Republica Moldova, femeile nu pot să-și asume anumite roluri.

În urma limitării accesului femeilor

la unele locuri de muncă, ele s-au ales cu cele, care sunt mai puțin plătite. Cercetarea acestei situații a relevat o diferență semnificativă în nivelul de remunerare a femeilor și bărbaților, care constituie 12,4% în favoarea bărbaților [2, p. 141].

Abilitarea femeilor cu posturi de conducere întâlnește o opunere din partea societății, ce este reflectat în ponderea mai mică a acestora în procesul de luare a deciziilor comparativ cu cea a bărbaților. De exemplu, ponderea femeilor - funcționari publici de conducere de nivel superior -este de 37%, iar a bărbaților – 63%. Totodată, ponderea femeilor, care activează în calitate de funcționari publici de execuție este de 73,4%, iar a bărbaților – doar de 26,6% [4, p. 18].

Segregarea de gen pe piața muncii în baza stereotipurilor de gen crează condiții dezavantajoase pentru implicarea activă a femeilor în viața socială. Această situație este agravată de faptul că ea este tolerată și acceptată ca fiind firească, iar efortul implementării principiilor egalității de gen în societate este, în unele cazuri, neînțeleasă. Drept argument pot servi rezultatele cercetării opiniei populației despre egalitatea de gen. În consecință a fost demonstrat că o parte a populației interpretează greșit egalitatea de gen, având ca rezultat o opinie negativă. Bunăoară, 60,8% dintre bărbați și 60,2% dintre femei consideră că angajarea femeilor în câmpul muncii duce la micșorarea numărului de locuri de muncă pentru bărbați [1, p. 56].

Concluzii: Discriminarea după criteriul de gen pe piața muncii se realizează în baza a două feluri de stereotipuri: stereotipuri de statut și stereotipuri comportamentale. Pe stereotipurile de statut se bazează gândirea angajatorilor. Angajatorii percep femeile ca fiind o forță de muncă mai puțin folosite și mai costisitoare, comparativ cu bărbații. Aceasta se explică prin faptul că femeile, în afară de obligațiunile de serviciu, îndeplinesc și cele familiale, de aceea ele nu au timp pentru sarcini adăugătoare, pentru carieră etc. Aceste stereotipuri sunt întemeiate nu doar de tradițiile social-culturale, ci și de beneficiile și garanțiile, acordate femeilor lucrătoare. De asemenea, angajatorii consideră că femeile sunt mai puțin profesioniste, decât bărbații.

Stereotipurile comportamentale determină gândirea lucrătorilor. Spre exemplu, femeile luând în considerare faptul că sunt percepute ca o forță de muncă mai puțin preferabilă, aleg locuri de muncă unde nu concurează cu bărbații. Astfel, femeile, realizând un nivel de activitate economică aproximativ similară cu cea a bărbaților, activează în condiții de segregare orizontală și verticală pe piața muncii.

Acțiunile, întreprinse de către Republica Moldova în scopul asigurării egalității de gen și de șanse în domeniul muncii, au demonstrat că ele nu sunt destul de suficiente și necesită mai mult efort și timp pentru realizare.

Referințe bibliografice

1. *Bărbații și egalitatea de gen în Republica Moldova: În baza metodologiei IMAGES* / Diana Cheianu-Andrei, Iurie Perevoznic, Angelina Zaporozjan-Pîrgari [et al.]; coord.: Diana Cheianu-Andrei; Centrul de Drept al Femeilor, Centrul de Investigații și Consultanță „SocioPolis”. Chișinău: S. N., 2015. 128 p.

2. *De la vorbe la fapt: Combaterea discriminării și inegalității în Moldova*. „Seria Raport de Țară”: 7. Equal Rights Trust în parteneriat cu Asociația „Promo-LEX”. Londra, iunie 2016. 418 p.

3. *Indexul egalității de gen 2017*, Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare, Fundația Est Europeană, 2017. 16 p.

4. *Profilul femeilor în procesul decizional (pe unele domenii profesionale)*/ Viorica Toartă; Biroul Național de Statistică, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), Entitatea Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și Abilitarea Femeilor (UN Women). Chișinău: S. N., 2016. 36 p.

5. *Raport privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în 2013*, Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova, Chișinău, 2014. 306 p.

6. Stănculescu E. *Stereotipurile de gen din perspectiva cogniției sociale*. Revista Psihologică, t. 55, nr. 3-4, p. 213-226, București, iulie-decembrie 2009.

7. Берн Ш. М. *Гендерная психология*. СПб.: Прайм-Еврознак, 2002. 320 с.

8. Морева Г. И. *Гендерная психология*. Тюмень. Изд-во Тюменского государственного университета, 2013. 184 с.

CZU: 341.123

MISIUNEA ONU ÎN MENȚINEREA PĂCII

Igor SOROCEANU,

student în anul IV, Facultatea de DREPT, Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova

REZUMAT

Luând în considerare că în cadrul Organizației Națiunii Unite își desfășoară activitatea cinci entități primordiale, în acest scop ne propunem să atragem o atenție sporită Consiliului de Securitate, care are ca deziderat faptul că actele de terorism reprezintă o amenințare la pacea și securitatea internațională. Iar implicarea sporită a Națiunilor Unite în operațiuni de menținere și impunere a păcii a determinat ca în zona sa de preocupări să se afle tot mai multe atribute, cum ar fi: protecția victimelor războiului, limitarea și interzicerea mijloacelor și metodelor de război, incriminarea crimelor de război, a terorismului internațional și crearea instanțelor penale internaționale.

Cuvinte-cheie: terorism, misiune, pace, securitate, război, stat, drepturile omului.

MISSION DE MAINTIEN DE LA PAIX DE L'ONU

RÉSUMÉ

Prenant en considération que dans le spectre de l'Organisation des Nations Unies agissent cinq entités primordiales, nous voudrions attirer une attention particulière au Conseil de Sécurité, selon lequel les actes de terrorisme son une menace pour la paix et la sécurité internationale. Mais la participation active des Nations Unies dans les opérations de maintien de la paix, a déterminé la présence de plusieurs aspects, dans sa zone d'influence comme, par exemple: la protection des victimes de la guerre, la limitation et l'interdiction des crimes de la guerre, ... , l'incrimination de crimes terroristes internationaux et la création de tribunaux pénaux internationaux.

Mots-clés: terrorisme, mission, paix, sécurité, guerre, état, droits de l'homme.

Introducere. Terorismul internațional reprezintă pentru comunitatea internațională o amenințare complexă și persistentă, care necesită un răspuns explicit și multidimensional la nivel strategic, solicitând astfel o contribuție semnificativă din partea tuturor statelor lumii, și cu precădere de la acele țări care în cursul evoluției lor au avut tangențe cu fenomenul respectiv. Acest pericol a impus redefiniri și întregiri ale conceptului de securitate colectivă în noul context global traversat de întreaga lume. Desfășurarea unor operațiuni militare în comun de către statele implicate în procesul combaterii terorismului internațional, pentru a preîntâmpina izbucnirea unor conflicte în anumite zone în care, eventual, puteau să apară anumite ciocniri militare, este un concept mai vechi. Cu toate acestea operațiunile de menținere a păcii au luat o amploare din ce în ce mai mare

și au dobândit o bază legală după cel de-al doilea război mondial, o dată cu înființarea Organizației Națiunii Unite.

În aceste condiții, „operațiunile de menținere a păcii sunt concepute ca operațiuni desfășurate de către ONU prin crearea de forțe formate din personal militar și civil recrutat din toate statele, care au ca obiect în deosebi: prevenirea escaladării unor conflicte armate locale; garantarea respectării anumitor acorduri între părțile beligerante, în special, cele privind încetarea ostilităților; impunerea forțelor și respectarea acestora ca forțe-tampon pentru crearea condițiilor de pace și securitate necesare procesului de negociere între beligeranți; administrarea temporară a unui teritoriu; menținerea legalității și ordinii solicitate de către guvernul unei anumite țării; menținerea ordinii într-o anumită regiune unde urmează să se desfășoare anumite activități care

implică populația precum: alegeri sau plebiscite”[1, p.9;115].

În felul acesta, ONU reprezintă o organizație de state suverane, funcționând ca un centru în care să se armonizeze eforturile națiunilor către atingerea unor scopuri și obiective menționate mai sus.

Metode și materiale aplicate. La analiza subiectului propus spre cercetare, am utilizat în mod prioritar metoda de analiză, prin întrebuintarea unor procese raționale, logice și juridice. De asemenea, am făcut uz și de metoda istorică, care ne-a permis abordarea din punct de vedere istoric a fenomenului de *terrorism* și apariția conceptului de *menținere a păcii*.

Conținut de bază. Baza juridică de creare a ONU a constituit, Carta ONU, iar scopul creării este expres prevăzut la art.1, potrivit căruia, primul și cel mai important obiectiv al acesteia este „Să mențină pacea și securitatea internațională și, în acest scop: să ia măsuri colective eficace pentru prevenirea și înlăturarea amenințărilor împotriva păcii și pentru reprimarea oricăror acte de agresiune sau a altor încălcări ale păcii și să înfăptuiască, prin mijloace pașnice și în conformitate cu principiile justiției și dreptului internațional, aplanarea ori rezolvarea diferendelor sau situațiilor cu caracter internațional care ar putea duce la o încălcare a păcii”[2, art.1].

Conceptul *păcii* „include înțelegerea stării de pace ca un drept fundamental al omului, fiind acceptat și recunoscut de majoritatea statelor membre ale ONU. Prin noțiune de *menținere a păcii* se înțelege instituirea unei prezențe de personal al Națiunilor Unite cu acordul tuturor participanților la conflict, prin alocarea unor soldați înarmați, unor observatori pentru alegeri și a unor polițiști în vederea supravegherii și executării prevederilor tratatelor de pace și de armistițiu”[3, p.124-128].

Conform Cartei ONU, în cadrul Organizației au fost create trei entități primordiale cu scopul de a asigura pacea și garanta securitatea omenirii, printre acestea se numără: Adunarea Generală, Consiliul de Securitate și Secretariatul.

Adunarea Generală și Consiliul de Securitate pot chema statele aflate în conflict la folosirea mijloacelor de soluționare pașnică a problemei. Statul

ce nu este membru al ONU, poate să declare Adunării Generale sau Consiliului de Securitate orice litigiu, în care s-a încadrat ca parte. Actualmente se observă o tendință spre creșterea rolului Adunării și Consiliului în soluționarea pe cale pașnică a conflictelor dintre state. Consiliul de Securitate al ONU concentrează în sine funcția de răspundere pentru menținerea păcii, tot lui aparținându-i și rolul de bază în soluționarea controverSELor ce ajung la nivelul de conflict apărute între state. Consiliul de Securitate are dreptul de a aplica forțele armate pentru a-și realiza hotărârile luate în vederea îndepărtării pericolului și ameliorării condițiilor care să asigure pacea. Cu alte cuvinte, este vorba despre constrângerea militară, acțiunea armată, care se aplică în despărțirea forțată a părților contrariate, beligerate. De această funcție a Consiliului de Securitate este necesar de delimitat acea metodă, care presupune operațiunea forțelor armate fără de aplicarea armelor de foc, cu excepția cazurilor de extremă necesitate și de autoapărare, efectuată cu permisiunea părților beligerante și având destinația de a supraveghea respectarea acordurilor de încetare a focului și de aplanare a situației. Scopul principal al acestei investiții se referă, în special, la susținerea relațiilor diplomatice ale țărilor implicate și dozate în vederea soluționării pe cale pașnică a conflictului armat.

Prin urmare, „Consiliul de Securitate îndeplinește următoarele funcții:

- 1) Rezolvarea pe cale pașnică a diferendelor internaționale;
- 2) Constatarea unei amenințări la adresa păcii sau a unei violări a păcii;
- 3) Luarea unei decizii sau recomandări pentru menținerea sau restabilirea păcii și securității”[4,p.100].

În acest context, pentru a decide caracterul ilicit al aplicării forței armate, „Consiliul de Securitate al ONU, examinează fapta de agresiune a unui stat împotriva altui stat după următoarele criterii:

a) Situația statelor la începutul conflictului armat determină caracterul acțiunilor întreprinse ulterior în raport cu normele dreptului internațional.

b) Caracterul obiectiv al anteriorității – săvârșirea faptelor în ordine cronologică”[3,p.132-133].

Reeșind din cele expuse și trasând o linie finală la rolul Consiliului de Secu-

ritate, putem menționa că el constituie cel mai important organ, împuternicit în vederea înlăturării amenințărilor și atentatelor contra păcii și a sancționării statelor ce comit acte de agresiune. Acesta poate fi sesizat de către statul supus agresiunii cu condiția aplicării prealabile a măsurilor de autoapărare. Dacă astfel de demersuri nu parvin din partea statelor atacate, apoi ceilalți membri ai ONU sau chiar Secretarul General poate scoate la iveală momentele capabile să afecteze pacea sau securitatea internațională. Din momentul sesizării, Consiliul de Securitate poate trece la acțiuni concrete în vederea susținerii victimei supuse atacului de agresiune.

În felul acesta, pot fi efectuate recomandări preponderent declarative sau sunt luate anumite măsuri, „între care:

1. Măsuri ce poartă caracter economic;
2. Măsuri ce poartă caracter diplomatic;
3. Măsuri ce poartă caracter militar.

Primele două categorii pot cuprinde întreruperea totală sau parțială a relațiilor economice, comunicațiilor feroviare, aeriene, maritime, telegrafice, poștale și-a relațiilor diplomatice. Dacă acestea nu-și ating obiectivul urmărit, apoi se poate purcede la utilizarea forței militare împotriva statului agresor”[5, p.201-202].

Pe lângă Consiliul de Securitate, în cadrul Organizației mai activează și Programul Criminalitate al Oficiului Națiunilor Unite, care este Oficiul ONU responsabil pentru prevenirea criminalității, justiției penale și reforma dreptului penal. Programul acționează împreună cu statele membre pentru întărirea rolului dreptului, promovarea unor sisteme de justiție penală viabile și combaterea amenințărilor criminalității transnaționale, corupției și traficului de ființe umane.

În timpul celui de-a doilea război mondial, India și Pakistanul au fost ambele părți ale unei colonii britanice, mai târziu în anul 1947 ele s-au separat și au devenit țări independente, iar la Nordul Indiei și Nord-Vestul Pakistanului au rămas două provincii (Kashmir și Jamu) unde ambele țări erau de opinie că conform istoriei provinciile date, făceau parte din țara lor. Atât India, cât și Pakistanul dorind să acapareze aceste țări și niciuna din ele neavând dorința

de a ceda a dus la izbucnirea unui conflict între ele. Încercându-se aplanarea situației, în zona dată au intervenit trupele de impunerea și stabilire a păcii sub egida ONU, în vederea creării unei linii de încetare a focului (la 31 decembrie 1948) între aceste două state și asigurându-se că părțile nu vor mai lupta și vor menține pacea pe întreg teritoriu. Trupele trimise în India și Pakistan au fost numite Grupul de Observatori Militari ai ONU în India și Pakistan. Grupul respectiv a fost investit și trimis în zona dată cu un singur scop, și anume cel de încetare a focului și de-a obține acordul comun al părților privind încetarea atacului.

În jumătate a doua a anilor 1980, „Națiunile Unite a fost inundată de cereri pentru noi misiuni de menținerea a păcii în Golful Persic, Africa de Sud, Asia de Sud și America Centrală. În Namibia, în 1989, ONU a întreprins operațiunea de reîntărire a păcii, care includea supravegherea retragerii forțelor armate ostile și monitorizarea primelor alegeri libere ale acestei națiuni. Nu mult după aceea, Națiunile Unite a început prima sa misiune în Emisfera de Vest, ajungând la dezarmarea grupelor Contrare din Nicaragua după ce electoratul Nicaraguan a votat împotriva mișcării sandiniste în februarie 1990. Al doilea și chiar cel mai mare val de cereri pentru operații de menținerea a păcii a ONU, a început în 1991. În adaos la misiile de lungă durată precedente în Sahara de Vest, El Salvador și Angola a fost operația de monitorizare a graniței Iraq-Kuwait după al doilea război din Golf. La începutul anilor 1992, două din cele mai largi misiuni au început simultan, una pentru observarea și reconstrucția de după război în Cambodgia și alta pentru monitorizarea încetării focului în Croația. Apoi au urmat Misiunea de observare a ONU în Georgia – 1993, Tadjikistan – 1994, Misiunea de menținere a păcii în Liberia și Haiti – 1995, Kosovo – 1999” [6, p.80-81].

În Haiti, după ce a avut loc alegerilor prezidențiale din anulului 1986 s-a format o instabilitate politică și statală care a dus la divizarea cetățenilor în două grupe și iscarea unor conflicte interetnice transformate într-un război civil. După aproximativ o perioadă de 10 ani în care a avut loc numeroase vărsări de sânge, având ca repercusiuni creșterea rapidă a

numărului victimelor – guvernul provizoriu de la Haiti a cerut sprijinul ONU în vederea soluționării conflictului existent și supravegherea următoarelor alegeri parlamentare care urmau să se desfășoare în respectiva țară. În urma unor negocieri, în Haiti au ajuns 102 observatori ai ONU privind drepturile omului. Misiunea Națiunilor Unite în Haiti și-a asumat întreaga responsabilitate la alegerile legislative din 31 martie 1995 și la alegerile prezidențiale din 17 decembrie 1995. Misiunea avea ca scop monitorizarea respectării drepturilor și libertăților legitime ale cetățenilor statului haitinian și investigarea eventualelor încălcări ale acestora, eliminarea tuturor formelor de violență, restabilirea unui dialog între părțile haitiene aflate în conflict, îndepărtarea conducerii nelegitime și reinstaurarea autorităților guvernamentale legitime, menținerea unui mediu sigur și stabil, profesionalizarea forțelor armate haitiene. De asemenea, pacificatorii ONU aveau misiunea de a crea o echipă de poliție specială investigativ-operativă haitiniană.

Misiunile ONU „în menținerea a păcii din Kosovo, de la cartiruirea în zona de operații și până în prezent, au menirea de a îndeplini următoarele obiective:

- Menținerea și restabilirea ordinii publice cu ocazia desfășurării mitingurilor și marșurilor de protest (autorizate sau spontane);
- Menținerea și restabilirea ordinii publice cu ocazia vizitelor unor oficialități, menținerea și restabilirea ordinii publice pe timpul desfășurării activităților curente în zonele comerciale aglomerate;
- Asigurarea măsurilor de ordine publică pe timpul desfășurării unor manifestații sportive și cultural-artistice;
- Asigurarea măsurilor de ordine publică în localități, independent sau în cooperare cu ofițeri de poliție civilă;
- Eliberarea unor ostatici capturați de elementele teroriste;
- Capturarea și arestarea unor persoane învinuite de crime de război;
- Acțiuni polițienești, în cooperare cu secțiile de poliție din zonă;
- Percheziții și descinderi la domiciliu;
- Paza și apărarea unor clădiri administrative;
- Estorcarea și paza unor deținuți

sau a persoanelor care au comis crime de război;

- Estorcarea și paza unor convoaie;
- Asigurarea măsurilor de securitate a autogărilor și gărilor pe timpul derulării transporturilor speciale;
- Misiuni de pază a transporturilor speciale” [1, p.124].

Unele țări din Africa, la rândul lor, la fel s-au confruntat cu unele conflicte militare, de exemplu, în Sudan „în 1969 a avut loc lovitura de stat militară, iar la conducere se instaurează un regim de inspirație socialistă, are loc un proces de islamizare forțată, izbucnesc conflicte interetnice și confesionale, iar în 1989 militarii preiau puterea, suspendă Constituția, și instaurează un regim autoritar, cu tendințe islamice. Astfel, după o perioadă îndelungată de timp, la 24 martie 2005, Consiliul de Securitate a adoptat în unanimitate rezoluția privind crearea unei Misiuni ONU în Sudan cu un efectiv de 10.000 de militari și 715 de persoane civile unde va contribui la încheierea războiului civil care durează de 21 de ani. Misiunea avea drept scop de a susține procesele de dezarmare, de organizare a alegerilor și de întocmire a refugiaților, să ajute părțile la acordul cuprinzător de pace să promoveze principiile statului de drept, să promoveze o justiție independentă și să protejeze drepturile fundamentale ale întregii populații sudaneze” [7, p.117-119].

În lumina considerentelor de mai sus, am vrea să specificăm un moment foarte important, și anume că RM, de asemenea participă la miniunile de menținerea a păcii sub egida ONU, într-o componență formată de 8-10 militari. Principalele misiuni executate de militarii moldoveni în misiunile ONU sunt: prevenirea reluării ostilităților; participare la programul de dezarmare, demobilizare și reintegrare a foștilor combatanți; sprijin în furnizarea de ajutoare umanitare; monitorizarea situației refugiaților; participarea la elaborarea politicilor și strategiilor militare și civile de reconstrucție.

Concluzie. Menținerea păcii în viziunea ONU – reprezintă o cale de supraveghere a conflictelor și a țărilor implicate la ele, care amenință pacea și securitatea omenirii la nivel internațional. Rolul Organizației la implicare în conflict, constă în identificarea și implementarea unor soluții politice, care mai

apoi având efectul de încetare a focului existent. Forțele de menținere a păcii ale ONU sunt compuse din forțe armate ale mai multor țări, care unindu-se împreună, formează o forță multinațională imparțială, iar militarii sub egida ONU constituie o presiune a păcii și nici într-un caz un instrument de război. În acest sens, putem preciza că, pacificatorii ONU au misiunea de a salva viețile omenesți aflate în conflictul armat; de a elabora premise pentru soluționarea pe cale pașnică a conflictelor, prin intermediul negocierilor și medierilor; de a lichida consecințele grave care apar în urma războaielor civile sau a conflictelor interetnice, afirmându-se la nivel internațional ca o emblemă primordială la soluționarea pe cale pașnică a conflictelor armate.

Referințe bibliografice

1. Bodorin Igor, Boeșteanu Constantin, Prevenirea și combaterea fenomenului terorismului: actualități și perspective, Chișinău, Ed. Tipografia „Elena VI.”, 2006.
2. Carta Organizației Națiune Unite din 26 iunie 1945, în vigoare din 24 octombrie 1945.
3. Barbăneagră Alexei, Infrafracțiuni contra păcii și securității omenirii, Chișinău, Ed. Tipografia „Sirius”, 2005.
4. Năstase Adrian, Aurescu Bogdan, Jura Cristian, Drept internațional public, București, Ed. ALL BECK, Ediția a II-a, 2000.
5. Balan Oleg, Rusu Vitalie, Nour Valeriu, Drept internațional umanitar, Chișinău, Ed. Tipografia Elena V., 2003.
6. Arhiliuc Victoria, Diplomația preventivă și securitate colectivă a statelor, Chișinău, Ed. Tipografia „Reclama”, 1999.
7. Paul Dănuț Duță, Grațian Lupu, Considerațiuni privind unele operații de menținere a păcii desfășurate sub egida Națiunilor Unite, Sibiu, Ed. Alma Mater, 2006.

INFORMAȚII DESPRE AUTOR:

Igor SOROCEANU,
student la Academia
„Ștefan cel Mare” a MAI al RM,
email: soroceanu94igor@gmail.com,
tel. 068578205, 078655464.

Igor SOROCEANU,
Étudiant de l'Académie
„Ștefan cel Mare”, du Ministère de
l'Intérieur
de la République de Moldova,
email: soroceanu94igor@gmail.com,
tel. 068578205, 078655464.

CZU: 342.26 (478-29)

ПРОБЛЕМЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ АДМИНИСТРАТИВНО-ТЕРРИТОРИАЛЬНОГО УСТРОЙСТВА В АТО ГАГАУЗИЯ

Наталья КРИСТЕВА,

доктор права, конференциар-университар Комратского
Государственного Университета

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена анализу правового регулирования административно-территориального деления в АТО Гагаузия. Исследуется научное понимание категории «административно-территориальная единица»; предлагаются изменения действующего законодательства.

Ключевые слова: местное самоуправление, административно-территориальная единица, административно-территориальное устройство, территория, законодательство, принципы.

PROBLEMS OF LEGAL REGULATION OF ADMINISTRATIVE- TERRITORIAL STRUCTURE IN ATU OF GAGAUZIA

Natalia CRISTEVA,

doctor of laws, associate professor, of the Comrat State University

ANNOTATION

This article analyzes the legal regulation of administrative-territorial division in ATU of Gagauzia. Explores the scientific understanding of the category of «administrative-territorial unit»; proposes changes to the current legislation.

Keywords: local government, administrative-territorial unit, administrative-territorial structure, territory, legislation, principles.

Актуальность темы. Одним из главных направлений развития демократического правового государства является укрепление основ местной автономии, что предполагает стремление к эффективной организации административно-территориального устройства. Функционирование, взаимодействие органов власти различных уровней в рамках разделенной и одновременно сохраняющей свою целостность территории Республики Молдова влияет на реализацию основных прав и свобод граждан, закрепленных Конституцией РМ.

В действующем законодательстве отсутствует должная правовая регламентация института административно-территориального устройства Республики Молдова, определенность в его основных юридических характеристиках, взаимосвязь с системой

принципов, институтов и структур молдавского унитаризма. Как следствие подобной ситуации существует разнообразие норм законодательства, касающихся определения категории «административно-территориальная единица» и ее характеристик.

Сложность вопроса также представляется тем, что Республика Молдова является относительно децентрализованным унитарным государством, сочетающим местное самоуправление и централизованное государственное управление, проявляющееся в центральном административном контроле за деятельностью органов местного публичного управления.

Изложение основного материала. Отдельные вышеназванные признаки находят отражение в действующем законодательстве. В результате проведенного анализа

норм законов об административно-территориальном устройстве и научно-правовой доктрины можно прийти к выводу о целесообразности выделения следующих подходов в определении признаков понятия «административно-территориальная единица».

1. Системный подход к сущности изучаемого явления предполагает, что административно-территориальная единица определяется только как структурная часть территории в четких границах.

2. В соответствии с формально-правовым подходом административно-территориальная единица имеет установленный нормативно-правовым актом статус, наименование, четко определенные границы и административный центр.

3. С позиции функционального подхода административно-территориальная единица служит территориальной основой для создания и (или) деятельности органов государственной/местной власти, определения территориальных пределов компетенции органов государственной/местной власти и мест постоянного или преимущественного проживания людей.

Соответственно, административно-территориальную единицу можно определить как структурный элемент административно-территориального устройства, образованный в результате территориального деления государства, имеющий в установленном порядке правовой статус, наименование, четко определенные границы, административный центр и служащий территориальной основой для создания, функционирования органов государственной/местной власти, определения территориальных пределов их компетенции.

Вызывает интерес позиция Н.М. Княгинина относительно правомерности использования термина «административно-территориальная единица с особым статусом». По его мнению, «к «единицам» склонны относить территориальные образования, которые учреждаются специальными актами. Если же пространство приобре-

тает особые юридические качества с помощью акта, формально устанавливающего пределы действия каких-то правовых норм в пространстве, то его принято считать не «единицей», а «территорией» [1]. Подобные явления в правовом поле лишней раз подтверждают наличие существующего пробела в законодательстве нашей страны относительно установления правового статуса указанных территориальных образований, которым, в частности, является Автономно-Территориальное образование Гагаузия (далее АТО Гагаузия).

Действительно, административно-территориальные единицы с особым статусом отличаются от иных территориальных единиц не только размером (в ее составе находятся другие административно-территориальные единицы), но и наличием особого статуса ввиду предусмотренных законодательством гарантий и особенностей в правовом регулировании отдельных вопросов.

В соответствии с Законом об особом правовом статусе Гагаузии (Гагауз Ери) № 344-ХІІІ от 23.12.1994 [2], Гагаузия (Гагауз Ери) – это территориальное автономное образование с особым статусом как форма самоопределения гагаузов, являющееся составной частью Республики Молдова. Гагаузия в пределах своей компетенции самостоятельно решает вопросы политического, экономического и культурного развития в интересах всего населения. Управление в Гагаузии осуществляется на основе Конституции Республики Молдова, указанного закона и других законов Республики Молдова (с исключениями, предусмотренными законом), не противоречащих им Уложения Гагаузии и нормативных актов Народного Собрания (Халк Топлушу) Гагаузии.

Проблема. Предметом рассмотрения в настоящей статье являются особенности административно-территориального деления АТО Гагаузия. В соответствии со ст. 51, раздела III Уложения Гагаузии (Гагауз Ери) «Организация и полномочия органов публичной власти Гагаузии» [3], к компетенции Народного

Собрания Гагаузии относится решение в определенном законом порядке вопросов административно-территориального устройства Гагаузии и определение порядка организации и деятельности органов местного публичного управления.

Статьей 3 Закона АТО Гагаузия Об административно-территориальном устройстве Гагаузии (Гагауз Ери) [4] установлено, что территория Гагаузии (Гагауз Ери) делится на административно-территориальные единицы: долаи (районы), города, села (коммуны).

Долай (район) – это административно-территориальная единица, состоящая из сел (коммун) и городов, образуемая на основе общности территории, экономических и социально-культурных связей.

В приложении 1 указанного закона дан перечень долаев (районов) и городов – резиденций: Комратский район (город-резиденция – Комрат), Чадыр-Лунгский район (город – резиденция Чадыр-Лунга) и Вулканештский район (город-резиденция – Вулканешты).

Приложением 2 закреплен перечень административно-территориальных единиц, входящих в состав каждого района. Так, в состав Комратского района входят 1 муниципий, 1 город, 11 сел и 14 населенных пунктов, входящих в их состав. В состав Чадыр-Лунгского района входят 1 муниципий и 8 сел, в состав Вулканештского района – 1 город, 3 села и 4 населенных пункта, входящих в их состав.

Однако установленное административно-территориальное деление в Гагаузии на три района: Комратский, Чадыр-Лунгский, Вулканештский, не закреплено в Законе об административно-территориальном устройстве Республики Молдова [5], что, соответственно, отражается на правовом статусе районных структур власти на уровне центральной власти Республики Молдова.

В частности, Государственной Канцелярией Республики Молдова не согласуется и не регистрируется штатное расписание служащих администраций района. Основными доводами Государственной

Канцелярии являются следующие. Статус председателя и заместителя председателя района не подпадает под действие Закона о статусе лиц, исполняющих ответственные государственные должности № 199 от 16.07.2010 [6] и Закона о статусе местного выборного лица [7]. Так как указанные законодательные акты предусматривают, что замещение ответственной государственной должности производится посредством выборов или назначения в соответствии с законом. В соответствии с положениями закона об органах местного публичного управления №436 от 28.12.2006 [8], председатель района представляет собой исполнительную власть местного публичного управления II уровня, избирается большинством голосов избранных советников районного совета. Заместитель председателя района избирается также районным советом по предложению председателя района.

В соответствии с положениями Закона АТО Гагаузия об органах местной власти Гагаузии [9], председатель района назначается и освобождается от должности Башканом (Главой) Гагаузии, после согласования кандидатуры с Народным Собранием Гагаузии. В то же время, председатель района является членом Исполнительного Комитета Гагаузии. Председатель района своим распоряжением назначает и освобождает от должности заместителя председателя района.

В соответствии с местным законом [9] председатель района представляет отчеты о деятельности Исполнительному Комитету, осуществляет другие полномочия, делегированные Башканом Гагаузии или Исполнительным Комитетом Гагаузии, будучи де-факто представителем Исполнительного Комитета на местах.

Предложение. Необходимы поправки в Закон об особом правовом статусе Гагаузии (Гагауз Ери) регулирующие статус района как административно-территориальную единицу в составе АТО Гагаузия, а также внесение дополнения в Закон об административно-территориальном устройстве РМ

[5], а именно в Приложение №4, отражающее состав АТО Гагаузия, путем включения в него трех районов де-юре и де-факто существующих в АТО Гагаузия.

Вывод. Указанное предложение, несмотря на отсутствие районных советов в АТО Гагаузия, имеет право на законодательное закрепление по причине того, что в соответствии с Законом об особом правовом статусе Гагаузии [2] представительным органом Гагаузии является Народное Собрание, обладающее правом принятия нормативных актов в пределах своей компетенции. Народное Собрание Гагаузии избирается по территориальным округам сроком на четыре года на основе всеобщего, равного, прямого избирательного права при тайном и свободном голосовании. Число депутатов Народного Собрания не должно превышать одного от каждых пяти тысяч избирателей, но каждый населенный пункт должен иметь не менее одного депутата. Общее количество депутатов Народного Собрания Гагаузии составляет 35 депутатов.

Таким образом, учитывая особенности автономно-территориального образования, недальновидной будет политика того государства, которое станет лишать отдельные народности, проживающие в его пределах, и не предоставлять ей возможностей самостоятельного (хоть и ограниченного) управления той территорией, на которой данная народность располагается. Сюда относятся и такие права, традиционно гарантированные конституциями, как право на использование и сохранение родного языка, так и право издания законов, действующих на территории автономии и не противоречащих основам общегосударственного законодательства.

Вывод. Несмотря на готовящуюся реформу публичного управления в Республике Молдова, в которой одним из ключевых моментов является отказ от деления страны на районы, исторически доказано, что планы отказа от районов, к которым регулярно возвращаются центральные органы власти - это крайне непопулярная мера.

Поэтому в настоящее время

возникла острая необходимость закрепления возможности АТО Гагаузия самостоятельно определять административно-территориальное устройство автономии. Стабильная законодательная база, регулирующая вопросы территориальной организации страны и закрепляющая конституционно-правовой статус института административно-территориального устройства, является необходимой гарантией единства территории государства в целом.

В АТО Гагаузия исторически сложилась система расселения жителей, устойчивые тенденции ее развития, имеются экономические, финансовые и организационные условия, для формирования и деятельности органов местного публичного управления, установленное административно-территориальное деление способствует рациональному использованию природных и материальных ресурсов, развитию инженерных сетей и коммуникаций, социальной инфраструктуры, обеспечивает здоровую и экологически безопасную среду обитания и жизнедеятельности населения, сохраняет и развивает национальную культуру, обычаи и традиции, исконные виды хозяйственной деятельности коренных народов, проживающих в каждом районе.

Одним из принципов административной децентрализации является принцип субсидиарности, предусматривающий осуществление общественных функций органами власти, находящимися ближе всего к гражданам. Поэтому очень важно, чтобы важные общественные вопросы решались непосредственно на местах. И в этом должно состоять основное предназначение районных администраций в АТО Гагаузия. Это обуславливает сравнительно высокую управленческую заинтересованность и активное участие граждан в деятельности местных органов власти.

Начиная с 2015 года, районные администрации в Гагаузии стали укрепляться. В районы были перемещены специалисты Главных управлений, предоставляющие услуги населению на местах. Начи-

ная с 2018 года, в каждую районную администрацию, непосредственно в управление председателя района, были переведены специалисты Главных управлений. При этом общая численность всех структурных подразделений Исполнительного комитета осталась прежней.

На сегодняшний день при районных администрациях образованы службы и отделы, переданы важные полномочия, которые должны помочь оперативно решать проблемы населения на местах.

Так, в районах образованы комиссии по оказанию материальной помощи социально-уязвимому населению, которые распределяют средства Фонда социальной поддержки населения Гагаузии, решаются проблемы детей, находящихся в ситуации риска, реализуются региональные социальные программы, программы развития инфраструктуры в районах, осуществляется организация инвестиционного процесса строительства и развития дорожной инфраструктуры и другие важные мероприятия.

В районах успешно решаются задачи развития национальной культуры и туризма Гагаузии, спорта, обеспечение развития и эффективного функционирования внешкольных учреждений культуры и искусства, спорта.

Одним из основных направлений деятельности районных администраций, определенных исполнительной властью Гагаузии, является оказание методической и практической помощи местным органам власти, оказание содействия примарам в разрешении текущих проблем, связанных с исполнением их должностных обязанностей.

Административно-территориальное устройство как в автономии, так и в государстве в целом должно основываться на принципах самостоятельности, учета сложившейся системы расселения населения и тенденций развития этой системы, географического положения, размера территории и численности населения, целостности и социально-экономического единства территории, эффективности ее управления, ресурсной

достаточности для самостоятельного социально-экономического развития, соблюдения гарантий местного самоуправления, учета национальных, этнических, языковых, религиозных и иных исторически сложившихся особенностей и местных традиций, защиты интересов населения и гласности при решении вопросов административно-территориального устройства.

Автономия, исходя из вышесказанного, выступает в качестве наиболее эффективной формы решения национального вопроса и вопроса защиты меньшинств: предоставление автономии осуществляется не просто в рамках права (что уже является преимуществом по сравнению с иными, в том числе насильственными способами решения), а в конституционном поле, что само по себе выступает определенной гарантией прав как в отношении автономии, так и в отношении государства, частью которого она является. Право на административное самоопределение своей территории в автономии реализуется без угрозы целостности и единству многонационального государства благодаря предоставлению не чрезмерного объема самостоятельности (как возможно при предоставлении чуть ли не суверенных прав в отношении «государств, входящих в состав государства»), а ровно необходимого для осуществления указанного права.

Библиография

1. Княгинин К.Н. Особый статус административно-территориальных единиц, образованных на территориях бывших автономных округов: опыт теоретического моделирования // Академический юридический журнал. 2011. № 1(43). С. 15.
2. Закон об особом правовом статусе Гагаузии (Гагауз Ери) № 344-XIII от 23.12.1994 Мониторул Официал ал Р.Молдова N 3-4 ст.51 от 14.01.1995
3. Уложение Гагаузии (Гагауз Ери) №28-XXX/I от 05.06.1998г.
4. Закон АТО Гагаузия Об административно-территориальном устройстве Гагаузии (Гагауз Ери) №1-III/I от 12 августа 1995г.
5. Закон об административно-территориальном устройстве Республики Молдова № 764-XV от 27.12.2001 Мониторул Официал ал Р.Молдова N 16 ст.53 от 29.01.2002
6. Закон о статусе лиц, исполняющих ответственные государственные должности № 199 от 16.07.2010 Мониторул Официал N 194-196 ст.637 от 05.10.2010
7. Закон о статусе местного выборного лица № 768-XIV от 02.02.2000 Мониторул Официал ал Р.Молдова № 34 ст.231 от 24.03.2000
8. Закон о местном публичном управлении N 436-XVI от 28.12.2006 Мониторул Официал N 32-35 ст.116 от 09.03.2007
10. Закон АТО Гагаузия об органах местной публичной власти Гагаузии № 42-XLI/I от 30 апреля 1999г.

Наталия КРИСТЕВА,
доктор права,
конференциар-университар
Комратского Государственного
Университета,
+37378746949, cristevan@mail.ru

Natalia CRISTEVA,
doctor of laws, associate professor,
of the Comrat State Universati
+37378746949, cristevan@mail.ru

УДК 347.440.64(100-87)

МЕСТО И РОЛЬ НЕПОИМЕНОВАННЫХ ДОГОВОРОВ В ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАНАХ

Юрий МИХАЛАКЕ,

доктор, конференциар университетар

Ольга ТАТАР,

докторант Государственного университета имени Дмитрия Кантемира,
преподаватель кафедры частного права Комратского государственного университета

АННОТАЦИЯ

Установление места и роли непоименованных договоров в зарубежных странах определяется законодательством зарубежных стран, а также условиями и функциями принципа свободы договора при заключении непоименованных договоров, посредством использования традиционных методов исследования гражданско-правовых явлений.

Ключевые слова: зарубежные страны, непоименованные договора, исследование, гражданско-правовые явления.

PLACE AND ROLE OF UNNAMED CONTRACTS IN FOREIGN COUNTRIES

MIHALAKE Yuri

doctor, university student

TATAR Olga

doctoral Candidate of the University „Dimitrie Cantemir”, Teacher of Private Law Chair of Comrat State University.

SUMMARY

The determination of the place and role of unnamed contracts in foreign countries is determined by the legislation of foreign countries, as well as by the conditions and functions of the principle of freedom of contract when entering into unnamed contracts, through the use of traditional methods for studying civil law phenomena.

Keywords: foreign countries, unnamed contracts, research, civil-law phenomena.

LOCUL ȘI ROLUL CONTRACTELOR NENUMITE ÎN ȚĂRILE STRĂINE

Iurie MIHALACHE,

doctor in drept, conferențiar universitar, USPEE “C.Stere”

Olga TATAR,

Lector universitar la catedra „Drept Privat” a Universității de Stat din Comrat, doctorandă la Universitatea de Stat „Dimitrie Cantemir”

REZUMAT

Determinarea locului și a rolului contractelor nenumite în țări străine este determinată de legislația țărilor străine, precum și de condițiile și funcțiile principiului libertății contractului la încheierea unor contracte nenumite, prin utilizarea metodelor tradiționale de studiere a fenomenelor de drept civil.

Cuvinte-cheie: țări străine, contracte nenumite, cercetare, fenomene civile.

Введение. Во введении определяются место и роль исследования непоименованных договоров законодательством зарубежных стран. Рассматривается и исследуется уровень раскрытия проблемы, теоретические основы исследования, научная новизна непоименованных договоров, а также их практическая значимость и урегулирование с законодательством зарубежных стран.

Постановка проблемы. Изучая непоименованные договоры, можем утверждать, что непоименованные договоры это такие договорные конструкции, которые не нашли своего правового урегулирования не только в Гражданском законодательстве Республики Молдова, а также в законодательстве зарубежных стран.

Актуальность темы. Актуальность темы обусловлена достиже-

нием соответствующего уровня становления гражданских правоотношений, а также отречением от уже сформированной договорной конструкции, посредством разрешения субъектам гражданского права свободно заключать те или иные договора на основе принципа свободы договора.

Состояние исследования. Изучению непоименованных договоров

посвящены труды таких цивилистов как: Turianu Corneliu, Шилохвост О.Ю, Корнийчук Г. А. и др.

Целью данного исследования. Целью данной статьи является полное и глубокое исследование непоименованных договоров в зарубежных странах, как фактора внедрения и воплощения принципа свободы договора.

Изложение основного материала исследования. Проведя анализ нормативно-правовой базы зарубежных стран, нами были исследованы и изучены следующие договорные конструкции:

Договор о рекламе в праве зарубежных стран

Реклама на сегодняшний день занимает одно из главных позиций в экономике Республики Молдова и зарубежных стран. Возникновение, развитие и правовое регулирование рекламных отношений происходит на протяжении долгих лет, однако как такового закрепления на правовом уровне, как это можно увидеть из практики зарубежных стран, почему-то не нашло должного применения. Еще пару десятков лет назад использование и распространение рекламы имело не столь большой спрос, каким пользуется на сегодняшний день. Анализируя весьма интенсивное развитие данной отрасли в зарубежных странах, мы можем сделать вывод, что используемые ею приемы и методы правового регулирования рекламной индустрии способствуют тому, что реклама как фактор и явление экономического и социального характера занимает главное место на рынке всех стран Европейского Сообщества. Переняв зарубежный опыт, в области осуществления правового регулирования рекламной деятельности, мы сможем обеспечить стабильную позицию такой деятельности в Республике Молдова, так как реальный спрос в применении, использовании и регулировании таких отношений весьма велик. Отталкиваясь от ныне действующего Закона Республики Молдова «О рекламе» № 1227 от 27.06.1997, мы понимаем, что данный закон не лишен противоречий и пробелов, что указывает на недостатки в решении вопросов, связанных с рекламой. Например, не уре-

гулирован вопрос, который связан с объектами наружной рекламы, с их размещением на движимом и недвижимом имуществе. Возможно, это связано с тем, что такого рода вопросы не были детально изучены в научной, юридической литературе, ведь являясь многозначительным явлением, реклама может быть использована всевозможными способами, а значит правовое регулирование рекламной деятельности так же меняется, ввиду того, какой из видов этой деятельности составляет предмет правового регулирования. Например, если говорить о наружной рекламе, то рассмотрение этого рода вопроса связано во-первых с тем, что этот вид рекламной деятельности очень широко распространен, так как сильно воздействует на потребителей, ввиду того, что с наружной рекламой мы сталкиваемся каждый день и всюду и она остается в нашем сознании, без применения каких-либо усилий в том, чтобы запомнить ее, во-вторых такой вид рекламы образовал вокруг себя отдельную индустрию, куда втянуты разнообразные субъекты, начиная с частных и заканчивая государственными субъектами.

То есть отсутствие хорошо продуманной нормативно-правовой базы в области рекламы, ее классификации, недостаточность правового регулирования в договорных отношениях, которые распространены в данной индустрии, говорят о том, что определенные трудности есть и их необходимо устранить. Все те отношения, которые составляют рекламную индустрию, определяют то состояние экономики конкретного региона и страны. Итак, в десятку сильнейших рынков мира в рекламной индустрии вошли: США, Япония, Китай, Германия, Великобритания, Бразилия, Франция, Австрия, Канада, Италия. Учитывая важность и значимость такого рода отношений, а так же то, что реклама оказывает большое влияние на потребителей и с учетом конкурентной борьбы, значительное количество государств прибегло к внедрению особых норм в области рекламной индустрии, с целью исключения введения в заблуждение субъектов рекламной деятельности,

а также недопущения причинения этим субъектам какого-либо вреда.

Проведение некоего сравнительного анализа правового регулирования рекламной деятельности Республики Молдова с зарубежными странами позволит себе определить схожие пробелы и проблемы, которые имеют место быть на территории других государств, а также провести анализ насколько существующие законодательные нормы детально регулируют рекламные отношения и есть ли необходимость в их усовершенствовании, а самое важное, каким образом эти законодательные нормы будут способствовать пресечению нарушений, которые возникают в рекламной деятельности.

Просмотрев законодательство в области рекламы, а именно наличие и применение Закона Республики Молдова «О рекламе» можно уверенно сказать, что почти все государства регулируют отношения, возникающие в области рекламы, начиная с принятия Закона «О рекламе» в Армении с 25.05.1996 года [1], за тем в Украине Закона «О рекламе» от 03.07.1996 [2], в Молдове Закона «О рекламе» от 27.06.1997 [3], в Азербайджане Закона «О рекламе» от 03.10.1997 [4], в Кыргызстане Закона «О рекламе» от 24.12.1998 [5], в Узбекистане Закона «О рекламе» от 25.12.1998 [6], в Таджикистане Закона «О рекламе» от 01.08.2003, [7] в Казахстане Закона «О рекламе» от 19.12.2003, [8] в России Закона «О рекламе» от 13.03.2006, [9] в Республики Беларусь Закона «О рекламе» от 10.05.2007 [10].

Как правило, законодательство, регулирующее рекламную деятельность, регулирует те отношения, которые возникают между субъектами рекламной деятельности в момент производства, размещения рекламы на различных объектах, а также посредством предоставления различного рода рекламных услуг. Основная цель, преследуемая законодателем в процессе осуществления рекламы, направлена на установление стабильности интересов субъектов рекламной деятельности как предпринимателей, так и потребителей.

Все выше перечисленные страны рассматривают вопросы, касающиеся размещения наружной

рекламы, то есть стенды, плакаты, которые содержат какую-либо рекламную информацию. В каждой стране по-своему обозначается наружная реклама. Например, в Республике Казахстан под наружной рекламой понимается «наружная и визуальная реклама», в Республике Узбекистан это «внешняя реклама». В таких странах как Украина, Беларусь, Россия, Казахстан размещение такого вида как наружная реклама возможно лишь с заключения договора с собственником того сооружения или же здания, где размещена данная реклама. Законодателем нашей страны не предусмотрено, что должен быть заключен договор о размещении наружной рекламы с собственником того недвижимого имущества, где задумано установить ту или иную конструкцию, при чем с разрешения органа местного самоуправления. Законодательство Республики Таджикистан предусматривает, что размещение рекламы возможно с разрешения специально уполномоченных лиц, обращающих внимание, где именно будет установлена данная рекламная конструкция. Законодательство Республики Беларусь запрещает установление наружной рекламы вдоль железнодорожных и автомобильных дорог. Законодательством Республики Молдова запрещается размещение рекламы на территориях памятников истории и культуры, культурных объектов, а также особо охраняемых природных территориях. Законодательство Республики Беларусь предусматривает согласие местных органов или согласие центральных органов исполнительной власти на размещение наружной рекламы на памятных территориях. [11] Реклама является двигателем прогресса и имеет множество разновидностей, такие как: политическая, коммерческая, социальная и другие.

Хотелось бы обратить внимание на законное регулирование такого вида рекламы, как социальная реклама. Например, Российская Федерация предусматривает в обязательном порядке заключение договора на размещение социальной рекламы, а Туркмения и Казахстан вообще не регулирует такой вид как социальная реклама. Например,

что касается размещения и производство социальной рекламы, то законодательство таких стран как: Армения, Азербайджан, Таджикистан, Россия предусмотрело осуществлять на договорной основе, а безвозмездное размещение и производство социальной рекламы предусмотрено законодательством Узбекистана и Республики Беларусь. Например, в таких странах как США, Германия, Австрия на защите коммерческой рекламы находится Конституция, а в Нидерландах, Канаде коммерческая реклама вовсе лишена такой защиты. Договор о размещении рекламы представляет собой уникальный инструмент, благодаря которому предоставление рекламных услуг может осуществляться на законных основаниях, между рекламодателем и рекламоизготовителем. В данном случае предметом договора является создание специального (рекламного) материала. В практике довольно часто предметом договоров в области рекламной деятельности выступает именно изготовление рекламоизготовителем рекламных материалов. Например, Закон Республики Молдова «О рекламе» №1227 от 27.06.1997 в ч.2 ст.4 говорится: «Использование в качестве рекламного материала объектов, охраняемых авторским правом или смежными правами допускается только на основе договора.» Например, в ст.21 Закона «О рекламе» Кыргызской Республики говорится о материалах, которые содержат рекламу, также в ст.12 Закона «О рекламе» Российской Федерации тоже упоминается, что «рекламные материалы или их копии, в том числе все вносимые в них изменения, а также договоры на производство, размещение и распределение рекламы должны храниться в течении года со дня последнего распространения рекламы или со дня окончания сроков действия таких договоров кроме документов, в отношении которых законодательством РФ установлено иное.»

На сегодняшний день как в РМ, так и в зарубежных странах осуществляется государственный контроль за деятельностью в области рекламы, а также развито саморегулирование в данной области. На-

пример, в Республике Молдова в 2006 г. была образована Ассоциация рекламных агентств, куда вошли 20 юридических лиц представляющих разные рекламные рынки. В России с 1993 г. действует Ассоциация коммерческих агентств (АКАР), с 2004 г. (РАРА) регулирующая рекламных рынок. В Украине с 1997 г. основана Всеукраинская рекламная коалиция (ВРК), которая исследует рекламный рынок Украины.

Хотелось бы обратить внимание на то, что законодательство «О рекламе» выше перечисленных стран предусматривает размещение и распространение рекламы на договорной основе, в том числе и Республика Молдова упоминает договорную основу размещения и распространения рекламы, но четкой регламентации и фиксации такого договора в законе нет, поэтому необходимо законодательству устранить такого рода пробел.

Договоры о спонсорстве и благотворительности в зарубежных странах

Значимость и правовое регулирование организации и проведения благотворительности и спонсорства весьма велика и нуждается в проведении сравнительно-правового анализа с опытом благотворительной и спонсорской деятельности в зарубежных странах. Понятие «благотворительность» сочетает в себе значение двух слов: «благо» и «творить», которые имеют устойчивую духовную составляющую. [12, с.14] Нередко договор о спонсорстве и благотворительности отводят к договору дарения. Договор дарения заключается на безвозмездной и добровольной основе и может считаться разновидностью спонсорства и благотворительности. [13, р.9] Рассмотрим развитие этих видов деятельности, а также и правовую основу на примере законодательства таких стран как: Республика Беларусь, Республика Таджикистан, Кыргызская Республика, Республика Узбекистан, Украина, Российская Федерация, Республики Казахстан, Венгрия, Польша, Литва, Франция, Албания

Гражданский Кодекс Республики Беларусь предусматривает форму благотворительности-дарения.

Согласно п.1 ст.453 Гражданский Кодекс Республики Беларусь: «По договору дарения одна сторона (даритель) безвозмездно передает или обязуется передать другой стороне (одаряемому) вещь в собственности либо имущественное право (требование) к себе или к третьему лицу, либо освобождает или обязуется освободить ее от имущественной обязанности перед собой или перед третьим лицом.» Разновидностью дарения выступает пожертвование, согласно ст.533 Гражданский Кодекс Республики Беларусь: «Пожертвованием признается дарение вещи или права в общеполезных целях». [14]

Хотелось бы отметить, что национальным законодательством Республики Беларусь не урегулирован порядок осуществления благотворительной и спонсорской деятельности на договорной основе, что показывает наличие пробелов в осуществлении благотворительной спонсорской деятельности.

Банковский кодекс Республики Беларусь содержит в себе некоторые аспекты, касающиеся благотворительной деятельности, а именно открытие благотворительных счетов, куда могут быть перечислены те или иные пожертвования. Например, ст.210 Банковского Кодекса Республики Беларусь подробно раскрывает понятие договора благотворительного счета, по которому банк или небанковская кредитно-финансовая организация обязуются открыть физическому или юридическому лицу банковский счет для сбора хранения и использования денежных средств, поступающих в виде безвозмездной спонсорской помощи или пожертвований. [15]

Наравне с благотворительностью законодательство большое значение отводит спонсорству. Термин «спонсор» в переводе (от англ. «Sponsor» - попечитель, покровитель, от лат. «spondere» - торжественно обещать) - организация, промышленное предприятие или частное лицо, финансирующее какое-либо мероприятие, вкладывающее свои средства в деятельность коллективов или отдельных лиц.

Согласно законодательству Республики Беларусь безвозмездная

(спонсорская помощь) возможна только посредством заключения спонсорского договора, в противном случае за нарушения порядка предоставления безвозмездной спонсорской помощи согласно ст.23.84 Кодекса Республики Беларусь об административных правонарушениях установлена административная ответственность. [16]

Изучив Закон Кыргызской Республики от 6 ноября 1999 г. «О Меценатстве и благотворительной деятельности»: «Благотворительная деятельность-осуществление гражданами юридическими лицами добровольной деятельности по бескорыстной (безвозмездной или на льготных условиях) передачи гражданам или юридическим лицам имущества, в том числе денежных средств, бескорыстному выполнению работ, предоставлению услуг, оказанию иной поддержки. Меценатство- осуществление гражданами или юридическими лицами бескорыстной, безвозмездной помощи в сфере искусства, науки, культуры, образования, просвещения, выраженной в передаче гражданам или юридическим лицам имущества, в том числе денежных средств. [17]

Согласно законодательству Республики Таджикистан, а именно Закон Республики Таджикистан от 22 апреля 2003 г. «О благотворительной деятельности»: благотворительная деятельность-добровольная деятельность физических и юридических лиц по оказанию материальной или иной помощи (поддержке), в том числе в виде бескорыстной (безвозмездной) или на льготных условиях» передачи физическим лицам, нуждающимся в такой помощи или юридическим лицам, непосредственно оказывающим такую помощь, в том числе передача благотворительным организациям имущества, денежных средств, бескорыстное выполнение работ, предоставление услуг, либо научная, образовательная, просветительская или иная деятельность, осуществляемая в интересах общества. [18]

Регулирование благотворительности и спонсорства также предусмотрено Законом Республики Узбекистан от 2 мая 2007 г. «О благотворительности», где так же

предусмотрено осуществление отношений в области благотворительности и спонсорства на договорной основе. [19]

В Украине такой вид деятельности, как благотворительная и меценатская деятельность на договорной основе так же предусмотрен в Законе Украины от 5 июля 2012г. «О благотворительной деятельности и благотворительных организациях» [20]

Законом Российской Федерации от 11 августа 1995г. «О благотворительной деятельности и благотворительных организациях» так же предусмотрено, что отношения между спонсором и спонсируемым оформляются посредством спонсорского договора. [21] Так же исходя их ст.423 ГК РФ. «Спонсорский договор-это возмездный договор, по которому спонсор должен получить от спонсируемого встречное предоставление услуг за исполнение своих обязанностей.» [22] Согласно законодательству республики Казахстан, а именно закону Республики Казахстан «О благотворительности» в ч.1 ст.27 предусмотрено: «Юридическое лицо, занимающееся спонсорской деятельностью занимается спонсорской деятельностью распространяет информацию о собственном наименовании товарном знаке, произведенном товаре, оказываемых услугах в соответствии в заключенных договорах с пользователем. [23]

Правовое регулирование благотворительной спонсорской и меценатской деятельности в странах европейского союза так же имеет богатый опыт, об этом свидетельствует законодательная база в области благотворительности и спонсорства в таких странах, как Венгрия, где в 1997 г. было принят Закон «Об общественно-полезной деятельности», в 2003 г. был принят Закон «Об общественно-полезной деятельностью и добровольчестве» в Польше, а в 2002 г. был принят Закон «О благотворительности и спонсорстве» в Литве.

Правовое регулирование благотворительности и спонсорства не касается термина «пожертвование». Термин «пожертвование» встречается в Налоговом кодексе

Азербайджанской Республике совместно с термином “безвозмездная передача”. Пожертвование осуществляется на договорной основе. В Венгрии более подробно сбор денежных средств урегулирован Законом CLXXV 2011 г. «О свободе объединений, общественно-полезном статусе, функционировании и поддержке организации гражданского сектора.» [24]

Правовая доктрина спонсорства и благотворительности во Франции предусмотрена в виде предоставления материальной помощи, будь то частное лицо или какая-то организация, преследующая цель извлечения определенной выгоды. Законодательство Албании, а именно в ст.1 закона Албании №72 от 25 декабря 1994 г. «О спонсорстве» содержит определение спонсорства, представленное в виде поддержки социальной и общественной деятельности посредством оказания финансовой и материальной помощи без цели получения спонсором экономической выгоды. [25]

Ряд стран в своем законодательстве находят расхождение между спонсорской деятельностью и благотворительной деятельностью. Проведенный анализ благотворительной и спонсорской деятельности за рубежом показывает высокий уровень таких видов деятельности, а также большую значимость данной деятельности для общества в целом. Но законодательство ряда стран не имеет ясных подходов, регулирующих либо договорную деятельность как благотворительности, так и спонсорства, так и меценатства. Нельзя сказать, что развитие этих видов деятельности находится на разных этапах развития, так как каждая из стран находит свой подход в регулировании такого рода вопросов, как спонсорство, благотворительность и меценатство.

Договор аренды транспортных средств в зарубежных странах

Гражданский кодекс Республики Казахстан регулирует и закрепляет такой вид договора как аренда транспортного средства в главе 29 п.5 «Договор аренды транспортных средств» Этот вид договора делится на 2 вида: договор аренды транспортного средства с экипажем, а

именно все возможные услуги, связанные с управлением и эксплуатацией транспортного средства, и договор аренды транспортного средства без экипажа, соответственно без предоставления услуг по эксплуатации транспортного средства и управления им. [26] В соответствии с общей характеристикой правовой природы арендных отношений, основной обязанностью арендодателя в договоре аренды транспортного средства является передача транспортного средства арендатору. [27, с.74]

Законодательство США, а именно в штате Луизианы в Гражданском Кодексе такой вид как аренда транспортных средств как с экипажем, так и аренда транспортных средств без экипажа регулируется общими нормами договора об аренде. Например, согласно ст.2751 Гражданского Кодекса: “Арендодатель гарантирует арендатору, что вещь соответствует цели, для которой она была арендована и не содержит недостатков или дефектов, которые препятствуют использованию данной вещи в соответствии с целью.”

Если во время договора аренды вещь требует ремонта, который не может быть отложен до окончания срока арендного договора, арендодатель имеет право осуществить ремонт при том, что это может создать ему неудобство или лишить его возможности использования вещи. Тогда арендатор в праве потребовать уменьшить арендную плату или расторгнуть договор, согласно ст.2693 ГК. Гражданское законодательство США дает нам возможность убедиться в том, что возможно заключение договора аренды транспортного средства с услугами, связанными с управлением и технической эксплуатацией транспорта или без такого рода услуг. [28]

Законодательство Франции, а именно Гражданский Кодекс Франции 1804 г. так же посвящает этому виду договора целый параграф, согласно ст.1708 ГК Франции, договор аренды (наем) делится на два вида: наем вещей и наем работы. [29] Можем сделать вывод, что данный вид договора регулируется общими нормами Гражданского законодательства об аренде (найме), но в отличии

от законодательства США, законодатель Франции не предусматривает аренду транспортного средства с оказанием услуг по управлению им, в связи с этим возникают некоторые неудобства, а также в ГК Франции ничего не говорится о технической эксплуатации каких-либо транспортных средств. Все отношения, связанные с арендой транспорта, содержатся в Транспортном Кодексе Франции 2010. [30]

Можно также обратить внимание на законодательство Российской Федерации, а именно ст.632 ГК РФ, где предусмотрено, что: «По договору аренды транспортного средства с экипажем арендодатель предоставляет арендатору транспортное средство за плату во временное владение и пользование и оказывает своими силами услуги по управлению им и его технической эксплуатации или только услуги по управлению, по технической эксплуатации в зависимости от согласия сторон». Тем самым можно будет разрешить ситуацию и дать возможность субъектам осуществить принадлежащие им гражданские права и свободы. Договор аренды транспортного средства с экипажем может быть следующих видов:

1. Аренда транспортных средств посредством оказания услуг по управлению транспортным средством;
2. Аренда транспортных средств посредством оказания услуг по технической эксплуатации;
3. Аренда транспортных средств посредством оказания услуг по управлению транспортным средством и его технической эксплуатации.

Ответственность, лежащая на арендаторе и арендодателе в данном договоре, может быть как внешней, так и внутренней. Внутренняя ответственность перед своим контрагентом, а внешние отношения предусматривают ответственность как одной так и другой стороны перед третьим лицом, если вред был причинен в результате пользования транспортом на момент действия договора аренды транспортного средства. Если во владении и пользовании арендатором не предусмотрено транспортное средство или

оно используется не по назначению, то арендатор вправе предъявить требования тому, кто нарушает эти обязательства посредством возмещения убытков за причиненный вред плюс упущенную выгоду. Таким образом арендодатель будет вправе просить у арендатора предоставить отчет о проделанных действиях, и как это предусматривает п. (3) ст. 615 ГК РФ - вправе расторгнуть договор и возместить убытки, но есть упущения в законодательстве ГК РФ, касающиеся ответственности арендатора, по отношению к арендодателю в том случае, когда вред причинен транспортному средству, которое будет арендовано арендатором в результате эксплуатации, но при этом не были применены услуги, связанные с управлением и техническим обслуживанием. Хотелось бы обратить внимание, что арендатор не всегда отвечает за состояние транспортного средства, при условии его соответствующего износа, в том состоянии в котором он данное средство транспортное получил. Это и предусматривает п. (1) ст. 612 ГК РФ а именно: «Что убытки, причиненные из-за скрытых дефектов перевозимых транспортных средств, во всех случаях должны быть возмещены наймодателем, потому что риск, связанный со скрытыми недостатками транспортного средства должен быть возложен на собственника. В результате если в первом случае предусмотрена уплата ущерба + упущенная выгода арендатором, то во втором случае полное приведение транспортных средств в прежнее нормальное состояние. Что же касается транспортных средств с экипажем, то в данном случае полное приведение транспортных средств в нормальное состояние. Что же касается транспортных средств с экипажем, то в данном случае вопросы, связанные с управлением и технической эксплуатацией, решаются арендодателем, п.(2) ст. 635 ГК РФ. Из выше изложенного вытекает, что арендодатель по договору аренды транспортных средств с экипажем не только возмещает убытки, которые возникли по вине экипажа, но и отвечает за все провинности экипажа перед арендатором.

Итак, можем прийти к выводу,

что договор аренды транспортного средства-это самостоятельный, гражданский договор, согласно которому, одному субъекту-арендатору за установленную плату выдается транспортное средство во временное пользование и владение, посредством оказания другой стороной-арендодателем определенных услуг, связанных с управлением транспортного средства и его технической эксплуатацией.

Предмет данного договора включает следующие объекты: передачу имущества и действия, связанные с передачей этого имущества, а также действия субъектов договора аренды, связанные с управлением транспортных средств и их технической эксплуатацией. Российский законодатель проводит некую параллель договора аренды транспортного средства с договором проката, тем самым законодательно регулируя разграничивая их. Пожалуй, согласимся с тем, что это разные виды договоров, где имеет существенное значение субъект договора. В договоре проката им выступает предприниматель, он же арендодатель, осуществляющий коммерческую деятельность, посредством сдачи транспортного средства в прокат. Если обратиться к законодательству Республики Беларусь, мы можем видеть, что им регулируются два вида аренды транспортного средства: аренда транспортного средства с экипажем и аренда транспортного средства без экипажа. В практике значимость и активность регулирования такого вида договоров как аренда транспортных средств с экипажем и без экипажа весьма велика и идет на шаг вперед в своем развитии по сравнению с законодательством других стран.

Список использованной литературы

1. Закон Армении « О рекламе » №ЗР-55, <http://cnp-reklama.ru/zakon-armenii-o-reklame/>, (дата посещения 19.10.2018)
2. Закон Республики Украина « О рекламе » от 03.07.1996 г., № 270/96-ВР, http://kodeksy.com.ua/ka/o_reklame.htm (дата посещения 19.10.2018).

3. Закон Республики Молдова N 1227-XIII от 27.06.1997 «О рекламе» Опубликовано в Мониторул Официал № 67-68/555 от 16.10.1997г.

4. Закон Республики Азербайджан « О рекламе » от 03.10.1997г., №1281-IVQ. <http://cnp-reklama.ru/zakon-azerbajdzhana-o-reklame/>(дата посещения 19.10.2018).

5. Закон Республики Кыргызстан « О рекламе » от 24.12.1998 г., № 155, <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/162>, (дата посещения 19.10.2018).

6. Закон Республики Узбекистан « О рекламе » от 25.12.1998 г. N 723-1. «Народное слово», 6 января 1999 г., N 3, Ведомости Олий Мажлиса Республики Узбекистан, 1999 г., N1, ст. 14

7. Закон Республики Таджикистан « О рекламе » от 01.08.2003 г., № 34, <http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/ru/tj/tj031ru.pdf>, (дата посещения 19.10.2018).

8. Закон Республики Казахстан « О рекламе » от 19.12.2003 г., № 508-П, <http://cnp-reklama.ru/zakon-kazakhstan-a-o-reklame/>(дата посещения 19.10.2018).

9. Закон Российской Федерации « О рекламе » от 13.03.2006 г., N 38-ФЗ, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_58968, (дата посещения 19.10.2018).

10. Закон Республики Беларусь « О рекламе » от 10.05.2007 г., № 225-3, <http://www.pravo.by/document/?guid=3871&p0=h10700225>, (дата посещения 19.10.2018).

11. <http://cis.minsk.by/reestr/ru/index.html#reestr/view/text?doc=3701>(дата посещения сайта 06.10.2018).

12. Шилов О.Ю. Актуальные проблемы гражданского права. Сборник статей № 10, Издательство: Норма, Москва, 2006, 304 с.

13. Turianu Corneliu. *Curs de drept civil: Contracte Speciale*/Corneliu Turianu.- Bucureşti, Ed. Fundaţiei „România de mâine”, 2000- 80 p.

14. Гражданский Кодекс Республики Беларусь №218-3 от 07.12.1998 г., <http://www.pravo.by/document/?guid=3871&p0=hk9800218>, (дата посещения сайта 26.10.2018).

15. Банковский Кодекс Республики Беларусь №441-3 от 25.10.2000 г. Национальный реестр право-

вых актов Республики Беларусь, 2002 г., № 128, 2/897.

16. Кодекс Республики Беларусь № 194-3 от 21.04.2003 г. «Об Административных Правонарушениях», http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=14895, (дата посещения 26.10.2018).

17. Закон Кыргызской Республики № 119 от 06.11.1999г. «О Меценатстве и благотворительной деятельности» Настоящий Закон вступает в силу с момента опубликования («Эркин Тоо» от 17 ноября 1999 года N 90).

18. Закон Республики Таджикистан №18 от 22.04. 2003 г. «О благотворительной деятельности» http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_7495/, (дата посещения 27.10.2018).

19. Закон Республики Узбекистан №ЗРУ- 96 от 02.05. 2007 г. «О благотворительности» «Народное слово», 3 мая 2007 г. «Собрание законодательства Республики Узбекистан», 2007 г., N 17-18, ст. 174, Ведомости палат Олий Мажлиса Республики Узбекистан, 2007, N 5, ст. 218.

20. Закон Украины №5073- VI от 05.07.2012г. «О благотворительной деятельности и благотворительных организациях»

http://kodeksy.com.ua/ka/o_blagotvoritelnoj_deyatelnosti_i_blagotvoritelnyh_organizatsiyah.htm, (дата посещения 27.10.2018).

21. Закон Российской Федерации № 135-ФЗ от 11.08.1995г. «О благотворительной деятельности и благотворительных организациях»,

http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_7495/, (дата посещения 29.10.2018).

22. Гражданский Кодекс Российской Федерации № 51-ФЗ 30.11.1994г., http://www.mchs.gov.ru/law/Federalnie_zakoni/item/33422033, (дата посещения 29.10.2018).

23. Закон Республики Казахстан № 402- V от 16.11.2015 г. «О благотворительности», http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=32932361#pos=340;-48, (дата посещения 29.10.2018).

24. Закон Венгрии № CLXXV 2011 г. «О свободе объединений, общественно-полезном статусе, функционировании и поддержке ор-

ганизации гражданского сектора.» <http://nemzetikonyvtar.kormany.hu/download/3/00/50000/orosznyomdajav%C3%ADtott.pdf>, (дата посещения 29.10.2018).

25. Закон Албании №7892 от 21.12.1994 г. «О спонсорстве» <https://studfiles.net/preview/3923649/page:2/>, (дата посещения 03.11.2018).

26. Гражданский Кодекс Республики Казахстан № 268- 13XIII от 27.12.1994, <https://bestprofi.com/document/444026374.jsessionid=9D4579351CB4FB3024C947E25B7B4EВ?0>, (дата посещения 03.11.2018).

27. Корнийчук Г. А. Договоры аренды, найма и лизинга. М.: ИТК «Дашков и К», 2009, 157с.

28. Гражданский Кодекс Штата Луизиана (в редакции закона 1991г.), <https://pravo.hse.ru/intprilaw/doc/020102>, (дата посещения 03.11.2018).

29. Гражданский Кодекс Франции (Кодекс Наполеона) 1804 г., <https://studfiles.net/preview/2094241/page:34/>, (дата посещения 04.11.2018).

30. Транспортный Кодекс Франции № 2010-1307 от 28.10.2010г., http://wiki-org.ru/wiki/%D0%9C%D0%BE%D1%80%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B5_%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B5_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE_%D0%A4%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%86%D0%B8%D0%B8, (дата посещения 04.11.2018).

DATE DESPRE AUTOR:

МИХАЛАКЕ Юрий,
доктор, конференциар университетар,
e-mail: mihalacheiurie@yahoo.com

ТАТАР Ольга,
докторант Государственного университета,
имени Дмитрия Кантемира
преподаватель кафедры частного права Комратского государственного университета
e-mail: oleatatar@mail.ru

МИХАЛАКЕ Yuri,
doctor, university student
e-mail: mihalacheiurie@yahoo.com

ТАТАР Olga,
lector universitar la catedra „Drept Privat” a Universității de Stat din Comrat,

doctorandă la Universitatea de Stat „Dimitrie Cantemir”

e-mail: oleatatar@mail.ru

MIHALACHE Iurie,

doctor in drept,

conferentiar universitar,

USPEE “C.Stere”

e-mail: mihalacheiurie@yahoo.com

TATAR Olga,

doctoral Candidate of the University

„Dimitrie Cantemir”,

Teacher of Private Law Chair of

Comrat State University

e-mail: oleatatar@mail.ru

CZU: 342.511.3(478)

TEMEIURILE ȘI PROCEDURA DE DEMITERE A ȘEFULUI DE STAT

Gheorghe TATARU,

avocat, doctorand, Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice

REZUMAT

Articolul este consacrat problemei răspunderii șefului de stat. În baza prevederilor constituționale și a doctrinei, autorul stabilește temeiurile normative și procedura de demitere a șefului statului. Un moment important elucidat se referă la lipsa de reglementare juridică a procedurii de demitere a Președintelui Republicii Moldova, ceea ce denotă caracterul declarativ al dispozițiilor constituționale în cauză. Prin urmare, autorul se expune pentru necesitatea dezvoltării teoriei și reglementării în detaliu a instituției analizate în legislația națională.

Cuvinte-cheie: șef de stat, revocare, suspendare, constituție, parlament, curte constituțională, referendum, popor.

LES BASE ET LA PROCÉDURE DE RÉVOCATION DU CHEF DE L'ÉTAT

Gheorghe TATARU,

avocat, doctorant, Institut de recherches juridiques, politiques et sociologiques

RÉSUMÉ

L'article évoque la question de la responsabilité du chef de l'État. Sur la base des dispositions constitutionnelles et de la doctrine, l'auteur expose les bases normatives et la procédure de révocation du chef de l'État. Un moment important concerne est l'absence de réglementation juridique de la procédure de révocation du Président de la République de Moldova qui dénote le caractère déclaratoire des dispositions constitutionnelles en matière. Par conséquent, l'auteur est exposé pour la nécessité de développer la théorie et pour la réglementation détaillée de l'institution dans la législation nationale.

Mots-clés: chef d'État, révocation, suspension, constitution, parlement, cour constitutionnelle, référendum, peuple.

Introducere. La moment, problema răspunderii șefului de stat prezintă o importanță distinctă în contextul amplului efort al Republicii Moldova de consolidare a statului de drept, responsabilizare a puterii și dezvoltare a democrației.

Necesitatea abordării teoretice a unui astfel de subiect este determinată în mare parte de faptul că, în general, procedura demiterii șefului de stat nu este reglementată de legislația în vigoare a Republicii Moldova, ceea ce, potrivit standardelor Curții Europene a Drepturilor Omului, denotă că legea în domeniu este una imprevizibilă, de natură să facă dificilă o eventuală apărare a drepturilor candidaților la această funcție [19, p. 464]. În același context, prezintă importanță și problema temeiurilor juridice în baza cărora șeful statului ar putea fi demis, mai ales sub aspectul naturii lor juridice.

Scopul studiului de față rezidă în studierea cadrului normativ în vigoare și a doctrinei din domeniu, în vederea clarificării naturii juridice a temeiurilor de demitere a șefului de stat și precizării procedurii de realizare a acestei forme de răspundere, pentru ca în final să propunem reglementarea concretă a acestei proceduri, ținând cont de

particularitățile pe care le vom elucidă și de noile modificări constituționale intervenite în ultimul timp, datorită jurisprudenței Curții Constituționale.

Rezultate obținute și discuții. Analizând atent prevederile constituționale în materie (art. 89 din Constituția RM [3]), observăm că răspunderea șefului de stat (demiterea) poate surveni în două cazuri: *săvârșirea unei infracțiuni și încălcarea prevederilor Constituției*.

Referindu-ne la situația *încălțării prevederilor Constituției*, subliniem că în literatura de specialitate [26, p. 12-19; 25, p. 260; 24, p. 58-69; 15, p. 282], în ultimul timp, tot mai mult se insistă pe natura juridico-constituțională a răspunderii ce urmează să survină, moment ce în viziunea noastră este pe deplin justificat. Aceasta deoarece, prin esență, este vorba de un nou tip de ilicit – *delictul constituțional* [7, p. 7-8], pentru care trebuie să survină și o formă de răspundere distinctă. Respectiv, natura faptelor comise (în cazul nostru – delictul constituțional) determină natura răspunderii juridice (răspunderea constituțională).

Dacă până aici pare a fi totul clar, atunci cu mult mai complicată este determinarea faptelor concrete care pot fi calificate ca delictul constituțional, mai

ales că Constituția RM nu prevede nimic în acest sens. Problema și mai mult se complică în condițiile în care unii cercetători susțin că temei al răspunderii constituționale poate servi și încălcarea normelor altor ramuri de drept, nu numai ale dreptului constituțional [22, p. 81-88].

O opinie interesantă expune la acest capitol V.A. Vinogradov, potrivit căruia temeiurile *de facto* pentru care se poate aplica răspunderea constituțională pot fi [23, p. 287]: încălcarea Constituției sau a legii, atentarea la regimul constituțional; neexecutarea (executarea necorespunzătoare) a obligațiilor constituționale; trădarea de patrie sau comiterea unei alte fapte ilegale incompatibile cu exercitarea funcției de șef al statului; încălcarea jurământului; nerespectarea cerințelor incompatibilității; exercitarea necompetentă a atribuțiilor etc.

Deci, șeful statului poate fi atras la răspundere atât pentru încălcarea normelor constituționale, penale, cât și a oricărei legi care reglementează competențele sale și modul de funcționare.

Analizând legislația în vigoare, constatăm că unele legi conțin prevederi relevante la acest subiect. Bunăoară, *Legea cu privire la conflictul de interese* [11], prevede că starea de incompatibi-

litate a șefului de stat (de altfel, consacrată și la nivel constituțional) constituie temei juridic pentru demiterea sa.

În literatura de specialitate, drept temei pentru survenirea răspunderii constituționale a șefului statului este recunoscută *neîndeplinirea obligațiilor constituționale* sau *abuzul de drepturi constituționale* [26, p. 12-19; 24, p. 260]. Drept exemplu se invocă situația înaintării în Parlament, de trei ori consecutiv, a uneia și aceleiași candidaturi la funcția de prim-ministru. Prin esență, neîncalcând norma constituțională concretă, șeful statului face abuz de dreptul său constituțional (consacrat în alin. (1) al art. 98 din Constituție), deoarece conștient admite survenirea consecințelor nefavorabile – criza constituțională [15, p. 283; 7, p. 7-8].

Desigur, la o primă vedere pare a fi dificilă calificarea faptelor comise de Președinte ca fiind delict constituțional, mai ales că și doctrina noastră juridică lasă mult de dorit în acest sens, teoria răspunderii constituționale fiind puțin dezvoltată în arealul nostru științific. Cu toate acestea, unii cercetători susțin că neîndeplinirea obligațiilor constituționale sau abuzul de drepturi constituționale, într-un șir de cazuri poate fi elucidat doar prin înțelegerea sistemică a normelor și principiilor constituționale [7, p. 8]. Alți doctrinari [17, p. 32] însă (pe care îi susținem), sunt de părere că ar fi oportun totuși ca legiuitorul să precizeze concret cercul faptelor calificate ca încălcări ale Constituției ce pot fi comise de șeful statului, pentru ca astfel să fie consolidat statutul juridic al funcției de Președinte al Republicii și a se evita arbitrarul în cazul atragerii la răspundere a acestuia.

Procedura demiterii șefului de stat potrivit vechii reglementări. Inițial, considerăm necesar a preciza că până în prezent, în sistemul nostru constituțional nu a fost declanșată nicio procedură de demitere a șefului de stat, ca urmare, aceasta n-a fost reglementată mai detaliat prin lege. Astfel, *Regulamentul Parlamentului* [13] nu reglementează în niciun mod procedura demiterii Președintelui din funcție, care ar trebui să fie o procedură specială. Din aceste considerente, specialiștii în materie [4, p. 326] au conturat un model teoretic al unei astfel de proceduri, pe care îl vom reproduce în cele ce urmează.

Astfel, *inițiativa de demitere* a Pre-

ședintelui Republicii Moldova urmează a fi exprimată sub formă de demers, semnat de minimum 34 de deputați, adresat Parlamentului, copia fiind depusă imediat la Aparatul Președintelui. Depunerea copiei demersului la Președinție este prevăzută de alin. (2) art. 89 din Constituție, care obligă deputații sau Parlamentul să aducă neîntârziat la cunoștința Președintelui propunerea de demitere.

Ulterior, *demersul de demitere*, împreună cu actul ce confirmă depunerea copiei lui la Președinție, se prezintă Biroului Permanent al Parlamentului, care, într-un termen rezonabil, fixează data examinării în ședința Parlamentului a demersului pentru formarea unei comisii de anchetă. După ce își termină lucrările, la care poate fi invitat și audiat Președintele Republicii Moldova, comisia de anchetă prezintă un raport la ședința în plen a Parlamentului.

În cadrul ședinței, după audierea autorilor *inițiativei de demitere* și a Președintelui, referitor la faptele imputate acestuia, Parlamentul adoptă o hotărâre, prin care solicită Curții Constituționale să se pronunțe asupra circumstanțelor ce justifică demiterea Președintelui (conform lit. c) alin. (2) art. 38 din *Codul jurisdicției constituționale* [2]).

Curtea Constituțională examinează sesizarea în termene rezonabile, fiind obligatorie citarea Președintelui Republicii la ședința Curții pentru a da explicații în legătură cu acuzațiile aduse. În rezultatul audierii, Curtea Constituțională, conform lit. f) alin. (1) art. 135 din Constituție, se expune printr-un aviz, care pentru Parlament are un caracter consultativ.

În situația în care, prin aviz, Curtea constată că există circumstanțe ce permit *demiterea* Președintelui, inițiatorii depun avizul împreună cu demersul la Biroul Permanent al Parlamentului, care fixează data examinării demersului. Numai în cadrul acestei ședințe, Parlamentul, cu votul a 2/3 din numărul deputaților aleși, poate demite Președintele.

Examinarea repetată în ședința Parlamentului a *demersului* cu privire la *demiterea* Președintelui se explică prin faptul că organul de jurisdicție constituțională examinează numai circumstanțele ce justifică demiterea Președintelui, și nu procedura demiterii acestuia de

către Parlament. De asemenea, faptul că Președintele este demis cu o majoritate de 2/3 din numărul deputaților aleși nu permite ca în această problemă ultimul cuvânt să aparțină Curții Constituționale. Mai mult, însăși Curtea Constituțională a precizat în jurisprudența sa că „atât aprecierea faptei grave de încălcare a prevederilor Constituției, cât și posibilitatea de a suspenda din funcție Președintele Republicii Moldova țin, în exclusivitate, de competența Parlamentului” [8].

În acest sens, cercetătorii sunt de părere că și actul de demitere, ca unul cu impact deosebit pentru societate, ar fi rezonabil să fie controlat în ultimă instanță de Curtea Constituțională, dar numai în aspectul respectării de către Parlament a procedurii de demitere [4, p. 326].

În fine, din sensul lit. f) alin. (1) art. 135 din Constituție rezultă că inițiatorii procedurii de demitere a Președintelui nu pot depune demersul la Biroul Permanent al Parlamentului în cazul adoptării de către Curtea Constituțională a unui aviz, prin care se constată că circumstanțele examinate nu justifică demiterea Președintelui [4, p. 326]. Respectiv, doar în acest caz presupunem că ultimul cuvânt în cadrul acestei proceduri îi revine Curții Constituționale [20, p. 208].

Desigur, în condițiile noilor realități constituționale, acest model teoretic a procedurii de demitere a Șefului de stat, poate fi considerat caduc. Cu toate acestea, din perspectiva particularităților noului mecanism de demitere (care în viziunea noastră, urmează neapărat a fi consacrat expres la nivel constituțional), se poate susține actualitatea și importanța acestuia mai ales pentru conturarea cadrului legal necesar în domeniu. Realizarea acestui obiectiv, în viziunea noastră, ar contribui la recunoașterea oficială și consolidarea normativă a instituției răspunderii constituționale a șefului de stat în Republica Moldova.

Procedura demiterii șefului de stat în lumina „noilor reglementări constituționale”. Pentru început, ținem să precizăm unele momente în legătură cu instanțele implicate în procedura demiterii șefului de stat. Astfel, atât Constituția Republicii Moldova, cât și alte legi organice în vigoare stabilesc în calitate de subiecte competente de

atragerea șefului de stat la răspundere constituțională două autorități: *Parlamentul Republicii Moldova* și *Curtea Constituțională* (Curtea Supremă de Justiție fiind competentă doar în materie de răspundere penală).

Mai nou, un alt subiect competent în materie este *poporul* (chemat astfel să se expună asupra demiterii șefului de stat prin intermediul referendumului). În mod corespunzător, în literatura de specialitate se precizează că în acest caz suntem în prezența unei instanțe complexe [15, p. 283].

Pentru a înțelege mecanismul de realizare a demiterii de către aceste instanțe, vom face trimitere la exemplul României, unde instanța răspunderii constituționale a șefului de stat este constituită de asemenea din Parlament, Curtea Constituțională și poporul României. Suportul constituțional al răspunderii Președintelui României îl constituie art. 95 alin. (1) din *Constituția României* [5], potrivit căruia: „în cazul săvârșirii unor fapte grave prin care încalcă prevederile Constituției, șeful statului poate fi suspendat din funcție de Camera Deputaților și de Senat, în ședință comună, cu votul majorității deputaților, după consultarea Curții Constituționale”.

Propunerea de suspendare poate fi inițiată, potrivit art. 95 alin. (2) din Constituție, de cel puțin 1/3 din numărul deputaților și senatorilor și se aduce, neîntârziat, la cunoștința Președintelui, care are dreptul de a da explicații cu privire la faptele care i se impută. Ulterior, propunerea de suspendare este înaintată Curții Constituționale, în vederea emiterii de către aceasta a avizului consultativ. Dacă propunerea este aprobată, hotărârea se trimite și Guvernului, în vederea inițierii proiectului de lege privind organizarea și desfășurarea referendumului pentru demiterea Președintelui [10; 6].

Dacă în urma referendumului, organizat în temeiul art. 95 alin. (3) din Constituție, Președintele este demis, se instituie vacanța funcției, urmînd ca, în termen de trei luni de la destituire, Guvernul să organizeze alegeri pentru un nou Președinte. În acest context, în literatura de specialitate se vede a fi problematic cazul în care electoratul nu este de acord cu demiterea Președintelui, acest aspect fiind evaluat ca o lacună de reglementare constituțională [10, p.

508], deoarece nu sînt clare consecințele acestui dezacord.

Practica [1] însă a demonstrat că în funcție de rezultatul referendumului, Președintele României fie își reia exercițiul drepturilor și al obligațiilor constituționale (dacă referendumul a fost respins), fie este demis (dacă electoratul a decis demiterea din funcție a Președintelui României) [14, p. 100-101].

În ceea ce privește situația din Republica Moldova, ținînd cont de intervenția Curții Constituționale în modificarea normelor constituționale ce se referă la statutul constituțional al șefului de stat, considerăm că ar fi necesară o reglementare expresă și clară a procedurii de demitere a șefului de stat, pornind de la suspendarea din funcție și finalizînd cu validarea rezultatelor referendumului de către Curtea Constituțională. Cert rămîne însă faptul că atît această procedură, cît și cea „reglementată actualmente de Constituție” (scoasă din fondul activ al dreptului național, după cum s-a expus însăși instanța constituțională) desemnează o procedură de atragere a șefului de stat la răspundere constituțională [18, p. 78].

Pornind de la aceste momente, în cele ce urmează, vom încerca să ajustăm la noile realități constituționale modelul teoretic al procedurii de demitere a șefului de stat, conturat de doctrină [4, p. 326-328] (expus mai sus).

Momentul cel mai important de la care urmează să purcedem ține de substituirea instituției *demiterii*, prin instituția *suspendării*. Deci, în varianta nouă, la fel ca și în cazul României, Parlamentul Republicii Moldova nu mai este competent să decidă asupra demiterii șefului de stat, ci doar asupra suspendării acestuia, demiterea trecînd în competența exclusivă a *poporului* ca instanță a răspunderii constituționale.

Înainte însă de a trece nemijlocit la acest subiect, reiterăm că în opinia noastră, suspendarea din funcție a Președintelui Republicii Moldova reprezintă o veritabilă formă de răspun-

¹ În istoria contemporană a României, au existat două situații în care s-a inițiat procedura de suspendare a Președintelui. Prima l-a vizat de Președintele Ion Iliescu în cursul exercitării mandatului din perioada 1992-1996, situație în care Parlamentul nu a aprobat suspendarea, iar cea de-a doua situație l-a avut în vedere pe Președintele Traian Băsescu, în mandatul din perioada 2004-2009.

dere juridică, și anume *răspunderea constituțională* și nu este o *răspundere politică* a acestuia, după cum susțin cercetătorii români [21, p. 159; 16, p. 90]. Mai mult, unii autori din același areal [9, p. 729], consideră că suspendarea nu este nici măcar o formă de răspundere politică, ci doar o procedură premergătoare și indispensabilă pentru eventuala sancționare a Președintelui.

Dincolo de aceste nuanțări, atragem atenția la următoarele momente importante ce reies din dispozițiile art. 89 din Constituția Republicii Moldova, în varianta sa „renovată”:

a) *inițiativa de suspendare* a Președintelui Republicii Moldova trebuie să parvină de la cel puțin o treime din deputați;

b) Președintele Republicii Moldova poate fi *suspendat din funcție* în cazul săvârșirii unor *fapte grave* prin care încalcă prevederile Constituției. În acest caz, observăm că dacă în perioada 2000-2016 (cît au fost valabile modificările constituționale) șeful statului a fost pasibil de o astfel de răspundere pentru orice „fapte prin care încalcă prevederile Constituției”, deja din 2016, răspunderea va surveni doar în cazul comiterii de „fapte grave prin care încalcă prevederile Constituției”.

În încercarea de a clarifica noțiunea de „fapte grave” vom face trimitere la doctrina românească care, de asemenea, a manifestat preocupare în acest sens, întrucît nici în legislația României asemenea fapte nu sunt reglementate/definite. Respectiv, Curtea Constituțională a României a statuat că „o faptă, adică o acțiune sau inacțiune, prin care se încalcă prevederile Constituției, este gravă prin raportare chiar la obiectul încălcării, ... și nu orice faptă de încălcare a prevederilor Constituției poate justifica suspendarea din funcție a Președintelui României, ci numai „faptele grave”, cu înțelesul complex pe care această noțiune îl are în știința și practica dreptului. Din punct de vedere juridic, gravitatea unei fapte se apreciază în raport cu valoarea pe care o vatămă, precum și cu urmările sale dăunătoare, produse sau potențiale, cu mijloacele folosite, cu persoana autorului faptei și, nu în ultimul rînd, cu poziția subiectivă a acestuia, cu scopul în care a săvîrșită fapta”.

Raportînd aceste criterii la faptele de încălcare a ordinii juridice

constituționale, Curtea a definit faptele grave de încălcare a prevederilor Constituției ca fiind „actele de decizie sau de sustragere de la îndeplinirea unor acte de decizie obligatorii, prin care Președintele României ar împiedica funcționarea autorităților publice, ar suprima sau ar restrânge drepturile sau libertățile cetățenilor, ar tulbura ordinea constituțională ori ar urmări schimbarea ordinii constituționale sau alte fapte de aceeași natură care ar avea sau ar putea avea efecte similare” [1]. Prin urmare, sunt excluse faptele și acțiunile Președintelui care se abat de la prevederile constituționale, dar care nu produc efecte juridice majore, cum ar fi de exemplu: anularea sau reducerea masivă a drepturilor și libertăților cetățenești, încheierea de tratate prin care să se lezeze suveranitatea națională, integritatea și unitatea teritorială sau independența statului. Aceste efecte majore pot să se repercuteze fie într-o modificare a raporturilor constituționale între autoritățile statului, fie în vătămarea intereselor statului. În schimb, declarațiile politice ale Președintelui, nu încalcă dispozițiile constituționale, pentru că beneficiază de imunitate pentru acestea [21, p. 160-161].

c) Președintele Republicii Moldova poate fi suspendat din funcție de Parlament, cu votul a două treimi din deputați.

d) Propunerea de *suspendare* din funcție se aduce, neîntârziat, la cunoștința Președintelui Republicii Moldova.

e) Președintele poate da Parlamentului explicații cu privire la faptele ce i se impută.

f) Dacă propunerea de *suspendare* din funcție este aprobată, în cel mult 30 de zile se organizează un referendum pentru *demiterea* Președintelui.

În termeni procedurali deci, propunerea de *suspendare* din funcție a Președintelui Republicii Moldova urmează a fi exprimată sub formă de demers, semnat de minimum 34 de deputați, adresat Parlamentului, copia fiind depusă imediat la Aparatul Președintelui [4, p. 326-327].

Ulterior, demersul, împreună cu actul ce confirmă depunerea copieii lui la Președinție, se prezintă Biroului Permanent al Parlamentului, care, într-un termen rezonabil, fixează data examinării în ședința Parlamentului a demersului pentru formarea unei comisii de anche-

tă. După finalizarea lucrărilor, la care poate fi invitat și audiat Președintele Republicii Moldova, comisia de anchetă prezintă un raport la ședința în plen a Parlamentului.

În cadrul ședinței în plen, după audierea autorilor *propunerii de suspendare* și a Președintelui, referitor la faptele imputate acestuia, Parlamentul adoptă o hotărâre, prin care solicită Curții Constituționale să se pronunțe asupra circumstanțelor ce justifică *suspendarea* Președintelui (potrivit art. 38 alin. (2) lit. c) din *Codul jurisdicției constituționale* [2]).

Curtea Constituțională examinează sesizarea în termene rezonabile, fiind obligatorie citarea Președintelui Republicii la ședința Curții pentru a da explicații în legătură cu acuzațiile aduse. Potrivit *Codului jurisdicției constituționale*, Curtea Constituțională se pronunță asupra circumstanțelor care justifică suspendarea din funcție a Președintelui Republicii Moldova prin emiterea unui *aviz* (art. 63 lit. c), care după cum susțin cercetătorii, are un caracter consultativ pentru Parlament [4, p. 327].

La acest capitol, atragem atenția că în pofida celor expuse, *Constituția Republicii Moldova* în redacția actuală (în art. 135 alin. (1) lit. f), *Codul jurisdicției constituționale* (în art. 4 alin. (1) lit. f) și *Legea cu privire la Curtea Constituțională* (în art. 4 alin. (1) lit. f) [12], reglementând atribuțiile Curții Constituționale, prevăd doar competența acesteia de a „constata circumstanțele care justifică ..., *demiterea* Președintelui Republicii Moldova ...” (e.n.). Deci, la moment, dacă e să interpretăm literalmente aceste dispoziții legale, Curtea Constituțională nu este competentă să se expună pe marginea circumstanțelor care justifică *suspendarea* din funcție a Președintelui (în acest sens, art. 63 lit. c) din *Codul jurisdicției constituționale* fiind doar o eroare admisă în procesul de modificare a Constituției și a legislației conexe din anul 2000), ci doar pentru *demiterea* acestuia. Evident că în cazul dat legislația urmează a fi modificată corespunzător, întrucât potrivit „noii proceduri” Curtea Constituțională este competentă doar să valideze rezultatele referendumului organizat pentru *demiterea* Președintelui. Or altfel spus, în raport cu etapa *demiterii*, constatarea circumstanțelor justificative este ante-

rioară (deci, la etapa *suspendării din funcție*).

În situația în care, prin *aviz*, Curtea constată că există circumstanțe ce permit *suspendarea* Președintelui, inițiatorii depun *avizul* împreună cu demersul la Biroul Permanent al Parlamentului, care fixează data examinării demersului. Numai în cadrul acestei ședințe, Parlamentul, cu votul a 2/3 din numărul deputaților aleși, poate *suspenda din funcție* Președintele Republicii Moldova.

Examinarea repetată în ședința Parlamentului a demersului cu privire la *suspendarea* Președintelui se explică [4, p. 327] prin faptul că organul de jurisdicție constituțională examinează numai circumstanțele ce justifică suspendarea din funcție a Președintelui, și nu procedura suspendării acestuia de către Parlament.

În contextul dat, Curtea Constituțională a precizat în jurisprudența sa că „atât aprecierea faptei grave de încălcare a prevederilor Constituției, cât și posibilitatea de a suspenda din funcție Președintele Republicii Moldova țin, în exclusivitate, de competența Parlamentului” [8].

În fine, din sensul lit. f) alin. (1) art. 135 din Constituție rezultă, în opinia cercetătorilor [4, p. 326], că inițiatorii procedurii de suspendare a Președintelui nu pot depune demersul la Biroul Permanent al Parlamentului în cazul adoptării de către Curtea Constituțională a unui *aviz*, prin care se constată că circumstanțele examinate nu justifică suspendarea Președintelui. În opinia noastră, în acest caz nu se ia în considerație faptul că *avizul* Curții Constituționale are un caracter consultativ și nicidecum obligatoriu.

Așadar, dacă *propunerea de suspendare din funcție* este aprobată, în cel mult 30 de zile se organizează un referendum pentru *demiterea* Președintelui Republicii Moldova. Practic, odată cu aprobarea propunerii de suspendare din funcție a Președintelui, Parlamentul își finalizează rolul său în cadrul procedurii de tragere la răspundere a acestui subiect, locul său fiind preluat în continuare de popor, care se va expune pentru sau contra demiterii Președintelui, și de Curtea Constituțională, căreia îi revine competența de a valida rezultatele referendumului.

Generalizând asupra problemei cer-

cetate, subliniem următoarele concluzii importante:

- În baza dispozițiilor constituționale, constatăm că în contextul tragerii la răspundere juridică a Președintelui Republicii Moldova este posibilă *punerea sa sub acuzare sau demiterea sa*, în funcție de faptele ce-i sunt imputate. În linii generale, în ambele cazuri atragerea la răspundere se desfășoară conform unor proceduri similare. În pofida acestei aparențe, cea mai importantă distincție dintre cele două instituții constă în faptul că, spre deosebire de *demitere*, *punerea sub acuzare* reprezintă doar o etapă (obligatorie) în amplul proces de atragere la răspundere a Președintelui Republicii Moldova

- *Demiterea* în varianta veche și *suspendarea* în cea nouă reprezintă o măsură de răspundere juridică distinctă – răspunderea constituțională – exprimată prin ridicarea imunității. Prin urmare, procedura demiterii desemnează o procedură de atragere a șefului de stat la răspundere constituțională.

- Chiar dacă până în prezent, în sistemul nostru constituțional nu a fost declanșată nicio procedură de demitere, suntem de părerea că ea trebuie reglementată concret și detaliat la nivel de lege organică, pornind de la suspendarea din funcție și finalizând cu validarea rezultatelor referendumului de către Curtea Constituțională.

- În baza noilor „reglementări constituționale” în domeniu constatăm că la moment demiterea Președintelui Republicii Moldova presupune pentru început, *suspendarea sa din funcție*, urmată de *sanctiunea demiterii prin referendum*, competența revenind Parlamentului, Curții Constituționale și poporului. Deci, este de observat că procedura tragerii la răspundere a șefului de stat a devenit mai complicată și, inevitabil, mai îndelungată.

- Procedura demiterii Președintelui Republicii Moldova în ultimul timp a fost modificată substanțial. În pofida acestui fapt, cadrul juridic în vigoare lasă mult de dorit, deoarece nu a fost adaptat la efectele pe care le-a produs jurisprudența Curții Constituționale. Or, în acest caz, nu este suficientă intervenirea nulității dispozițiilor legale care au fost declarate neconstituționale, fiind absolut necesar de a ajusta și restul dispozițiilor care au tangență cu

instituția dată. Problema în cauză are o importanță deosebită atât pentru asigurarea legalității unei astfel de proceduri, în caz de declanșare, cât și pentru asigurarea securității juridice a candidaților care în viitor vor accede la această funcție.

Bibliografie

1. Avizul consultativ al Curții Constituționale a României nr. 1 din 5 aprilie 2007 privind propunerea de suspendare din funcție a Președintelui României, domnul Traian Băsescu. În: Monitorul Oficial al României nr. 258 din 18 aprilie 2007.
2. Codul jurisdicției constituționale nr. 502-XIII din 16.06.1995. În: Monitorul Oficial, nr. 53-54, din 28.09.1995 (cu modificări și completări până în 21.07.2016).
3. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29.07.1994, în vigoare din 27.08.1994. Republicată în: Monitorul Oficial nr. 78/140 din 29.03.2016
4. Constituția Republicii Moldova: Comentariu. Chișinău: Arc, 2012.
5. Constituția României din 21 noiembrie 1991 (revizuită). În: Monitorul Oficial al României, 21.11.1991, nr. 233. Republicată în Monitorul Oficial al României, 31.10.2003, nr. 767.
6. Costachi Gh., Hlipcă P. Organizarea și funcționarea puterii în statul de drept. Monografie. Chișinău: Institutul de Istorie, Stat și Drept, 2010 (Tipografia Universității „Transilvania” din Brașov).
7. Costachi Gh., Muruianu I. Delictul constituțional ca temei al răspunderii constituționale. În: Jurnalul Juridic Național: teorie și practică, 2014, nr. 4.
8. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 27b din 23.06.1998. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 66-68/29 din 16.07.1998.
9. Deleanu I. Instituții și proceduri constituționale – în dreptul roman și în dreptul comparat. București: C.H. Beck, 2006.
10. Ionescu C. Drept constituțional și instituții politice. Ediția a 2-a, revăzută. București: Editura ALL BECK, 2004.
11. Legea cu privire la conflictul de interese, nr. 16 din 15.02.2008. În: Monitorul Oficial Nr. 94-96 din 30.05.2008.
12. Legea cu privire la Curtea Constituțională, nr. 317 din 13.12.1994. În: Monitorul Oficial, nr. 8, din 07.02.1995 (cu modificări și completări până în 09.12.2016).
13. Legea pentru adoptarea Regulamentului Parlamentului, nr. 797-XIII din 02.04.1996. Republicat în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 50/237 din 07.04.2007.
14. Levai M.C., Tomescu C. Atribuțiile Președintelui României în raport cu Parlamentul – aspecte teoretice și practice. În: Revista Transilvană de Științe Administrative 1(30)/2012.
15. Muruianu I. Reflecții asupra răspunderii constituționale a Guvernului și a Președintelui Republicii Moldova. În: Teoria și practica administrării publice, materialele

conferinței științifico-practice cu participare internațională din 20-21 mai 2013. Chișinău: 2013.

16. Nițu D. Imunitatea șefului de stat în dreptul penal. București: Universul Juridic, 2012.

17. Slipenski B. Reflecții asupra instituției răspunderii șefului de stat. În: Legea și Viața, 2015, nr. 5.

18. Tataru Gh. Demiterea – o măsură veritabilă de răspundere constituțională a Șefului de Stat. În: Revista științifică internațională „Supremația dreptului”, 2017, Ucraina, nr. 2.

19. Tataru Gh. Procedura demiterii șefului de stat în lumina „noilor modificări constituționale” ca mijloc de garantare a drepturilor candidaților la această funcție. În: Защита прав человека, materialele conferinței științifice din 26.10.2017, desfășurată în cadrul Universității de stat din Comrat. Comrat: 2018.

20. Tataru Gh. Răspunderea constituțională a șefului de stat: argumente și particularități. În: Rolul instituțiilor democratice în protecția drepturilor omului, Materialele mesei rotunde din 11 decembrie 2015. Chișinău: AAP, 2016.

21. Ușvat L.F. Referendumul. București: Universul Juridic, 2012.

22. Алебастрова И.И. Проблемы формирования теоретической конструкции института конституционно-правовой ответственности. В: Конституционно-правовая ответственность: проблемы России, опыт зарубежных стран. Под ред. проф. С.А. Авакьяна. Москва, 2001.

23. Виноградов В.А. Конституционная ответственность: вопросы теории и правовое регулирование. Москва, 2000.

24. Виноградов В.А. Состав конституционного деликта. В: Законодательство, 2003, nr. 10.

25. Забровская Л.В. Конституционно-правовые деликты. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2003.

26. Лучин В.О. Конституционные деликты. В: Государство и Право, 2000, nr. 1.

INFORMAȚIE DESPRE AUTOR

Gheorghe TATARU,
avocat, doctorand,
Institutul de Cercetări Juridice,
Politice și Sociologice

Gheorghe TATARU,
avocat, doctorant,
Institut de recherches juridiques,
politiques et sociologiques
tatarugeorghig@gmail.com

Centrul Național de Expertize Judiciare de pe lângă Ministerul Justiției
Masa rotundă științifico-practică internațională a experților judiciari cu genericul

„PROBLEMATICA EXAMINĂRII COPIILOR ÎN EXPERTIZA TEHNICĂ A DOCUMENTELOR
ȘI GRAFOSCOPICĂ”

5-6 octombrie 2018

CZU:343.982:655

**EVOLUȚIA METODELOR DE IMPRIMARE ȘI COPIERE A
DOCUMENTELOR, UTILIZATE DUPĂ INVENȚIA DE IMPRIMARE A LUI
JOHANN GUTENBERG LA FALSIFICAREA DOCUMENTELOR**

Anatolie LĂSĂI,

Centrul Național de Expertize Judiciare de pe lângă Ministerul Justiției al Republicii Moldova

REZUMAT

Progresul considerabil în domeniul tehnicii de copiat, face ca falsurile în documente să fie tot mai dificil de depistat, deoarece ele conservă marea majoritate a elementelor ce reflectă natura unui document autentic, cum ar fi: caracterul dezinvolt al scrierii și aspectul dinamic al acesteia, variațiile de calibrul ale firelor grafice, culoarea specifică graficii reproduse.

Expertul criminalist este chemat să țină pasul cu progresul tehnicilor de fotocopiare, descoperind specificul și particularitățile fiecărui procedeu, chiar al diferitelor modele de copiatoare, pentru a putea trece de la general la particular, combinând examinările cu instrumente optice, de natură traseologică, cu examinări fizico-chimice de profunzime și precizie.

În lucrarea de față este prezentată o comunicare referitoare la evoluția și particularitățile în timp a procedeelor de copiere a documentelor.

Cuvinte-cheie: procedee de copiere a documentelor, falsificarea documentelor cu utilizarea tehnicii de copiere, xerocopiare, particularitățile procesului de xerocopiare.

**THE EVOLUTION OF THE PRINTING AND PHOTOCOPYING METHODS OF
THE DOCUMENTS USED IN FORGING DOCUMENTS, BASED ON THE JOHANN GUTENBERG'S
PRINTING INVENTION**

SUMMARY

The significant progress achieved by the copying technology makes it more difficult to detect the document forgery, because it preserves the majority of the elements that reflects the genuine structure of an original document, like: the unconcerned and dynamic nature of the writing, the variations of the graphic lines and their specific colour.

The forensic expert is invited to keep pace with the progress, discovering the features of each method and even of the various copier models, in order to be able to proceed from general to particular, fusing the examinations done with the optical instruments, used in trace analysis, with the profound and accurate physico-chemical examinations.

This article is an essay about the evolution and the characteristics of the document copying methods.

Key words: methods of copying documents, forging documents using the copying technique, photocopy, characteristics of the photocopying process.

Actualitatea temei: Tot mai frecvent, pentru satisfacerea cerințelor, unele persoane recurg la falsificarea documentelor cu utilizarea tehnicii de xerocopiare. Falsurile cu utilizarea tehnicii de xerocopiare sunt dificil de depistat, deoarece ele conservă marea majoritate a elementelor ce reflectă natura unui document autentic, cum ar fi: caracterul dezinvolt al

scrierii și aspectul dinamic al acesteia, variațiile de calibrul ale firelor grafice, culoarea specifică graficii reproduse.

Expertul criminalist este chemat să țină pasul cu progresul tehnicilor de fotocopiare, descoperind specificul și particularitățile fiecărui procedeu.

În lucrarea de față este prezentată o comunicare referitoare la evoluția în timp a procedeelor de copiere a actelor.

Mai detaliat este descris procedeu și particularitățile tehnicii de xerocopiare, care pot fi utilizate de către experții criminaliști la descoperirea și demonstrarea prin metode evaluate și precise falsurile sau contrafacerea în documente.

Constatări: Documentele reprezintă un capitol important în istoria de milenii a omului.

De-a lungul timpului documentele apar ca înscrisuri de o însemnată deosebită.

Problemele complexe ale vieții economice – sociale, multitudinea operațiunilor întreprinse în activitatea curentă impun utilizarea celor mai diverse înscrisuri, cunoscute sub denumirea generică de documente.

Documentul este un act prin care se adevărește, se constată sau se preconizează un fapt, se conferă un drept, se recunoaște o obligație. Document este și un text scris, un text tipărit, o inscripție sau altă mărturie servind la cunoașterea unui fapt real actual sau din trecut.

Altădată, pentru a fi siguri de originea oficială a documentului, era suficient să aplicăm pe el ștampila sau să-l scriem pe formular cu antet imprimat.

Mai apoi au apărut filigranele, plasele de protecție, ștampilele cu relief, marcajele luminiscente, microsigliiul, hologramele etc.

Nici chiar sistemul de înregistrare notarială a documentelor nu implică o siguranță deplină. Notarul garantează veridicitatea informației prezentate în documentul autenticat numai la momentul verificării acestuia și nu exclude falsificarea sa ulterioară.

Apoi, în afara biroului notarial, verificarea documentului autenticat nu este o procedură sigură, pentru că se reduce doar la controlul vizual al ștampilei și (sau) antetului notarului, care pot fi la fel de ușor falsificate.

Actul scris se consideră mijloc de probă atât timp, cât veridicitatea sa nu este contestată.

Din momentul contestării acesta devine probă materială. El nu va mai avea rolul de atestare a anumitor raporturi juridice, ci va servi probă materială la dovedirea falsului și la elucidarea împrejurărilor revelatoare sub aspectul judiciar. Ca mijloc de probă, actului îi este proprie concordanța între ceea ce comunică și faptul respectiv.

În ultima perioadă de timp, tot mai frecvent, pentru satisfacerea cerințelor, unele persoane recurg la falsificarea documentelor cu utilizarea tehnicii de xerocopiere.

În raport cu natura, caracteristicile de fond și forma documentului și scopul urmărit de faptuitor, falsul cu

utilizarea tehnicii de copiat poate fi comis printr-unul din următoarele procedee:

- Modificarea termenului de valabilitate a unui înscris, prin radieră, adăugirea sau retușarea cifrelor de pe original sau un alt exemplar autentic, urmată de realizarea unei copii cu ajutorul copiatoarelor monocrome sau color.

- Înlocuirea integrală sau parțială a textului din documentul autentic. Procedeele sunt asemănător falsului comis prin acoperire de text. Falsificatorul maschează textul pe care dorește să-l elimine, cu o bandă de hârtie albă de format și dimensiuni corespunzătoare, pe care a înscris anterior mențiunile necesare pentru realizarea a scopului pe care-l urmărește și apoi îl xerocopiază, copia obținută prezentând-o drept autentică.

- Transferarea semnăturilor sau impresiunilor de ștampilă de pe un act autentic, pe altul fals. Se folosesc două procedee de transferare. Primul constă din decuparea suprafeței ocupată de semnătură sau impresiunea de ștampilă de pe actul autentic și lipirea lor pe actul fals. Colajul obținut este apoi xerocopiat. Cel de al doilea procedee, presupune acoperirea textului original cu o coală albă de hârtie în care s-a practicat anterior o fereastră de format și dimensiuni corespunzătoare. Ramase în acest fel neacoperite, semnatura sau impresiunea de ștampilă pot fi ușor xerocopiate pe o alta coală de hârtie care se completează ulterior cu scris de mână sau dactilografiat.

În momentul de față, creșterea numărului infracțiunilor legate de falsificarea documentelor și a hârtiilor de valoare cu utilizarea tehnicii de copiat este condiționată de progresul considerabil în domeniul tehnicii cu laser și al celei de copiat, al chimiei organice etc.

Însă, încă chiar de la apariția tiparului a început falsificarea documentelor.

Tiparul a apărut pentru prima oară în China și a fost folosit în Asia cu mult timp înaintea lui Johann Gutenberg, renumit pentru contribuția sa remarcabilă la tehnologia tiparului.

Până în secolele XII – XIII, în China deja existau biblioteci ce conțineau cărți tipărite. Tipărirea se efectua prin

sculptarea în imagine de oglindă a semnelor grafice ale cuvintelor și frazelor întregi.

În anul 1445, Johannes Gutenberg, metalurgist, bijutier și tipograf din Mainz (Germania), a inventat un nou tip de presă tipografică ce folosea pentru prima dată în Europa, litere mobile, ceea ce reprezenta o reală îmbunătățire a presei fixe, care era deja utilizată și cu ajutorul căreia a permis o tipărire rapidă a materialelor scrise.

Johannes Gutenberg a creat un aliaj din cositor, plumb și antimoniu. Acest aliaj, care se topea la temperatură mică, era excelent pentru turnare și durabil în folosirea pentru presa de tipărit. Acesta a făcut posibilă folosirea și refolosirea pieselor separate pentru litere.

Literele puteau fi mișcate cu ușurință și aranjate pentru a forma cuvinte. Acest dispozitiv a reprezentat presa de tipărit și a revoluționat industria tipografică. Presa de tipărit a lui Gutenberg a dus la o creștere dramatică a numărului de tipografii în întreaga Europă. Cu toate acestea, cererea de materiale tipărite a crescut de-a lungul timpului și a apărut necesitatea unei prese de tipărit care să poată produce tiparuri de calitate superioară într-un ritm mai rapid.

În anul 1800, Earl Stanhope din Anglia a inventat presa din fier, capabilă să producă tipăriri mai vii și mai precise.

Au urmat alte invenții, care includ presa columbiană, presa cu placă, presa cu cilindri, presa rotativă, presa Bullock, mașinile linotip și monotip.

Necesitățile practice ale activității de birou și corespondență au impus crearea unor mijloace de copiere rapide. O primă metodă a fost sistemul de imprimare DIAZO.

Însă, aparatele care îl utilizau produceau copii necorespunzătoare calitativ pentru documentele cu scop comercial sau după documentele de identitate. Detaliile erau neclare, uneori chiar elementele mai mari dimensionale erau reproduse estompat, neclare.

Aceste deficiențe au impus trecerea la metode noi. Au fost create două sisteme bazate pe reflexia luminii la trecerea prin documentul de reprodus. Actul

era plasat direct pe hârtia fotosensibilă. Metoda de transfer al imaginii prin difuzie directă a fost dezvoltată și introdusă pentru primă dată în anul 1952, în SUA. O tehnică de dezvoltare umedă permitea realizarea unei copii negative. Aceasta era apoi presată pe o coală pozitivă realizându-se astfel transferul propriu-zis al imaginii. Cele două coli erau apoi separate înainte de uscarea definitivă.

Un alt procedeu de transfer al imaginilor se baza pe utilizarea unei folii de gelatină ca pozitiv. Procedeu este cunoscut sub denumirea de Eastman Verifax. Lumina difuzată la trecerea prin documentul de reproducere determină pierderea unei părți din finețea detaliilor. Pe de altă parte, calitatea reproducerilor scădea pe măsură ce se epuiza soluția activă.

În anul 1950, firma "3 M" a creat primul procedeu de copiere uscată direct pozitiv. Metoda este cunoscută sub denumirea de THERMO FAX. Ea este o copiere termografică bazată pe utilizarea radiațiilor infraroșii sau a radiației termice pentru dezvoltarea imaginii copie.

Deficiențele acestei metode constau în faptul că cernelurile fără pigmenți metalici (fără ftalo-cianine) respectiv textele, schițele sau desenele realizate cu acestea - de exemplu schițe sau desene tehnice realizate cu cerneluri Rotring, imprimările de texte, tabele, sau cifre scrise prin intermediul mașinilor de scris cu bandă pe bază de carbon, ori cu imprimante matriciale cu ace pe bandă carbon - nu pot fi copiate. La aceasta se adaugă și faptul că aceste copii nu pot fi păstrate un timp prea îndelungat în condițiile unui mediu cald. Temperatura mai ridicată a mediului din arhivele de acte facilitează relativ rapidă degradare a copiilor realizate prin metoda termografică.

Cunoscutul criminalist și expert nord-american Ordway Hilton amintește faptul că datorită deficiențelor copiilor termografice au existat cazuri în care s-a suspectat falsificarea unor semnături, pentru a constata apoi că sunt doar reapașări cu creionul ale unor semnături de pe anumite documente în scopul ca respectivele semnături să poată fi "citite" prin metoda ThermoFax. Metoda este similară celei utilizate azi la majoritatea aparaturii

telor telefax cu cap termic. În cursul anilor '60 firma a reușit să îmbunătățească metoda, adoptând un procedeu derivat, bispectral. S-a înlăturat astfel atât slaba calitate a copiilor termografice, cât și durata redusă de păstrare.

Perfecționările ulterioare au permis sesizarea și reproducerea textelor ori desenelor realizate cu ajutorul anumitor cerneluri fără pigmenți metalici. Acest tip de copiatoare folosesc hârtie specială termo-sensibilă, ceea ce face ca metoda să nu fie întru totul competitivă cu copiatoarele cu procedeu electrostatic de transfer al imaginii, inventat în anul 1937 de nord-americanul Chester Carlson, procedeu numit: „Electrofotografie” și redenumit în anul 1938 în: „Xerografie”, devenit una dintre cele mai cunoscute invenții ale secolului 20.

Prima copie cunoscută, efectuată de Chester Carlson, a fost: „10.22.38 Astoria”.

În 1944, „Battelle Memorial Institut”, o organizație nonprofit din Columbus, Ohio, a încheiat un contract cu Chester Carlson pentru a perfecționa noul său proces de copiere.

Pe parcursul următorilor cinci ani, institutul a efectuat experimente pentru a îmbunătăți procesul electrofotografiei.

În 1947, compania „The Haloid Company” (o fabrică de hârtie și echipamente fotografice cu sediul în New York) a abordat institutul Battelle în scopul obținerii unei licențe pentru dezvoltarea și comercializarea unei mașini de copiat bazată pe această tehnologie.

Atunci, în opinia companiei Haloid, cuvântul „electrofotografie” era prea complicat și nu putea fi reamintit ușor. Haloid și Carlson au schimbat numele procesului în „xerografie”, care fusese derivat din cuvinte grecești însemnând „scriere uscată”. Haloid a numit noile mașini de copiat „Mașini Xerox” și, în 1948, cuvântul „Xerox” a devenit marcă înregistrată.

Mai târziu, în 1958, compania și-a schimbat numele în „Haloid Xerox”, pentru că în 1961 numele să fie din nou schimbat în „Xerox”.

În 1959, compania s-a evidențiat prin lansarea primului fotocopiator folosindu procedeu xerografiei dezvoltate de Chester Carlson, o mașină de reproducere rapidă a textelor și

imaginilor „Xerox 914”, care a revoluționat industria de copiatoare.

Primul fotocopiator din lume, modelul „Xerox 914”, a fost prezentat în cadrul unui târg comercial desfășurat la New York pe 16 septembrie 1959. Acesta a fost primul echipament care permitea distribuirea în masă a informației prin copiere, iar metoda Xerox de vânzare a produsului printr-un sistem leasing a fost o premieră pentru industrie.

Primele echipamente au ajuns pe piață în 1960, iar până la începutul anilor '70 se vânduseră deja 200.000 de exemplare. De altfel, la vremea respectivă, revista Fortune a numit echipamentul „Xerox 914” ca fiind „cel mai de succes produs comercializat vreodată în America”. Fotocopiatorul a fost numit 914 deoarece avea capacitatea de a reproduce documente în format 9 x 14 inch. Viteza de copiere a primei pagini era de 15 secunde, următoarele copii fiind realizate la o viteză de 7½ secunde. Xerox 914 cântărea aproximativ 300 de kilograme.

Spre deosebire de echipamentele de copiere realizate până atunci, „Xerox 914” era singurul care putea reproduce copii clare, permanente, pe hârtie normală – un lucru unic la vremea respectivă.

Dispozitivul prezenta însă și un mic dezavantaj: putea lua foc în orice clipă dacă se supraîncalzea. Dar compania Xerox a reușit să găsească o soluționare rapidă problemei: livra aparatul la pachet cu un mic extingtor.

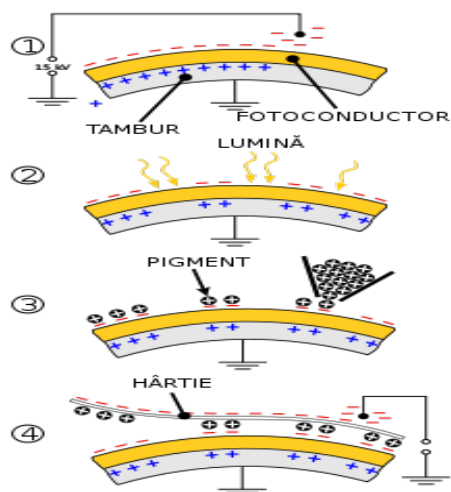
Înainte de lansarea copiatorului „Xerox 914”, compania a venit pe piață, în 1955, cu imprimanta xerografică „Copyflo”.

În 1960 se deschide „Centrul de Cercetare și Tehnologie Wilson” din New York, destinat cercetării în domeniul xerografiei.

În 1963, se lansează „Xerox 813”, primul copiator de birou, iar 10 ani mai târziu, apare pe piață primul copiator color de birou.

Funcționarea fotocopiatoarelor, menționate mai sus, se bazează pe fenomenul electrostatic și cel al fotoconductibilității.

Componentele principale ale unui copiator sunt: o sursă de lumină puternică (de regulă radiația laser), un tambur cu proprietăți electrostatice și unul sau mai multe depozite cu toner.

Schema procesului fotocopierii xerografice

Copierea imaginii se desfășoară în șase etape de bază:

- încărcarea tamburului cu energie electrostatică (1);
- expunerea tamburului la lumina reflectată de suprafața documentului ce urmează a fi copiat (2);
- depunerea tonerului pe tambur (3);
- transferarea tonerului de pe suprafața tamburului pe hârtia de copiat (4);
- fixarea imaginii pe hârtie (prin încălzire);
- îndepărtarea imaginii reziduale de pe cilindru.

În prima etapă, tamburul cu proprietăți fotoconductoare este trecut - la întuneric - pe lângă un electrod fix cu potențial pozitiv de curent continuu, moment în care are loc încărcarea uniformă a acestuia cu energie electrostatică.

În cea de a doua etapă, suprafața documentului care se copiază, se ballează linie cu linie de un fascicul de lumină foarte puternică. Razele de lumină, în raport cu repartitia punctelor albe, negre sau colorate existente pe aceasta suprafața sunt reflectate diferit cu o intensitate mai mare sau mai mică. Imaginea luminoasă astfel reflectată, cade pe suprafața tamburului, provocând descărcarea sau atenuarea încărcăturii electrostatice a acestuia.

Descărcarea este completă în zonele corespunzătoare porțiunilor albe ale documentului și parțială în dreptul punctelor divers colorate. În schimb,

zonele corespondente punctelor negre rămân în continuare cu un potențial electrostatic maxim. În felul acesta, pe tambur ia naștere o imagine latentă negativă, care poate fi dezvoltată.

În cea de a treia etapă are loc transformarea imaginii latente negative în imagine vizibilă, pozitivă.

Tonerul care are și el un potențial electrostatic, dar de polaritate opusă, va fi atras și depus în cantități diferite pe suprafața tamburului, corespunzător cu variațiile din încărcătura electrostatică a acestuia.

Spre deosebire de copiatoarele monocrome, cele color folosesc sisteme optice care descompun în mai multe culori imaginea ce urmează a fi multiplicată, după care, prin combinarea unor pulberi de toner de culori diferite, o recompun în nuanțele cromatice inițiale.

La fel ca la fotografia color, pentru a obține copia pozitivă a unei imagini policrome, se folosesc două procedee: aditiv și substractiv. Primul folosește culorile fundamentale (albastru, verde, roșu), cel de al doilea - culori compozite (azuriu, galben și magenta).

Pentru redarea structurii cromatice a imaginii care se copiază, copiatoarele sunt prevazute cu trei cartușe de toner, fiecare având câte una din culorile amintite (corespunzător procedului utilizat). Prin amestecarea acestor pulberi în proporții diferite, se obține orice culoare din spectrul luminii vizibile, inclusiv „albul”. Copiatoarele care utilizează procedeul aditiv au și un al patrulea cartus cu toner negru, necesar pentru a asigura fidelitatea reproducerii acestei culori.

Calitatea copiilor obținute cu copiatoarele color este deosebit de bună, ele redând aproape perfect imaginea documentului reprodus. Unele dintre ele sunt prevazute cu sisteme de achiziționare, stocare și procesare a imaginii, care le fac apte să execute funcții de copiere selectivă.

Copiile obținute cu tehnologiile descrise asigură, la observarea cu ochiul liber, un aspect continuu trăsăturilor care alcătuiesc grafica unui anumit document, foarte apropiat de cel al traseelor naturale, creându-le astfel o pronunțată aparență de autenticitate.

Tonerul este o pulbere utilizată la imprimantele cu laser și fotocopiatoare pentru a forma textul tipărit și imagini-

le de pe hârtie. În forma sa timpurie a fost un amestec de pulbere de carbon, oxid de fier, și zahăr. Apoi, pentru a îmbunătăți calitatea imprimării, pulberea de carbon a fost amestecată cu un polimer.

Particulele de toner sunt topite de către căldura cuptorului din imprimantă și se imprimă astfel pe hârtie. La echipamentele mai vechi, acest praf de toner ieftin se turna de către utilizator dintr-o sticlă într-un rezervor direct în echipament (imprimanta, copiator). Echipamentele moderne utilizează un cartuș de toner sigilat ce conține praful de toner și care se introduce cu totul în interiorul său.

Cartușele de toner destinate utilizării în copiatoare și imprimante color au în componența lor culorile cyan (albastru), magenta (roșu), yellow (galben) și black (negru) (CMYK).

Polimerul specific utilizat în componența prafului de toner variază în funcție de producător, dar poate fi un copolimer de acrilat de stiren, o rășină de poliester, un copolimer stiren butadien, sau alte câteva tipuri de polimer speciale. Componența tonerului variază de la producător la producător și chiar de la mașină la mașină. De obicei componența, mărimea granulelor și punctul de topire variază cel mai mult.

Inițial, dimensiunea particulelor de toner medie era de 14-16 microni sau mai mare. Pentru a îmbunătăți rezoluția imaginii, dimensiunea particulelor a fost redusă, ajungând în cele din urmă la aproximativ 8-10 microni pentru o rezoluție de 600 de dots/inch.

Alte reduceri asupra dimensiunii particulelor pentru a produce noi îmbunătățiri în rezoluție sunt în curs de dezvoltare prin aplicarea de noi tehnologii, cum ar fi tehnologia de emulsie-agregare. Producătorii de toner mențin un standard de control al calității pentru distribuția dimensiunilor particulelor, în scopul de a produce o pulbere adecvată pentru utilizarea în cele mai noi tipuri de imprimante.

Praful de toner a fost fabricat în mod tradițional prin compoziția ingredientelor și crearea unei lespede care a fost ruptă sau paletizată, iar apoi transformată într-un praf fin a cărui particule erau controlate ca marjă a dimensiunii printr-un sistem de frezare cu jet de aer.

Prin acest procedeu rezultă granule de toner cu dimensiuni diferite și forme asferice.

Pentru a obține o imprimare mai fină, unele companii folosesc un proces chimic menit să crească particule de toner din reactivi moleculari. Acest lucru duce la dimensiuni și forme mai mici ale particulelor de toner. Cele mai mici și uniforme particule permit reproducerea mai precisă a culorilor și rezultă într-o calitate mai bună a printării.

Pe măsura dezvoltării tehnice, posibilitățile de lucru oferite de fotocopiatoare au fost completate de metode digitale de analiză, prelucrare, recompunere și reproducere a imaginilor.

Devenite adevărate "tipografii color de buzunar", noile tipuri de copiatoare color pot produce copii color de înaltă fidelitate și claritate, pe cele mai diferite substraturi materiale, de la hârtie normală, la folii transparente și folii plastice opace adezive.

Unele copiatoare, cum ar fi copiatoarele de model „XEROX 5775”, sunt dotate cu un sistem computerizat de prelucrare digitală a imaginilor, putând reproduce pe hârtie sau pe alte substraturi imagini de pe diapozitive, memora și transpune imagini, simboluri sau texte de pe diferite documente pe unul final, recompus sau creat ca un act nou. Aparatul mai permite și reproducerea color, prin prelucrarea unor documente sau imagini prezentate inițial în alb/negru.

Actualmente, principalele procedee comerciale de copiere și reproducere sunt următoarele: copiere fotografică, copiere electrostatică – digitală, copiere electrostatică- analogică, copiere digitală cu jet de cerneală -ink jet, copiere analogică și licografică, copiere digitală prin transfer termic.

Devenite tot mai complexe, copiatoarele color au atras atenția falsificatorilor, fiind folosite în special la contrafacerea bancnotelor, dar și a unor ecureci, vize ș.a..

Ca urmare a utilizării frecvente a copiatoarelor color în contrafacerea de bancnote, firmele producătoare au introdus în partea de programare instrucțiuni care împiedică copierea bancnotelor. Prin scanare sistemul recunoaște combinația de culori ale anumitor bancnote și nu execută copierea. Pentru că această instrucțiune

din program poate fi depășită, s-a luat măsura suplimentară de a introduce un cod de marcare a fiecărui copiator, existent în mod latent în orice copie realizată de un anumit aparat. De această protecție suplimentară beneficiază de exemplu copiatoarele Rank Xerox din seria Majesti Kolor.

Dezvoltarea mijloacelor tehnice de realizare și reproducere a textelor și imaginilor a fost completată de evoluția mijloacelor de comunicare la distanță și potențată de pătrunderea și influența tehnicii de calcul în toate domeniile.

Falsurile sunt dificil de depistat, deoarece ele conservă marea majoritate a elementelor ce reflectă naturațea unui document autentic, cum ar fi: caracterul dezinvolt al scrierii și aspectul dinamic al acesteia, variațiile de calibru ale firelor grafice, culoarea specifică graficii reproduse.

Concomitent au sporit cerințele ridicate în fața criminalisticii de a descoperi și demonstra prin metode tot mai evoluate și precise falsurile sau contrafacerile.

Elementele constructive ale aparatului, particularitățile tonerului, valoarea temperaturii de topire / fixare, gradul de contrast al expunerii, starea actului care se copiază pot lasă anumite semne pe suprafața xerocopiilor, care pot fi examinate și utilizate de expertul criminalist la depistarea falsurilor în acte.

Expertul criminalist este chemat să țină pasul cu progresul tehnicilor de fotocopiare, descoperind specificul și particularitățile fiecărui procedeu, chiar al diferitelor modele de copiatoare, pentru a putea trece de la general la particular, combinând examinările cu instrumente optice, de natură traseologică, cu examinări fizico-chimice de profunzime și precizie: spectroscopie în infra-roșu, microscopie electronică de baleiaj, fluorescența în radiație X ș.a..

Bibliografie

1. Lazăr Augustin, Expertiza criminalistică a documentelor – Aspecte teoretice și tehnice, Editura Lumina Lex, București, 2008
2. Gh. Ene, Contrafacerea docu-

mentelor prin editarea computerizată, în R.C., nr. 3 / 1999.

3. L. Cârjan, Tratat de criminalistică, București, 2005.

4. O. Коршунова, А. Степанова, Курс криминалистики, Санкт-Петербург, 2004.

5. E. Stancu, Tratat de criminalistică, ediția a IIIa, Universul Juridic, București, 2004.

6. S. Alămoreanu, Criminalistica Note de curs, Cluj-Napoca, 2004

7. Е.П. Ищенко, Криминалистика, Wolters Kluwer, Москва, 2011

ПРОБЛЕМЫ ИССЛЕДОВАНИЯ КОПИЙ В ПОЧЕРКОВЕДЧЕСКИХ ЭКСПЕРТИЗАХ

Татьяна ДУДЧАК,

Национальный Центр Судебных Экспертиз при Министерстве Юстиции,
Кишинев, Республика Молдова

REZUMAT

Datorită utilizării tot mai răspândite a tehnicii de multiplicare de diferite tipuri, saturația fluxului de lucru cu copii a crescut semnificativ și continuă să crească. Volumul principal al documentelor copiate este creat prin metoda electrofotografică, imprimarea cu jet de cerneală este de o importanță mai puțin practică. În consecință, acest lucru a dus la creșterea numărului de solicitări către experții criminaliști care solicită examinări manuscriselor sau semnături făcute cu echipamentul de copiere și copiere. Pe exemple din practica experților au fost analizate principalele dificultăți cu care se confruntă experții în studierea imaginilor semnăturilor și a manuscriselor în copiile documentelor.

Cuvinte-cheie: tehnica de multiplicare, copia obiectului manuscris; semnătură; expertiză.

SUMMARY

Due to the ever-increasing use of copying equipment of various types, the saturation of the document circulation has grown considerably, and it continues to increase. Accordingly, this led to an increase in the number of requests to forensic experts to conduct research on handwriting or a signature made with copying equipment. On examples from expert practice were analyzed the main difficulties faced by experts in the study of images of signatures and handwritten notes in the copies of documents.

Keywords: copying equipment; a copy of the handwriting objects; signature; expertiza.

Актуальные темы. Благодаря все более массовому применению оргтехники различных видов насыщенность документооборота копиями значительно выросла и продолжает увеличиваться. Основной объем копируемых документов создается электрофотографическим методом, меньшее практическое значение имеет струйная печать. Соответственно, это привело к росту числа обращений к экспертам-криминалистам с просьбой о проведении исследований почерка или подписи, сделанной при помощи копировально-множительной техники. Это могут быть переданные по факсу копии, копии, отправленные по электронной почте или полученные при помощи ксерокопирования. Таким образом в судебном почерковедении появился относительно новый объект – электрофотографическое изображение подписи (записи).

Результаты и обсуждения. Анализируя литературу по теории и практике исследования копий почерковых объектов замечено, что значительная часть экспертов в процессе проведения почерковедческой экспертизы сталкивалась и сталкивается с определёнными трудностями. Обусловлено это тем, что исследованию подлежит «не сам почерковый объект, а его изо-

бражение», в процессе копирования могут изменяться «некоторые общие и частные признаки почерка», а также тем, что в копии могут отображаться «помехи», зависящие от степени износа копировально-множительной техники».

Таким образом, проблема исследования изображений подписей и рукописных записей, несмотря на неоднократные попытки её решения, и сегодня остается актуальной. Во многих странах мира она решается по-разному. Различные подходы к исследованию копий почерковых объектов можно проследить, например, в статьях российских экспертов.

Первой работой, направленной на анализ практики проведения подобных исследований и выработку рекомендаций, стало информационное письмо «Экспертно-криминалистическое исследование факсимильных копий почерковых объектов» 2000 г. [Соколов С. В., Куранова Е. А., Розанкова Е. В. Экспертно-криминалистическое исследование факсимильных копий почерковых объектов: Информационное письмо. – М.: ГУ ЭКЦ МВД России, 2000.] [1], подготовленное коллективом автором ЭКЦ МВД России.

В данной работе авторы приводят краткую классификацию

копировально-множительной техники, анализируют особенности отображения признаков почерка в электрофотографических копиях, в частности были установлены общие и частные признаки, не подвергшиеся изменениям в результате получения копий на различных копировально-множительных устройствах. Отмечается также, что в отдельных случаях в первых копиях возможно проявление признаков воздействия «сбивающих» факторов. Даны рекомендации по проведению исследования, а также оформлению заключения эксперта.

Вторая наиболее известная работа – информационное письмо РФЦСЭ при Минюсте России, которое было утверждено и рекомендовано к использованию в экспертной практике Федеральным межведомственным координационно-методическим советом по судебной экспертизе и экспертным исследованиям (Бюллетень № 14 от 25.05.2005), опубликованное в журнале «Теория и практика судебной экспертизы № 1 (1) Апрель 2006» (Ефремова М. В., Орлова В. Ф., Старосельская А. Д. Производство судебно-почерковедческой экспертизы по электрофотографическим копиям (информационное письмо) // Теория и практика судебной экспертизы. – М.: ГУ РФЦСЭ при Ми-

ньюсте России, 2006. – № 1) Именно это информационное письмо, стало толчком к массовому исследованию копий почерковых объектов особенно в частных экспертных агентствах. Причиной такой массовости стало, скорее, окончательное снятие запрета на дачу категорических выводов при исследовании копий почерковых объектов. Так, авторы отмечают, что «вся «техническая часть», связанная с изготовлением копии, находится за пределами компетенции эксперта-почерковеда. Он не решает задачу, как например, подпись или запись попала на документ, с которого изготавливалась копия, подлинный ли это был документ, не изготовлен ли он с помощью монтажа и т.п. Эксперт-почерковед исследует только изображение рукописного объекта, с которого была изготовлена копия. При этом неважно, была ли это первая копия, или копия с копии, или запись (подпись) были составлены из частей оригинальных почерковых объектов. Речь в данном случае может идти только об исполнителе оригинала, с которым связаны полученные изображения.» Авторы в данной статье допускают возможность дачи категорических выводов, но с некоторыми оговорками.

В 2013 году Сотрудники ЭКЦ МВД России провели экспериментальные исследования копий почерковых объектов, результаты которых были озвучены на Межведомственной научно-практической конференции «Современные возможности криминалистического исследования документов» [3], прошедшей 28 мая 2013 года на базе Московского университета МВД России. Так, «специалистами Центра были изготовлены три документа, содержащие шесть подписей от имени двух лиц. Две подписи были изготовлены нерукописным способом (факсимиле), две подписи – способом компьютерного монтажа с четырёх подлинных подписей, одна подпись была выполнена лицом, от имени которого значилась, под действием сбивающих факторов (перьевая ручка, неудобная поза) и одна подпись выполнена способом «копирования на просвет». Далее с получен-

ных документов были изготовлены электрофотографические копии, которые вместе с соответствующими образцами для сравнения были разосланы в 14 региональных ЭКЦ МВД России и 6 экспертно-криминалистических учреждений иных органов исполнительной власти (ФСКН, РФЦСЭ при Минюсте России, Следственный комитет и др.). В результате анализа полученных выводов было установлено, что в 39% случаев был дан ошибочный вывод, а в 50% эксперты отказались от решения вопроса. Более детальные результаты эксперимента приведены в статье «Проблемные вопросы исследований копий почерковых объектов» [3]. В результате возвращение к поднятой теме на страницах журнала обусловлено выходом в свет информационного письма ЭКЦ МВД России [2], которое по сути явилось методологическим запретом на проведение почерковедческих экспертиз по копиям документов в экспертных подразделениях органов внутренних дел.

В качестве основных причин принципиальной невозможности проведения данных исследований авторы информационного письма указывают:

- по электрофотографическому изображению невозможно доказать факт существования рукописных записей, поскольку они могут быть сымитированы с применением технических средств;

- невозможно установить, были ли исследуемые записи (подписи) выполнены в оригинале документа, копия которого представлена на экспертизу, либо внесены в данную копию документа путём монтажа;

- невозможно установить факт предварительной технической подготовки записи (подписи);

- вероятность выявления и правильной оценки диагностических признаков (в том числе нажимных, ритмических и иных характеристик почерка) является минимальной в связи с их нивелированием или искажением в изображениях, изготовленных с применением копировально-множительных устройств;

- по изображению невозможно

установить ряд важных идентификационных признаков;

- по изображению невозможно дифференцировать природу происхождения отдельных признаков (обусловлено ли их появление особенностями письменно-двигательного навыка исполнителя или спецификой работы копировально-множительных устройств)».

Во всех случаях, независимо от того, обнаружены или нет при осмотре признаки необычного исполнения подписи, технико-криминалистическое исследование следует считать обязательным, так как подпись, исполненная с применением технических средств и приёмов, в основном сохраняет комплекс признаков, присущих подписи лица, от имени которого она значится».

Итак, основной проблемой при исследовании копий почерковых объектов является невозможность установить способ выполнения подписи (рукописной записи), изображения которых расположены в копии документа, а также исключить факт изготовления копии путём монтажа.

Что касается монтажа документов, то в методической литературе на данный счёт однозначно говорится, что отсутствие признаков монтажа «не даёт оснований для категорического вывода об изготовлении исследуемого документа без применения компьютерного монтажа, что обусловлено возможностью изготовления смонтированного документа, при котором не отражаются признаки монтажа». Однако и здесь могут быть исключения, когда на исследование поступают копии разных документов, в которых имеются идентичные изображения подписи. В данном случае речь может идти либо об использовании факсимиле при изготовлении оригиналов документов, либо о монтаже представленных копий. Сюда же можно отнести ситуацию, когда имеется копия одного документа и оригинал другого документа, но при этом изображение подписи в копии и подпись в оригинальном документе полностью совпадают, что будет являться основанием для вывода об изготовлении копии пу-

тём монтажа. И хотя данная задача относится к предмету технико-криминалистической экспертизы документов, её решение имеет существенное значение – установление факта изготовления копии документа путём монтажа автоматически исключает существование оригинала данного документа со всеми вытекающими отсюда юридическими последствиями.

Отдельно нужно обозначить проблему установления факта выполнения подписей, рукописных записей с использованием так называемых графопостроителей. Проблема диагностирования факта выполнения почерковых объектов с использованием графопостроителей даже в оригиналах документов стоит достаточно остро, так как, с одной стороны, при исследовании такой подписи или записи эксперт устанавливает факт её «рукописного выполнения» (как правило в основу такого вывода берутся только признаки применённого пишущего прибора), с другой стороны, использование графопостроителей позволяет точно имитировать признаки почерка. Всё это в совокупности может привести к экспертной ошибке. При исследовании же изображений полученных таким образом подписи или записи вероятность недостоверного вывода может составлять уже 100 %.

В экспертной среде также существует позиция, согласно которой во всех случаях поступления на почерковедческую экспертизу копий почерковых объектов необходимо отказываться от проведения исследования. В обоснование данной позиции приводятся уже озвученные выше проблемы установления факта наличия или отсутствия монтажа копии, а также установления способа выполнения подписи, рукописной записи в оригинале документа.

Резюмируя вышеизложенное, приходится констатировать тот факт, что на сегодняшний день проблема исследования копий почерковых объектов остаётся открытой. И связана она не столько с необходимостью разработки неких методов исследования в области судебного почерковедения, сколько

с решением вопросов технико-криминалистической экспертизы документов в части установления фактов монтажа документов, установления способа выполнения подписей, рукописных записей по их изображениям в копиях документов.

В заключении хотелось бы высказать свое мнение о данной проблеме. Почерковедческое исследование должно проводиться только по оригиналам документов. Если же оригинал документа невозможно представить на экспертизу (пропал, уничтожен, не существует и т.д.), и на исследование поступила только его копия, возможно только проведение всесторонних технико-криминалистических исследований. Проведение же почерковедческой экспертизы проблематично по причине невозможности определения способа выполнения оригинала, с которого выполнена представленная копия, а также исключения факта изготовления копии путём монтажа.

Выводы

Резюмируя вышеизложенное, приходится констатировать тот факт, что на сегодняшний день проблема исследования копий почерковых объектов остаётся открытой. И связана она не столько с необходимостью разработки неких методов исследования в области судебного почерковедения, сколько с решением вопросов технико-криминалистической экспертизы документов в части установления фактов монтажа документов, установления способа выполнения подписей, рукописных записей по их изображениям в копиях документов.

Литература

1. Д.А. Шлыков. Теория и практика экспертизы копий почерковых объектов. Научно-практический журнал «Энциклопедия судебной экспертизы». ЭЛ №ФС77-51827.
2. Соколов С. В., Куранова Е. А., Розанкова Е. В. Экспертно-криминалистическое исследование факсимильных копий почерковых объ-

ектов: Информационное письмо. – М.: ГУ ЭКЦ МВД России, 2000.

3. Ефремова М. В., Орлова В. Ф., Старосельская А. Д. Производство судебно-почерковедческой экспертизы по электрофотографическим копиям (информационное письмо) // Теория и практика судебной экспертизы. – М.: ГУ РФЦСЭ при Минюсте России, 2006. – № 1 (1).

4. Рубцова И. И., Волкова С. В. Проблемные вопросы исследований копий почерковых объектов // Современные возможности криминалистического исследования документов: Материалы Межведомственной научно-практической конференции, 28 мая 2013 года. – М.: Московский университет МВД России, 2013. – С. 27–32.

CZU: 343.982

CONSIDERAȚII PRIVIND CERCETAREA SCRISULUI ȘI SEMNĂTURII ÎN DOCUMENTELE PREZENTATE LA EXPERTIZĂ ÎN COPII

Gheorghe GOLUBENCO,
dr., prof.univ.
Mihai COSTEA,
doctorand

CONSIDERATIONS REGARDING THE INVESTIGATION OF HANDWRITING AND SIGNATURE IN COPIES OF DOCUMENTS SUBMITTED TO EXPERTISE

În lucrare autorii argumentează posibilitatea principală de examinare a semnăturilor în copie, sunt expuse unele considerații și recomandări privind metoda a astfel de investigații.

Cuvinte-cheie: expert, document, xerocopie, scris, semnătură, expertiză grafoscopică

The authors of the present work justify the main possibility of examining signatures in copies of documents, they bring some considerations and recommendations regarding the methodology of such investigations.

Keywords: expert, document, xerox copy, handwriting, signature, graphologic expertise.

Problema cercetării grafoscopice a rechizitelor documentelor (semnătura, impresiunea de ștampilă, blancheta etc.) prezentate la expertiză în format electronic sau în xerocopii până la ora actuală nu și-a găsit rezolvare, rămânând discutabilă atât în teoria, cât și în practica expertizei judiciare a țării noastre și nu numai. Și aceasta, cu toate că organele ocrotirii normelor de drept, instanțele de judecată, persoanele fizice, din an în an tot mai frecvent solicită examinarea imaginilor (copiilor) unor înscrisuri și semnături, mai cu seamă în cauze penale și civile legate de sectorul economic.

Problema identificării scriptorului după inscripțiile și semnăturile din documentele prezentate în copii, nu este simplă. Posibilitățile contemporane ale tehnicii de multiplicare de a executa copii color, alb-negru de înaltă calitate a oricărui documente, scanarea acestora și obținerea de imagini printate, facilitează apariția a tot mai multor acte contrafăcute, falsificate prin montaj ori alte procedee, originalele cărora fie că se păstrează în calculatoare, fie că sunt sustrate sau se nimicesc după realizarea falsului, mai rar când documentele sunt distruse în rezultatul unor calamități naturale.

Iată de ce, examinarea a astfel de obiecte în formă de copii, confecționate cu ajutorul tehnicii de copiere-multiplicare, cel mai adesea în varianta de imagini electrofotografice (ca una din cele folosite în masă), în scopul acordării de ajutor anchetei la crearea bazei probante în diverse cauze judiciare, a devenit o sarcină actuală a serviciilor criminalistice de

pretutindeni. În fața experților stau mai multe întrebări, legate mai des, de semnături: - dacă expertul poate, în genere, să efectueze examinarea copiilor de semnături; - dacă da, care ar fi particularitățile metodice a astfel de investigații ș.a.

Legat de prima întrebare, trebuie spus că în diverse țări, ea se rezolvă în mod diferit. Spre exemplu, în Ucraina, din câte le cunoaștem, unitățile de expertiză publică resping solicitările în acest sens, având în vedere complexitatea deosebită a identificării scriptorului după copiile documentelor, de unde și riscul sporit al unor erori expertale, cât și componenta corupțională a acestui fenomen. În alte țări, inclusiv Republica Moldova, riscul în cauză și-l asumă fiecare expert în parte, în funcție de experiența profesională, vechimea în muncă, situația expertală concretă.

În ce ne privește, având în vedere rolul deosebit al expertizei în probatoriul penal și civil, considerăm, în principiu, posibilă examinarea a astfel de copii în anumite situații (îndeosebi, când se întrevede o concluzie de excludere a identității) cu condiția că acestea sunt calitative, reflectă adecvat caracteristicile scripturale ale documentului autentic, lipsesc indicii unor contrafaceri tehnice (care, de fapt, pot fi cu greu descoperiți), respectându-se și anumite particularități de cercetare a obiectelor litigioase.

În cele ce urmează aducem unele considerații care ar putea contribui sau facilita acest proces.

În acest sens notăm că, în cadrul examinării imaginii semnăturii de pe copia electrofotografică a documen-

tului, una din aceste particularități prezintă stabilirea, în primul rând, dacă aceasta a fost sau nu aplicată cu utilizarea unor mijloace tehnice, adică dacă există indici de fals tehnic, dincolo de însuși copierea ca atare, care poate masca și falsul ca rezultat al unui eventual montaj (a se vedea în anexa 1 un exemplu de fals tehnic).

În cazul în care, în aceste copii de semnături lipsesc indici ce denotă o pregătire prealabilă sau folosirea altor mijloace tehnice, cu excepția copierii electrofotografice propriu-zise (grafisme străine, rețușare, dublarea trăsăturilor, conținut diferit a colorantului în diverse zone ale semnăturii etc.), expertul, de regulă, formulează următoarea concluzie de sintetizare: "Examinarea vizuală a semnăturii sub diferite unghiuri a sursei de lumină, în transparență, în radiații UV, IR, precum și la un grosiment al microscopului în scopul descoperirii unui eventual fals tehnic, excepționând însuși copierea electrofotografică, nu a fost stabilit". În opinia noastră, o astfel de concluzie indefinită în cazul nostru urmează a fi formulată într-o formă de probabilitate.

Dacă examinarea copiei electrofotografice scoate în evidență un ritm încetenit, coordonare dificilă, acest lucru expertul, în raportul său, urmează a-l consemna după concluzia de mai sus, având în vedere că indicii în cauză, pot semnala despre: - îndeplinirea în condiții neobișnuite a semnăturii în litigiu de însuși executor; - realizarea acestei semnături de altă persoană prin imitarea unei semnături autentice; - calitatea copiei cum, spre exemplu, în procesul replicării duble sau multiple a

unei imagini faximile urmate de reproducere electrofotografică. Concluzia de sinteză intermediară va fi în formă verosimilă, întrucât caracteristici analogice pot fi întâlnite și în scrisul persoanelor de vârstă a treia, însoțite de bolile bătrâneții dar, uneori și în scrisul nemodificat al executorului obișnuit.

Totodată, credem necesar a lua în calcul și faptul că relevarea pe copiile electrofotografice a indicilor ce mărturisesc o executare în condiții neobișnuite a semnăturii sau îndeplinirea ei prin imitarea semnăturii autentice, prezintă o sarcină dificilă, deoarece aceștea coincid cu indicii copierii duble sau multiple a docu-

mentului. Totuși, dacă la examinarea semnăturii vor fi depistate indicii specifice, va trebui de formulat iarăși o concluzie de probabilitate cu precizarea factorilor concreți care au condus într-o măsură sau alta la modificarea scrisului examinat.

Oricum, după verificarea semnăturii privind folosirea mijloacelor tehnice de realizare și îndeplinirea ei în condiții neobișnuite, urmează a trece la examinarea separată a scrisului cu care a fost executată semnătura, ceea ce presupune selectarea caracteristicilor identificatoare (generale și particulare) a semnăturii litigioase, totalitatea cărora o și reprezintă.

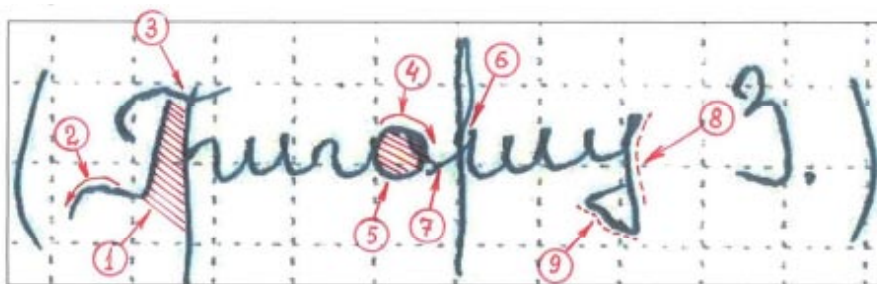

Foto 1. Imaginea unei inscripții în copie pe o recipisă de împrumut bănesc a sumei de 370.000 euro. Săgețile și cifrele încercuite indică caracteristicile executării inscripției prin imitație: microsinuozități, frânturi de trasee, începuturi și sfârșituri tocate ș.a.

Experiența practică arată că acestea se păstrează suficient de bine în prima copie, mai ales cele color, modificându-se treptat în funcție de numărul lor (a se vedea foto 1 de mai jos a unei inscripții în litigiu preluată de pe o recipisă de împrumut bănesc, prezentată la expertiză în copie-color).

Din cele generale, mai însemnate le considerăm următoarele: - caracteristicile ce denotă construcția semnăturii (transcripția, forma ei la general, care posibil amintește o formă geometrică); - cele ce caracterizează gradul și caracterul deprinderii de a scrie (evoluția scrisului, coeziunea și ritmul execuției, complexitatea constructivă); - structura mișcărilor pe traectorie (forma și direcția dominantă a mișcărilor, întinderea lor pe verticală și orizontală, înclinația); - cele ce oglindesc orientarea spațială (direcția și forma liniei de scriere).

În cadrul cercetării caracteristicilor generale a scrisului este important nu numai să le scoatem în evidență și să le descriem în raportul expertului, dar și să apreciem gradul de coordonare al mișcărilor, întrucât mai frecvent

litigiu pe un contract de împrumut bănesc. În imagine observăm debutul tocat și nesigur al mișcărilor la începutul semnăturii, presiunea mică, trasee frânte și ezitante, microtremurături, presiune nediferențiată – simptome ce constituie indicii de fals [3, p.101].

Uneori devine greu a descrie semnăturile care nu conțin litere încheiate graphic. Actualmente acestea, de multe ori reprezintă niște grafisme reduse care, de obicei, redau doar parțial numele unei persoane, însă cunoscuții savanți români A.Frățilă și Gh.Pășescu au dreptate când scriu că "nu există nici obligativitatea ca o iscălitură să reproducă numele" [1, p.109]. În astfel de situații este bine să fragmentăm semnătura în: - partea incipientă; - de mijloc; - finitorie; - element deasupra rândului, - element dedesuptul rândului, ceea ce permite a ne imagina contemplativ configurația semnăturii. Alteori, plastografiile, ne având în față modelul semnăturii, reproduc primele semne ale numelui, prenumelui persoanei respective, pe când semnătura titularului cuprinde elemente ilizibile.

În astfel de situații, pentru a soluționa întrebarea dacă semnătura în litigiu este sau nu efectuată de că-

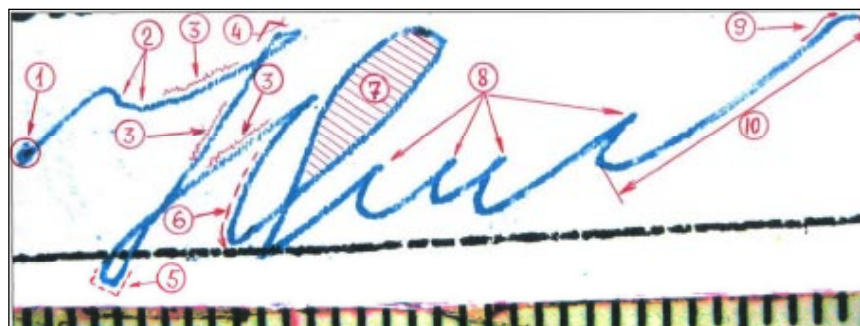

Foto nr.2. Imaginea unei semnături în litigiu pe un contract de împrumut bănesc. Săgețile și cifrele încercuite indică debutul tocat și nesigur al mișcărilor la începutul semnăturii, presiunea mică, trasee frânte și ezitante, microtremurături, presiune nediferențiată – simptome ce constituie indicii de fals.

semnăturile falsificate se evidențiază tocmai prin diminuarea gradului de coordonare și ritmul execuției.

Acest fapt poate fi desprins din imaginea unei semnături litigioase (foto nr.2 de mai jos) expertizată la cerere în următorul exemplu: într-o cauză civilă, Judecătoria Hâncești a RM a dispus expertiza grafoscopică repetată, în comisie, unui birou individual de expertiză judiciară, pentru a stabili paternitatea semnăturii în

tre titularul ei, considerăm oportun a nu renunța la identificarea ei pe motiv că aceasta este incomparabilă cu modelele autentice, dar să realizăm confruntarea ulterioară cu scriptele textuale ale persoanei date.

De complexitate sporită prezintă însă stabilirea și examinarea caracteristicilor speciale ale semnăturii. De aceea, pentru această etapă este caracteristic o altă particularitate – realizarea unei elaborări grafice a semnăturii.

Enciclopedia expertizei judiciare precizează că "Elaborarea în expertiza grafoscopică este o metodă de efectuare a examinării separate și comparative a caracteristicilor scrisului. La examinarea textelor, elaborarea caracteristicilor particulare constă în reproducerea de către expert a imaginilor literale și cifrice ce conțin caracteristici ale scrisului și marcarea pe aceste imagini a coincidențelor și divergențelor".

Tot aici autorii-alcătuitori ai enciclopediei aduc și definierea elaborării grafice a semnăturii: "Elaborarea semnăturii – element tradițional al metodicii de expertiză a semnăturii, ce reprezintă metodă de efectuare a examinării analitice și comparative a caracteristicilor scrisului în semnături. Ea constă în reproducerea de către expert a fiecărei semnături contestate (în totalitate sau pe fragmente), marcarea pe aceste imagini a caracteristicilor scrisului, coincidențele și deosebirile lor" [4, p.360].

Legat de aceasta, menționăm că adeseori pentru realizarea a astfel de elaborări grafice, în practică se folosesc fotocopiile sau xerocopiile mărite ale semnăturilor examinate, ceea ce ușurează procesul cercetării, însă nu și calitatea acestuia. În opinia noastră, elaborarea grafică a semnăturii urmărește nu numai scopul de a fixa cât mai multe detalii ale semnăturii analizate dar, îndeosebi - stabilirea punctului incipient al trăsăturilor, consecutivitatea mișcărilor. Acest aspect este extrem de important în cadrul examinării iscăliturilor în care există trăsături ce nu formează litere finite, indiferent de localizarea lor.

De aceea, doar elaborarea grafică manuală, adică desenarea sau schițarea ei cu un creion sau alt instrument scriptural ar completa semnificativ informația vizuală și cunoștințele despre semnătura în litigiu, obținându-se o imagine spațială, am putea spune tridimensională, mai informativă despre stereotipul dinamic al scriitorului, necesară evaluării posibilității de reproducere a ei de către o altă persoană.

Prin urmare, realizarea cercetărilor grafoscopice trebuie, în opinia noastră, să includă obligatoriu elaborări grafice ale semnăturilor (a scrisului), ce permite de multe ori să ne dumerim mai repede și să sesizăm mai limpede prin însuși motorica noastră personală, soluția corectă a sarcinii expertale.

Alteori, la cercetarea semnăturilor, la expert apare întrebarea legată de consecutivitatea examinării obiectelor în litigiu și a materialelor de comparație. În special, - trebuie oare să începem examinarea cu elaborarea grafică a semnăturilor contestate sau cu a celor de comparație?

În opinia noastră, pornind de la experiența practică și opiniile unor experți judiciari, exprimate în literatura de specialitate [3, p.395], investigațiile urmează de început cu elaborarea grafică a modelelor de comparație. Aceasta se lămurește prin faptul că scriptele de comparație conțin o cantitate mai mare de material investigativ, ce permite să scoatem în evidență nu numai caracteristicile nodale (stabile), adică "pilonii" de sprijin, dar și legitățile statistice, ponderea lor. Iscușița de a evidenția în semnăturile – model, complexul de caracteristici - "piloni" care, dincolo de variabilitatea scrisului, rămân stabile indiferent de condițiile de scriere, are o mare importanță pentru etapa cercetărilor comparative.

Acest complex de caracteristici, fiind folosiți la etapa de cercetare comparativă, permite a stabili fie, identitatea, regăsindu-se în scrisul semnăturii litigioase fie - lipsa identității, caracteristicile în cauză fiind absente în semnătura contestată. Mai mult, la cercetarea semnăturilor de o construcție extrem de simplă, evidențierea măcar a unui ansamblu de 2-3 caracteristici-"piloni" permit, după evaluarea coincidențelor și deosebirilor, să ajungem la o anumită concluzie.

După examinarea separată a scrisului semnăturilor-model de comparație și a celor în litigiu, se trece la investigarea comparativă, care constă în confruntarea caracteristicilor scoase în evidență în cadrul examinărilor separate. Indicii ce caracterizează scrisul, folosiți pentru comparație urmează a fi analizați din punctul de vedere al stabilității, variabilității și frecvenței în scrisul diverselor persoane, adică trebuie determinată ponderea identificatoare a acestora.

Sarcina imediat următoare a expertului constă în evaluarea totalității de ansamblu a caracteristicilor evidențiate, care și este etapa de încheiere a investigațiilor, după care se trece la redactarea raportului de expertiză și ilustrarea lui după principiile, expuse în literatura de specialitate [2, p.174-183] (a se vedea Anexa 1,

din care pot fi desprinse unele dintre aceste principii: prezentarea succesivă de la ansamblu la detaliu, marcarea elementelor comparate etc.).

Înbinarea cunoștințelor metodicii de examinare a scrisului cu experiența practică a expertului formează acea bază pe care se sprijină cunoașterea apreciativă. În procesul de acumulare a cunoștințelor practice expertul își formează o anumită imagine despre frecvența manifestării însușirilor scrisului în structura semnăturilor, frecvența caracteristicilor în semnăturile diferitor persoane ca criteriu de apreciere a ponderii identificatoare.

În concluzie, subliniem că practica îndelungată a expertului, în prezența unui potențial intelectual, a culturii generale și a unei cugetări plastice dezvoltate, permite a asigura concluzii obiective în astfel de investigații complexe a scrisului și semnăturii.

Bibliografie

1. Frățilă A., Pășescu Gh. Expertiza criminalistică a scrisului și semnăturii de quantum redus. București: Pro Universitaria, 2008. 168 p.
2. Frățilă A., Pășescu Gh. Expertiza criminalistică a semnăturii. București: Național, 1997. 300 p.
3. Жижина М.В. Судебно-почерковедческая экспертиза документов. Под ред. Е.П.Ищенко. М.: Юрлитинформ, 2006. 176 с.
4. Шаова Т.Г., Сейтенов К.К. Особенности методики исследования измененного почерка. В: Материалы Международной научно-практической конференции «Теория и практика экспертизы в современных условиях». М.: Проспект, 2007, с.394-399.
5. Энциклопедия судебной экспертизы. Под ред. Т.В. Аверьяновой и Е.Р. Россинской. М.: Юристъ, 1999. 552 с.

Anexa 1

PLANȘĂ DEMONSTRATIVĂ
la Raportul de expertiză privind cercetarea Contractului de fidejusiune încheiat între cet.G. și BC
”Moldindcombank”SA dispusă de Judecătoria Botanica pe o cauză civilă

PLANȘĂ DEMONSTRATIVĂ
la Raportul de expertiză nr. __ din ____

Foto nr.1-2. Aspectul general a două fragmente de pagini ale Contractului de fidejusiune f/nr. din 08.07.2010 cu valoarea de 3.690.000 lei, încheiat în or.Căușeni între cet. G. ____ și BC “Moldindcombank” SA. Săgețile de culoare roșie indică semnăturile contestate supuse expertizării.

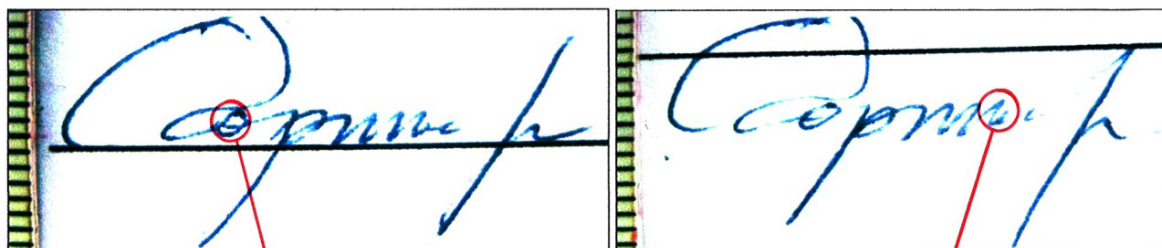

Foto nr.3-4. Aspectul general al semnăturilor contestate de la rubrica “Fidejutor” executate din numele cet. G ____ pe 2 pagini ale Contractului de fidegusiune din 08.07.2010.

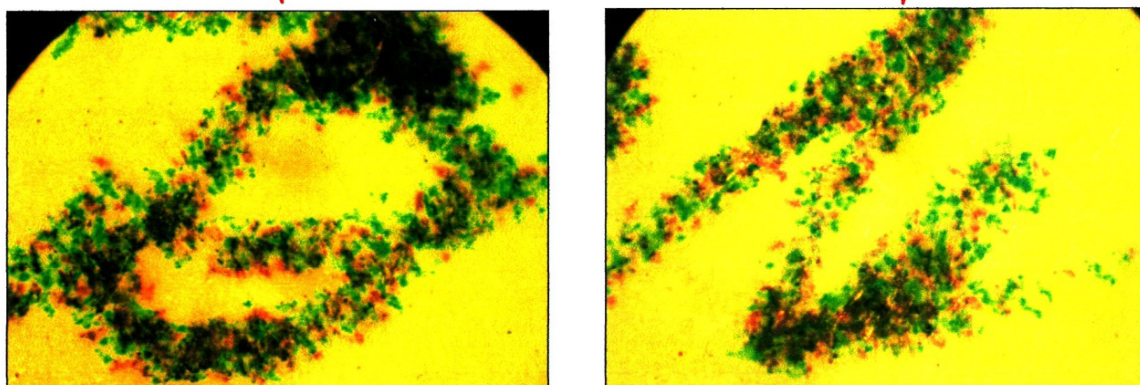

Foto nr.5-6. Microfotografiile ale zonei incipiente și celei mediane ale semnăturilor în litigiu de pe prima și a doua pagină a Contractului de fidejusiune f/nr. din 08.07.2010, încheiat între cet. G. __ și BC “Moldindcombank” SA în or.Căușeni.

Notă: Cerculețele și săgețile roșii indică zonele prezentate în microfotografiile nr. 5-6, pe care pot fi observate punctele multicolore (verzui, purpurii, cafenii ș.a.) spațiate haotic din care sunt compuse trăsăturile semnăturii – indici de falsificare tehnică a semnăturii cu ajutorul scannerului și imprimantei Inkjet-color.

CZU: 343.982

PROBELE ȘI PARTICULARITĂȚILE DE EFECTUARE A EXPERTIZELOR GRAFOSCOPICE A SEMNĂTURILOR/SCRISULUI DUPA COPIILE DOCUMENTELOR

Veronica POSTORONCĂ,

expert judicial al Centrului Național de Expertize Judiciare pe lângă
Ministerul Justiției Republica Moldova

REZUMAT

Acest articol descrie problemele și particularitățile de efectuare a expertizei grafoscopice a semnăturilor / scrisului după copiile documentelor, analiza prevederilor legislației civile și penale a Republicii Moldova, inclusiv a sistemului judiciar al UE.

Cuvinte-cheie: tehnică de multiplicare, copia obiectelor manuscrise, semnături; expertiză.

SUMMARY

This article describes the problems and peculiarities of conducting the grafoscopic expertise of the signatures / writing after the copies of the documents, analyzing the provisions of the civil and criminal legislation of the Republic of Moldova, including the EU judicial system.

Keywords: copying equipment; a copy of the handwriting objects; signature; expertiza.

Actualitatea temei. Expertiza grafoscopice a scrisului sau semnăturii reprezintă unul din genurile de expertize criminalistice, care are ca scop identificarea autorului scrisului sau semnăturii, stabilirea dacă semnătura/scrusul a fost executată de una și aceeași persoană sau de diferite persoane, stabilirea faptului falsificării scrisului sau semnăturii, autorului falsificării, modul de falsificare, modificarea intenționată a scrisului etc.

Necesitatea efectuării expertizei grafoscopice apare în cazurile, când există îndoieli în autenticitatea semnăturii sau scrisului din diverse documente: procuri, contracte, recipise, testamente etc. Pentru efectuarea expertizei se solicită de către experți originalele actelor în litigiu, conform cărora experții identifică și examinează caracteristicile geometrice, topografice și motrice ale grafismelor, impulsul grafic, gradul de evoluție, tipul legăturilor, fluența și naturalețea construcției etc., care într-un final fiind apreciate și evaluate stau la baza formulării unei concluzii după caz, fie de probabilitate, fie categorică.

O problemă a erei tehnologiilor informaționale, cu care se confruntă experții și care intens se discută în prezent este problema examinării grafoscopice a obiectelor în litigiu din documentele prezentate în copii. Prin copii se înțeleg copiile documentelor:

- de tip carbon (hârtie tip plomba-

gina) sau indigo, copii ale documentelor dactilografiate mecanic cu benzi carbonice, prin intermediul hârtiei copiative sau prin imprimare tip matricial;

- copii de tip electrostatic (xerox);
- fotocopiare pe sau de pe microfilm;
- facsimil tip fax, word etc.;
- forme speciale de copii (documente digitale) e-mail, semnături digitale, semnături ale mașinilor de transmițere.

Obiectivele lucrării. Obiectivele acestei lucrări sunt discuțiile cu privire la perspectivele examinării documentelor, care nu au fost prezentate la expertizare în original, dar în copii, problemele care apar la examinarea acestor copii.

La examinarea semnăturilor și scrisului de pe actele în copii pot fi văzute doar o parte din caracteristicile generale și particulare; copia documentului nu oferă posibilitatea de a examina gradul de apăsare și caracteristicile de ritm, de a determina metoda de executare a scrisului/semnăturii, starea și calitatea hârtiei utilizate pentru executarea documentului, de a stabili caracteristicile falsului tehnic; a unor procedee de imitație.

Analize, constatări. Examinând literatura de specialitate cu referire la cercetarea semnăturilor și scrisului de pe actele în copii a mai multor țări, am constatat, că specialiștii consideră, că

chiar cele mai fidele fotocopii nu pot garanta expunerea caracteristicilor subtile ale mișcărilor grafice a obiectelor. Prin fotocopie sunt „dilate” și devin imposibil de studiat temeinic chiar cele mai simple elemente ale dinamicii scrierii. Copierea deformează linia grafică, estompând informațiile subtile, pe care le exprimă. În așa cazuri apare riscul de a dispune de o sursă, ce reflectă deformat scrisul sau semnătura contestată. Se recomandă astfel o deosebită atenție în examinarea acestor documente, expertului, punându-se, la dispoziție material necontestat într-un volum mai mare și de suficiente informații cu privire la proveniența documentului supus examinării.

Problema data este abordată în mod diferit de către specialiștii din UE. Conform legislației din Germania (art.267 CP) fotocopiile nu constituie un document”. Pe când conform legislației civile din Italia „Copiile fotografice ale scrisului și semnăturii au aceeași eficacitate cu cele autentice, dacă este autentificată de către funcționarul public competent și nu este contestată în mod expres.” Specialiștii din domeniul din Italia atribuie valoare de original chiar și unei fotocopii neautentificate atâta timp cât ultima nu va fi contestată. În practica expertizei grafice din Polonia se apreciază că autenticitatea semnăturii (scrierii) confirmată sau nu ca fiind copie conformă cu originalul nu este relevantă atât timp

cât autorul scrierii nu confirmă acest fapt. În România conform prevederilor CC (art.285) „Duplicatelor de pe înscrisurile notariale sau alte înscrisuri autentice, eliberate în condițiile prevăzute de lege înlocuiesc originalul și ai aceeași putere doveditoare ca și originalul” Dar tot odată (art.292 (2) CC a României impune obligativitatea prezentării originalului „spre vedere” și o sancțiune a decăderii din probă în caz de neprezentare.

Legislația Republicii Moldova, de asemenea, stipulează unele norme în acest domeniu.

Astfel, conform Codului de procedură civilă RM:

Articolul 138. Prezentarea înscrisurilor

(4) *Înscrisul se depune în original sau în copie autenticată în modul stabilit de lege, indicându-se locul de aflare a originalului. Înscrisul se depune în original când, conform legii sau unui alt act normativ, circumstanțele pricinii trebuie confirmate numai cu documente în original sau când copiile de pe documentul prezentat au cuprinsuri contradictorii, precum și în alte cazuri când instanța consideră necesară prezentarea originalului.*

(5) *Dacă, în conformitate cu afirmațiile părții interesate, documentul în original se află pe mâna părții adverse, probațiunea se efectuează prin înaintarea unui demers privind obligarea părții adverse la prezentarea lui în original. În cazul în care partea adversă nu execută încheierea judecătorească privind prezentarea documentului în original, se va utiliza copia de pe original, prezentată de persoana interesată dacă legea nu prevede altfel. Instanța va aprecia forța probantă a copiei autentificate după intima ei convingere.*

Articolul 139. Aprecierea autenticității probelor scrise

(3) *La constatarea veridicității copiei de pe document sau de pe un alt înscris, instanța judecătorească verifică procedeul tehnic de copiere, garanțarea identității cuprinsului copiei cu cel al originalului, modul de conservare a copiei.*

(4) *Instanța judecătorească nu poate considera dovedit un fapt adevărit numai prin copia de pe document, dacă originalul este pierdut, iar copiile de pe el prezentate de părți nu sunt identice, rămânând imposibilă deter-*

minarea prin intermediul altor probe a adevăratului cuprins al originalului.

Conform Codului de procedură penală RM:

Articolul 157. Documente

(1) *Constituie mijloc material de probă documentele în orice formă (scrisă, audio, video, electronică etc.) care provin de la persoane oficiale fizice sau juridice dacă în ele sunt expuse ori adevărate circumstanțe care au importanță pentru cauză.*

Astfel, din conținutul actelor normative a legislației civile și penale a RM, menționate mai sus, reiese că dacă originalul unui document util cauzei este declarat de către părți distrus, dispărut, sustras, el poate fi prezentat în copie. Dar aceste norme sunt doar niște prevederi de ordin general a posibilității prezentării copiei actului în calitate de probă, fără a se menționa și posibilitatea efectuării expertizei grafoscopice pe copii.

Dacă ne referim la metoda de examinare a scrisului și semnăturilor a CNEJ, cod PO-C-01 (ediția 2 aprobată la 10.04.2017), la aspectul examinării documentelor în copii atunci constatăm că conform:

- (pnct.4.3) în calitate de obiecte de cercetare pot servi documente de orice tip sau alte obiecte ce conțin scris de mână/semnături (bucăți de geam, oglindă etc.) fie fotocopii ale scrisului/semnăturii, atunci când suportul pe care sunt aplicate nu poate fi pus la dispoziție;

- (pnct.4.9.5.1) – documentele copiate (realizate cu ajutorul unui aparat tip Xerox, camera foto, scanner, fax, hârtie copiativă, etc) nu conțin toate detaliile prezente în documentul original, iar calitatea acestor copii variază în funcție de modalitatea de realizare. Din aceste considerente, expertizele având ca obiect examinarea unor documente realizate prin copiere, se pot efectua doar cu titlu de excepție (când documentul original a fost distrus sau este imposibil de obținut) În această situație se vor avea în vedere mai multe aspecte dintre care este și că - calitatea copiei să permită stabilirea caracteristicilor grafice ale scrisului de mână sau semnăturii.

Si totuși cum poate fi rezolvată problema acceptării examinării sau refuzului examinării copiilor unor documente în scopul identificării

(certificării) unei semnături, scris, etc.?

În acest context accentuez unele opinii ale specialiștilor din domeniu din instituțiile de expertize criminalistice ale RM, care menționează că:

- nu este corect de a efectua examinarea grafoscopică a documentelor fără originalele acestora; că utilizarea copiilor complică lucrul expertului; că, de fapt, expertul examinează nu documentul cu semnătura/scrisul în cauză, dar imaginea acestuia, și că expertul nu soluționează întrebarea cum imaginea semnăturii/scrisului a apărut pe document;

- că expertiza grafoscopică a documentelor după copii în majoritatea cazurilor prezintă doar o concluzie de probabilitate și nu poate sau este dificil de a o pune la baza unei decizii ale instanței de judecată;

- concluziile expertului formulate pe expertizele grafoscopice, efectuate pe copiile documentelor pot fi luate de către ordonator ca probă doar cu unele rezerve, pentru că la baza acestor concluzii ca obiecte în litigiu sunt doar niște imagini ale semnăturii sau scrisului, dar nu originalul acestora;

- că frecvent documentul copiat provoacă dubii în autenticitatea executării semnăturii;

- că expertiza dată este benefică și poate fi luată ca probă de către ordonatorul expertizei, doar în cazul când există probe suplimentare privind falsificarea semnăturii/scrisului;

- că pentru instanța de judecată copia documentului nu este probă;

- că ordonatorii vor ignora rezultatele expertizelor efectuate din motivul lipsei originalului documentului pe copii prezentate etc.

Cu adevărat expertiza grafoscopică a semnăturilor/scrisului după copiile documentelor este una foarte dificilă și este însoțită de riscuri foarte majore, ce se pot finisa cu concluzii incorecte cu consecințele negative respective, deoarece actele prezentate în copie pot fi produse ale unor falsificări. De exemplu:

- după imaginile electrofotografice este imposibil de a demonstra faptul existenței manuscrisului/semnăturii pentru că acesta poate fi imitat cu utilizarea mijloacelor tehnice;

- este imposibil de a stabili dacă scrisul/semnătura examinată a fost

executat pe originalul documentului, copia cărui a fost prezentată la expertiză, sau a fost introdusă în copia documentului prin montaj;

- este imposibil de a stabili faptul pregătirii tehnice preventive a scrisului/semnăturii;

- probabilitatea relevării și aprecierii obiective a caracteristicilor de diagnosticare (inclusiv de apăsare, coordonarea mișcărilor, ritmul executării semnăturii, starea emoțională a persoanei și altor caracteristici ale scrisului) este minimă în legătură cu nivelarea sau denaturarea imaginilor, executate cu aplicarea mijloacelor de copiere-multiplicare;

- dinamica naturală, presiunea și naturalețea execuției inițiale nu ar mai fi exprimate suficient în cadrul examinării copiilor unor documente.

În prezent nu există mijloace tehnice, care ar permite stabilirea după xerocopiile documentelor, dacă acestea au fost utilizate cu careva mijloace tehnice la executarea lor.

În rezultatul efectuării unui experiment de către specialiștii din domeniu privind expertiza grafoscopică a scrisului/semnăturii după copiile documentelor a fost stabilit că:

- experții au refuzat soluționarea întrebării – în 50% cazuri;

- au oferit concluzii corecte – 11%;

- au oferit concluzii incorecte – 39%.

Aceasta denotă despre ineficiența cercetărilor imaginilor documentelor cu ajutorul mijloacelor actuale din dotare.

Totodată practica de expertiză judiciară a relevat, că unii experți la efectuarea expertizei grafoscopice după copia documentului prezintă concluzii condiționate, adică formulează o concluzie, pozitivă sau negativă, cu condiția că există originalul documentului, copia cărui este imaginea examinată. O asemenea concluzie oferă posibilitatea de a nu percepe imaginea documentului ca o copie directă, obținută de pe original, precum și de a informa ordonatorul expertizei că concluzia despre executor se oferă cu condiția prezenței originalului.

Concluzii: Cu referire la prezența copiilor de documente, mai ales electrostatice, dar și de alt tip în calitate de materiale de comparație, men-

ționez, că ele pot fi folosite ca modele de comparație pentru efectuarea examenului comparativ, dar acest material de comparație trebuie să cuprindă și semnături originale.

Întrebarea privind posibilitatea efectuării expertizei pe copia documentului rămâne la fel de deschisă și pentru experți și pentru ordonatori. Doar ordonatorul este în drept să aprecieze valoarea raportului de expertiză pe o cauză civilă sau penală. Dacă pe cauza dată sunt prezente și alte probe, iar raportul de expertiză efectuat pe o copie a documentului, doar confirmă starea generală a situației, atunci probabilitatea acceptării acestuia este înaltă. Adică în marea majoritate a cazurilor acceptul sau inacceptul ca probă în demonstrarea cazului fie penal fie civil a raportului de expertiză aparține ordonatorului. Și din contra, dacă cazul nu este confirmat cu alte probe o asemenea expertiză (pe copii) poate fi pusă la îndoială.

Concluziile expertizelor grafoscopice trebuie să se bazeze pe cercetarea originalului documentului, deoarece la efectuarea expertizei grafoscopice a documentelor în copie este imposibil de a afla sau stabili dacă pe document a apărut semnătura cu ajutorul mijloacelor tehnice moderne sau este o copie efectuată de pe un act în original.

În final, generalizând cele expuse privind expertiza grafoscopică a semnăturii/scrisului după copia documentului și luând în considerație prevederile legislației în vigoare, **concluzionez următoarele, că în cazuri excepționale este posibilă efectuarea expertizei grafoscopice pe documentele în copii, dar cu următoarele condiții:**

1. Delimitarea strictă în metoda de efectuare a expertizelor grafoscopice a cazurilor și condițiilor, când expertiza grafoscopică a scrisului/semnăturii poate fi efectuată după copia documentului.

2. În Încheierea de dispunere a efectuării expertizei grafoscopice să fie menționată efectuarea expertizei grafoscopice pe acte în copii;

3. Expertul nu răspunde de autenticitatea documentului prezentat în copie;

4. Actele în copii să fie confirmate de către un organ competent în confirmarea actelor (persoană juridică);

5. Calitatea copiei să permită sta-

bilirea caracteristicilor grafice ale scrisului de mână, pentru că copiile necalitative pot fi „obstacole”, care depind de gradul de uzură a tehnicii de multiplicare, ce poate duce la imposibilitatea efectuării expertizei. Pentru soluționarea sarcinilor care stau în fața experților se stabilește în primul rând tipul aparatului de copiere-multiplicare utilizat pentru obținerea copiei prezentate, precum și soluționarea întrebării, în ce măsură copia este valabilă pentru efectuarea cercetării de diagnosticare și identificare. De a efectua expertiza grafoscopică după copia documentului este posibilă doar în cazul, când caracteristicile de diagnosticare și identificare a semnăturii sunt stabilite în document, sunt evaluate și fixate ca potrivite pentru cercetare. În acest scop sunt determinate principiile de cercetare a copiei textului efectuat cu aparatul de copiere-multiplicare, sunt relevate caracteristicile de valabilitate a copiilor manuscriselor documentelor pentru cercetarea ulterioară și sunt determinate criteriile, după care va fi analizată sistemul caracteristicilor de diagnosticare și identificare a scrisului sau semnăturii reflectate în xerocopiile documentelor pe hârtie.

6. În cadrul expertizei grafoscopice pe actele în copii expertul formulează doar concluzii probabile (ipotetice, prezumtive) sau de imposibilitate.

Bibliografie

1. Alămoreanu Sorin, expert criminalist LEJC Cluj, România, Rafal Ciesla, expert criminalist Universitatea Wroslav, Polonia, "Observații privind regimul documentelor prezentate spre examinare în copie" Revista științifico-practică "Legea și Viața" aprilie, 2018, pag.11-14;

2. Архипова К. Почерковедческое исследование по электрофотографическим копиям Вестник Российского нового университета. Серия «Человек и общество». – М., 2016. – Вып. 3. – С. 52–54;

3. Codul de procedură civilă a Republicii Moldova nr.225 din 30.05.2003.

4. Codul de procedură penală a Republicii Moldova nr.122 din 14.03.2003.

5. Возможно ли по копии проводить почерковедческую экспертизу или судебно-техническую?, <https://www.yurist-online.net/question/74786>. **LEME**

CZU: 343.982

PRACTICA EXAMINĂRII OBIECTELOR GRAFOSCOPICE ÎN COPII ÎN CADRUL EXPERTIZEI JUDICIARE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Victoria CATARAGA,

Centrul Național Anticorupție, mun. Chișinău, R. Moldova

Petcovici Piotr, Centrul Național de Expertiză Judiciară pe lângă Ministrul Justiției, mun. Chișinău, R. Moldova

REZUMAT

În acest articol, autorii abordează problema expertizei grafice atunci când obiectele cercetării sunt în imagini (electrofotografie, injectare etc.). Menționând prudența actuală, indicând abordarea unei astfel de cercetări, concentrându-se asupra necesității de a asigura autorizarea scrierilor executorului asupra imaginilor. Este foarte important ca ordonatorul să rezolve cazurile, să poată lua o decizie cu privire la scrierea imaginilor, atunci când originalul documentului nu este disponibil. Mai degrabă, refuzul de a examina scrisul/semnăturile în imagini, autorii încearcă să dovedească în lucrare necesitatea de a examina obiectele grafoscopice de acest fel.

Cuvinte cheie: obiectele cercetării, originalul documentului nu este disponibil, scrisul/semnăturile în imagini.

THE PRACTICE OF THE EXAMINATION OF GRAPHOSCOPIC OBJECTS IN XEROCKS IN THE JUDICIAL EXPERTISE IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

ABSTRACT

In this article, the authors address the issue of graphic expertise when images of the research are in images (electrophotography, inject, etc.). Citing topicality caution, indicating the approach to such research, focusing on the need to ensure authorizing the executor writing solutions on the images. It is quite important for the ordering officer to solve the cases, to be able to make a decision about the writing in the images, when the original of the document is not available. Much more simply being a refusal to examine the writing / signatures in the images, the authors try to prove in the paper the necessity of examining the graphoscopic objects of this kind.

Keywords: graphic expertise, the images, original of the document is not available, the writing/signatures in the images.

Actualitatea temei. În practica activității de expertiză judiciară grafoscopice a Republicii Moldova, în sarcinile înaintate de ordonatori, tot mai des se întâlnesc cele legate de identificarea executorului manuscriselor/semnăturilor aflate în copii.

În aceeași ordine de idei, dorim să subliniem, că experții judiciari cel mai des refuză examinarea obiectelor în copii, dar fără un temei argumentat științific, indicând că așa se procedea și în alte țări sau invocând motive nu tocmai potrivite și logice cazului. Astfel, ordonatorii rămân fără suport științific în cazurile respective și acestea nu se soluționează.

Este corectă sau nu o astfel de abordare, pot fi examinate copiile de către experți și cum putem ajuta ordonatorii, în cazurile când nu se dispune de obiectele în original. Aceste probleme dorim să le punem în discuție în acest articol, dar și să ne expunem opinia proprie, reieșind din practica de expertiză grafică a Republicii Moldova cu privire la examinarea copiilor.

Obiectivele lucrării. În lucrarea de față vom aduce unele raționamente cu

referire la examinarea grafoscopică a obiectelor în copii, reieșind din analiza practici de expertiză și a unor aspecte teoretice.

Analize, constatări. Actele scrise au o importanță deosebită în toate domeniile de activitate, deoarece ele servesc la fixarea apariției, modificării sau stingerii raporturilor juridice de tot felul. Ele atestă fapte și evenimente de mare însemnată pentru activitatea unei societăți publice sau private, precum și pentru apararea drepturilor legale ale persoanelor (testamente, succesiuni, acte și dovezi sub semnatura privată, chitanțe, etc.). [1-3].

Frecvența cu care se apelează la cercetarea scrisului se explică prin faptul că actualele relații social-economice implică circulația extrem de intensă a înscrisurilor de tot felul, «epoca noastră, pe care ne place s-o desemnăm prin termeni ca: era atomică, era cercetării spațiale, nu este de fapt, mult mai prozaic vorbind, decât era hârtiilor, era formularelor în mai multe exemplare, secolul documentului» (J.MATHYER).

S-ar impune câteva precizări pe

care le facem chiar de la începutul lucrării, în ceea ce privește scopul expertizei grafoscopice.

Obiectivul de examinare a acestui tip de expertiză îl reprezintă, evident, scrisul de mână/semnătura și conduce în mod inevitabil la stabilirea identității celui care îi aparține; totodată, vizează verificarea autenticității unui text sau a semnăturilor de pe un înscris, identificarea autorului unui text anonim și descoperirea unui fals prin imitarea sau deghizarea scrisului[1].

Cu referire la obiectele grafoscopice în copii nu putem vorbi de stabilirea identității persoanei executorului, drept urmare a petrecerii expertizei grafice. În sensul dat, vom încerca să specificăm unele particularități ale astfel de obiecte din punct de vedere a expertizei grafice.

În cazul examinării semnăturilor, dar și a scrisului în copii, sunt unele limite în privința imposibilității de a stabili metoda de executare și diagnosticare a indicilor de utilizare a mijloacelor tehnice în acest scop. În același timp, în condițiile examinării copiilor, expertul nu are de furcă cu

obiecte grafice, dar cu imaginile lor și respectiv, dacă pornim de la fidelitatea copiei examinate, nu poate identifica tot ansamblul de indici caracteristici scrisului/semnăturii (presiunea, ritmul, coordonarea mișcărilor). În plus, urmare a procesului de copiere, multe caracteristici grafice suferă modificări, iar din cauza calității proaste a realizării copiei, unii indici, la fel nu pot fi apreciați, ce limitează considerabil volumul de material grafic util pentru examinarea comparativă[3-5].

Cu toate acestea, în anumite cazuri examinarea copiilor devine posibilă, ba chiar și poate da rezultate utile. Drept exemplu, prezentăm un caz din practica de expertiză judiciară, legat de examinarea scrisului și semnăturii în copii[6].

”I. Examinări tehnice ale documentelor

Urmare a examinării vizuale a obiectelor în discuție cu ajutorul aparatelor de mărit și iluminat (lupa 2x, microscop MBS-10, instalația VSC 5000, lampa OU-19), cu referire la modul de executare inclusiv a obiectelor cercetării grafoscopice, am constatat:

pentru toate obiectele examinate - indici de executare cu ajutorul tehnicilor de calcul de multiplicat-copiat (metoda electrofotografică): - colorantul este moale, format din plăci lucioase granulate, aranjate în formă de solzi, care ușor se desprind de pe suprafața suportului, pe marginile trăsăturilor se conțin areole formate din microparticule de toner, pe spațiile libere de tipar ale suportului sunt aleatorii prezente microparticule de toner etc. (a se vedea pentru ilustrare img. 6-8).

În continuare, pentru soluționarea sarcinilor de expertiză legate de identificarea executorului semnăturii și manuscrisului în litigiu, examinările grafoscopice au fost făcute cu luarea în calcul a modului de executare a acestora, anume a faptului, că obiectele de cercetare prezintă imagini.

Studiind vizual obiectele, cu ajutorul aparatelor de mărit și iluminat, menționate supra, am stabilit, că ele sunt valabile pentru examinarea ulterioară, careva semne de montaj nu am stabilit, în același timp, obiectele sunt imaginate clar, imaginile lor sunt plane, iar rezoluția, deși traseele nu sunt pline, permite stabilirea indicilor generali și individuali ai scrisului. Totoda-

tă, în condițiile date, nu este posibil să ne expunem asupra eventualului fals tehnic și a condițiilor de executare a obiectelor examinate.

II. *Examinări grafoscopice

Examinarea separată s-a efectuat vizual, prin intermediul aparatelor de mărit și măsurat (lupa 2x, microscop MBS-10 cu camera digitală TOUP-CAM, UCMOS09000KPB, instalația VSC 5000, lampa OU-19), urmare am stabilit, că:

- semnătura în discuție (una) în imagine din numele lui XXX, plasată sub textul recipisei în dreapta are alcătuire semiliterală, compusă în partea inițială din monograma ”NB” - trei volute dextrogire buclate inferior, executate separat și în partea finală - un traseu ce începe cu cârlig sinistrogir ce continuă cu traseu curb care încercuiește semnătura, intersectând-o în partea inferioară mai jos de medie și două elemente secundare: sub formă de segmente liniare ascendente, plasate în dreapta părții finale a semnăturii, puțin mai sus de medie (a se vedea im. 9). Semnătura are forma geometrică de pentagon neregulat, claritate bună. Scrisul cu care este executată semnătura denotă construcție simplă cu elemente de complicare, evoluție medie, formă predominantă a mișcărilor liniar-arcadată și buclată, direcție predominantă a mișcărilor dextrogiră, spațiere medie, aranjare medie, dimensiuni medii - aspect, coeziune medie, presiune diferențiată, înclinația neuniformă spre dreapta, forma liniei de bază ondulată, cu direcția ascendentă față de marginea de jos a hârtiei actului.

- manuscrisul în imagine, plasat sub semnătură, are aspect stilizat conține simboluri cifrice arabe și literale, grafie latină, se atribuie la scris cu quantum redus și se caracterizează prin următoarele semne generale: - construcție simplă cu unele elemente de complicare, evoluție medie, forma predominantă a mișcărilor rotunjită, direcție sinistrogiră, legătură mică, dimensiuni medii, spațiere și aranjare medie, forma liniei de bază ondulată cu direcție ascendentă față de marginea de jos a actului (a se vedea im. 10).

Menționăm, că în copii nu este posibil de determinat așa indici generali cum ar fi: coordonarea mișcărilor, tempoul și gradul de presiune, dar

și prezența eventualelor indici de neobișnuință. În legătură cu aceasta, manifestarea caracteristicilor date în obiectele examinate nu a fost determinată.

În calitate de material comparativ au fost prezentate scris și semnături executate de către numita XXXX, în actele enumerate mai sus, la compartimentul ”Materiale puse la dispoziție”. Materialul este calitativ, piesele prezentate conțin suficient material grafic pentru a fi recunoscute valabile în scopul utilizării la examenul comparativ (a se vedea im. 11-14). Menționăm, că cu referire la semnături am stabilit o variabilitate sporită, atât în ceea ce privește alcătuirea (funcție de timp), cât și complexitatea semnăturilor (funcție de destinația actelor semnate), executorul dispunând de mai multe variante de semnături, semnificându-se la fel și multe varietăți de executare a însăși elementelor grafice în cadrul aceluiași variante de semnături.

În rezultatul comparației obiectelor în discuție cu mostrele semnăturilor/scrisului numitei XXXXX, puse la dispoziție am stabilit unele coincidențe după indici generali - aspect, formă predominantă a mișcărilor, dimensiuni, etc. precum și coincidențe și diferențe înregistrate în plan morfologic, după cum urmează:

1) în cazul semnăturii (pentru ilustrare a se vedea imaginea 15-17, obiectul în discuție este notat prin A, modelele - prin B, coincidențele sunt marcate cu colorant roși, iar diferențele - cu negru):

- aranjarea reciprocă a mișcărilor pe verticală la executarea extremelor inferioare ale lit. ”N” din monogramă și a traseului ce încercuie semnătura - el. inferior al lit. ”N” mai jos /1/;

- gradul de curbură a părții superioare stângi a traseului ce încercuie semnătura, în A mai mic ca în B /2/;

- plasarea reciprocă a mișcărilor pe verticală la executarea gramelor părții inferioare a lit. ”N” - primul mai jos /3/;

- direcția mișcărilor la executarea sectorului traseului el. ce înconjoară semnătura plasat în dreapta superior lit. ”N” ale lit. ”N” - în A - paralele, în B- sub unghi ce se mărește inferior /4/;

- extinderea mișcărilor pe verticală la executarea el. final al lit. ”N” - în A

puternic ascendentă, în B – ascendentă sau orizontală spre descendentă/5/;

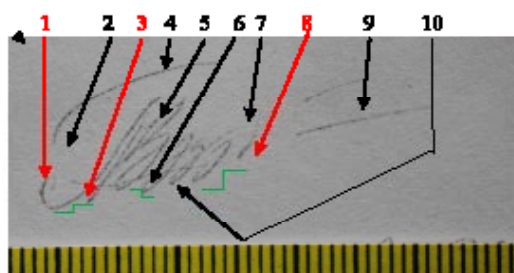
- aranjarea reciprocă a mișcărilor pe verticală la executarea părților inferioare a el.3 al lit. "B" și a primei volute – în A – prima volută mai sus, în B – prima volută mai jos /6/;

- plasarea pe verticală a punctelor de final a mișcărilor la executarea volutelor părții medii semnăturii – în A – mai sus ca în B /7/;

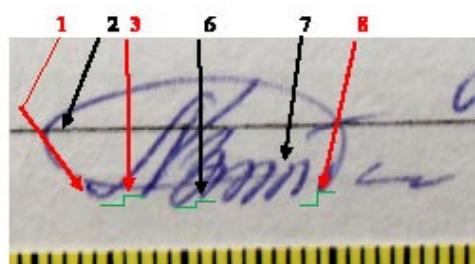
- plasarea reciprocă a mișcărilor pe verticală la executarea extremelor inferioare a ultimelor el. – ultimul mai sus /8/;

- forma mișcărilor la executarea el secundar virtual legat cu finalul traseului ce încercuiește semnătura în A - liniar, în B – ondulat sau curb-unghiular /9/;

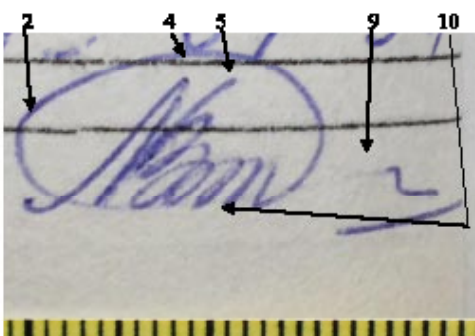
- extinderea pe orizontală a mișcărilor la executarea lațurilor inferioare ale volutelor părții centrale a semnăturii /10/, etc.

Imaginea 15. Aspect al imaginii semnăturii în discuție.

Imaginea 16. Model a. 2000

Imaginea 17. Model a. 2000

Apreciind rezultatele examinării comparative, enumerate mai sus, la p.1 și ilustrate cu săgeți de culoare neagră în im. 15-17 constatăm, că diferențele înregistrate între obiectele comparate, de ordin general și individual sunt esențiale, stabile, firești și formează o totalitate individuală suficientă pentru a formula concluzia, că imaginea semnăturii de la numele lui XXXX din recipisa în litigiu, nu reproduce indicii scrisului/semnăturii numitei XXXX, prezente în materialul grafic pus la dispoziția experților pentru comparație.

Cu referire la rezultatele comparației expuse la p.2 de mai sus și ilustrate cu săgeți de culoare neagră în im. 18-22 menționăm, că diferențele înregistrate după indici generali și individuali în totalitatea lor alcătuiesc un complex de indici doar apropiat de cel individual și permite formularea unei concluzii probabile despre faptul, că manuscrisul cu conținut de dată din recipisa în litigiu, nu reproduce indicii scrisului numitei XXXX, prezente în materialul grafic pus la dispoziția experților pentru comparație.

Unele coincidențe, menționate și altele, care din lipsă de importanță nu au fost menționate, în fiecare caz de comparație în parte, sunt consecință a tendinței plastografului de a reda cât mai fidel indicii scrisului/semnăturii proprii titularului și nu au influență asupra concluziilor formulate mai sus. În același timp, imposibilitatea formulării unei concluzii certe în cazul manuscrisului în litigiu, se explică prin faptul, că acesta este stilizat, are un quantum redus și nu pot fi depistate un număr mai mare de caracteristici individuale esențiale ale scrisului, suficiente să formeze un complex individual, care ar putea servi drept bază pentru atare concluzie (certă).

Notă: Concluziile formulate au la bază prezumția, că actul examinat prezintă o copie fidelă a actului original."

Noa autorilor: Pentru exemplificare sunt prezentate

doar rezultatele examenului comparativ între semnături.

Concluzii. Insistăm în final asupra utilității activității de expertizare a obiectelor grafice în copii, întreprinsă de specialiști în domeniu, asupra responsabilității și a dificultăților cu care se confruntă în fiecare caz în parte precum și asupra grijii pe care trebuie să o manifeste aceștia vis-a-vis de probele și materialele cu care lucrează, deosebit de importante pentru a face posibilă emiterea unor concluzii de natură științifică, apte să ajute la soluționarea justă a problemei investigate, scopul suprem al acestei meserii de altfel.

Bibliografie

1. Alămoreanu Sorin "Problematika expertizelor criminalistice. Note de curs pentru studenți de master.", editura "Tampangiu", 2013;

2. Алэморяну Сорин, др., эксперт криминалист Национального института криминалистических экспертиз, лаборатория Клубж, Румыния «Заметки относительно документов представленных на экспертизу в копиях», ст. в журнале «Закон и жизнь», апрель, 2018 стр.11-14;

3. Архипова К. А. Почерковедческое исследование по электрофотографическим копиям // Вестник Российского нового университета. Серия «Человек и общество». – М., 2016. – Вып. 3. – С. 52–54;

4. Подкатилина М. Л. Актуальные проблемы почерковедческого исследования копий почерковых объектов // Проблемы правового понимания и правоприменения в прошлом, настоящем и будущем цивилизации: Сб. статей Международной научно-практической конференции, Минск, 27 апреля 2016 г.: в 2 ч. – Минск: Изд-во Международного университета МИТ-СО, 2016. – Ч. 2. – 278 с.;

5. Шлыков Д.А., «Проблемы исследования копий почерковых объектов: современное состояние и перспективы развития» <http://www.nezexp.ru/articles/129/>; Судебно-почерковедческая экспертиза обобщающая часть Москва 1989;

6. Arhiva dosarului cu copia raportului de expertiză judiciară CNEJ nr. 720 din 12.04.2018 .

CZU: 343.982

SUGESTII LA CERCETAREA OBICTELOR GRAFOSCOPICE ÎN COPII, ASPECTE PRACTICE

Larisa VOZNIUC,

Centrul Național de Expertize Judiciare de pe lângă Ministrul Justiției, mun. Chișinău, R. Moldova

SUMMARY

Some ideas and opinions that could make the process of making grafoscopic expertise in documents made using copying means that could underpin the accumulation and formation of a clear, scientific, systematized vision, received, applied and accepted by all experts in performing experiments on children to guide in the daily practice of grafoscopic expertise the specialists in the field

Actualitatea temei: În ultima perioadă cercetările criminalistice sub diferitele lor forme au înregistrat progrese imense în toată lumea, ele fiind destinate să servească scopurilor stabilirii adevărului în justiție. Pentru stabilirea adevărului însă persoanele au nevoie de probe. Potrivit art. 117 CPC (2) în calitate de probe se admit elementele de fapt constatate din explicațiile părților și ale altor persoane interesate în soluționarea cauzei, din depozițiile martorilor, din înscrisuri, probe materiale, înregistrări audio-video, din concluziile experților”.

Conform art. 137 CPC (2) „Se consideră înscris orice document, act, convenție, contract, certificat, scrisoare de afaceri ori scrisoare personală, alt material expus în scris cu litere, cifre, semne grafice, precum și primit prin fax, poștă electronică ori prin alt mijloc de comunicare Necâtând la faptul că se acceptă în procedura de probațiune și documentele sub formă de fax, poștă electronică, totuși conform art 139 punct 4 al CPC „instanța judecătorească nu poate considera dovedit un fapt adevărat numai prin copia de pe document, dacă originalul este pierdut, iar copiile de pe el prezentate de părți nu sunt identice, rămânând imposibilă determinarea prin intermediul altor probe a adevăratului cuprins al originalului. „Dicționarul de criminalistică explică termenul de „înscris-probă”, care este -act în litigiu și „înscris –mijloc de probă”- care sunt modelele de comparație. Dar citez ”Spre deosebire de înscrisul mijloc de probă, care poate fi prezentat și sub forma unei copii legalizate, înscrisul –probă materială trebuie prezentat numai în original. De aceea nu se poate efectua expertiza pe fo-

tocopii, pe copii xeroxate ori pe alte genuri de reproducere”.

În felul acesta părțile care dețin probe despre existența sau inexistența unei acțiuni în documente în copii, sunt lipsite de dreptul de a proba ceea ce trebuie de dovedit. Dar este acesta un drum închis? Dicționarul este un manual de ghidare a investigațiilor criminalistice și nu este o Lege care ar avea un caracter obligator. Ideea e că instanța va pași totuși la verificarea înscrisului, numind expertiza grafoscopică, iar răspunsul care va fi primit din toate instituțiile de specialitate va fi cam următorul ”expertiza se poate realiza doar asupra documentelor originale”. Însă pe măsura dezvoltării științelor tehnice, după ce metoda Xerox a devenit accesibilă și au fost create modele performante de copiere rapide, iar copierea pe hârtie normală a devenit cea mai utilizată pe plan mondial pentru multiplicarea actelor, toate organizațiile, instituțiile, firmele, și companiile au început să folosească în activitatea sa diversă tehnica computerizată. Acesul și utilizarea relativ simplă a unui copiator, în special, celor mai performante în culori au dus la folosirea frauduloasă a copiilor electrostatice. În legătură cu aceasta în practica Laboratorului de expertize criminalistice apar tot mai des și mai des situații când obiectul investigațiilor sunt obiectele probă materială prezentate în copii și ordonatorii solicită expertizarea acestui obiect.

Dar la noi până la moment față de expertizarea actelor în copii, chiar și atunci când se prezintă o copie de calitate bună, s-a conturat o poziție de respingere din start a efectuării cererilor pe astfel de documente.

Acest lucru i-a determinat pe unii

participanți la procesul de soluționare a multor cauze civile și penale printre care judecători, avocați, procurori, ofițeri de urmărire penală, și alte părți co-interesate să se adreseze la noi pentru a explica mai multe momente legate de cercetarea documentelor sub formă de copii și cer un răspuns oficial și motivat al refuzului categoric și necondiționat de a primi așa documente la expertiză, înaintând așa întrebări:

1. În ce constă motivul refuzului experților de a primi spre examinare copiile-xerox a documentelor și de a le remite fără executare din start fără o examinare prealabilă sau a efectua alte încercări de specialitate?

2. Ce fel de modele de comparație și în ce volum sunt necesare pentru a identifica executorul unor semnături pe documentele realizate prin intermediul mijloacelor copiatoare, pot modelele de semnături sub formă de copie să ajute la determinarea executorului altor acte în copie?

3. Explicații de referință de la specialiștii în acest domeniu cu formulări concrete care au caracter oficial consemnat de expert pentru a fi atașat la dosar și a răspunde părților în proces de ce proba lor nu are valoare probatorie și nu poate fi acceptată ca probă la stabilirea adevărului în instanța de judecată.

4. Care articol din documentele de procedură interzice specialiștilor în domeniul expertizei grafoscopice să facă documentele în copie obiect a unor acțiuni de expertiză, cu indicarea articolelor din Codul de procedură Civilă, Codul penal, Codul de procedură penală, Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar?

Iată în câteva cuvinte problema cu

care se confruntă experții grafoscopiști din Laboratorul de investigații criminalistice CNEJ cât și alte laboratoare de expertiză judiciară din Republica Moldova.

Obiectivele lucrării. Este bine cunoscut faptul că la noi nu există o metodică care ar putea maniera procedeu de efectuare a expertizei documentelor realizate prin intermediul mijloacelor copiatoare, de aceea în lucrarea de față vom încerca să prezentăm unele idei, opinii care posibil să stea la baza acumulării și formării unei concepții clare, științifice, sistematizate, primită, aplicată și acceptată de toți experții referitor la efectuarea expertizelor asupra copiilor. În practica de zi cu zi de efectuare a expertizelor grafoscopice specialiștii în domeniu cu un stagiu mare în profesie posedă un ansamblu de procedee și tactici de lucru la examinarea obiectelor grafoscopice în copii. Scopul acestei lucrări, este clarificarea unor aspecte legate de numirea acestui tip de expertize, modalitate de a se ajunge la primirea în lucru a acestor tipuri de expertize și nu de a se refuza din start de ele.

Analize, constatări. Ținând cont de realitățile existente și odată cu acceptarea în procedura de probațiune a documentelor sub formă de fax, poștă electronică, xerox, fotocopii, ele fiind tot un mod de reproducere a actelor, se mărește vădit frecvența cu care se apelează la cercetarea înscrisurilor și în același timp aria de efectuare a examinărilor grafoscopice se lărgeste, iar faptul că pe an ce trece tehnica computerizată performantă este folosită în procesul de comunicare și de cooperare internațională, în relațiile de afaceri acest lucru contribuie direct la apariția momentelor de clarificare a unor aspecte legate de aceste activități care cer implicarea în lucru a experților și primirea în lucru a actelor efectuate prin intermediul tehnicii de copiere și reproducere pentru a deveni utile solicitanților ca probe, în procedura de probațiune a acestor probe.

Asupra acestei probleme, sunt conturate câteva puncte de vedere și este cunoscută atitudinea experților față de investigarea obiectelor grafoscopice în copii:

- conform unei opinii se alege refuzul categoric din start;

- conform altei opinii se acceptă cercetările, dar se formulează o concluzie de probabilitate;

- conform opiniei a treia, pe care o susțin și eu, primirea actului în lucru, și, deoarece expertiza acestor obiecte are un caracter complex, se efectuează o examinare prealabilă temeinică, atență și o apreciere a situației concrete în care se află documentul în litigiu, apoi se acționează după situație, se face demers prin care se solicită originalul, fiindcă de restituit este ușor, însă contează și este salutabilă încercarea...

Discuții asupra faptului cine are dreptate și cine nu au loc regulat și ele nu se epuizează, dar fiecare are partea lui de adevăr, în sfera aceasta de investigație nu este o tactică unică de lucru, dar în rezultat suferă persoanele ce contează pe concluziile noastre.

Experții ce aderă la prima opinie și ei sunt cei mai mulți, neavând niciun document procedural care ar interzice primirea în lucru a copiilor își justifică refuzul prin practica stabilită la noi și peste hotare în comunitatea experților grafoscopi, și explică prin faptul că însăși actele redată prin intermediul mijloacelor copiatoare pot fi falsificate anterior, la fel motivează prin faptul că nu se poate de determinat lipsa falsului tehnic în obiectele examinate, și manifestarea celor 3 dominante grafice anume: tempoul, presiunea și coordonarea mișcărilor pe copiile actelor, și lipsa unui îndrumar în acest sens, dar devreme ce răspunderea expertului pentru corectitudine, obiectivitatea și precizia concluziilor este personală există riscul de a greși ei pentru a evita greșelile nici nu vor să încerce și îi supun unei critici dure pe acei ce primesc în lucru astfel de acte.

Experții ce aderă la a doua opinie și ei sunt mulți cunoscând faptul că nu este nici un document procedural care le-ar interzice primirea în lucru a copiilor acceptă examinarea copiilor, în deosebi când se constată că expertiza poate emite singura proba care poate duce la soluționarea cauzei, dar își justifică formularea unei concluzii probabile prin practica stabilită la noi în comunitatea experților grafoscopi, la fel motivează prin faptul că nu se poate de determinat lipsa falsului tehnic și manifestarea celor 3 dominante grafice anume: tempoul, presiunea și coordonarea mișcărilor pe copiile actelor exa-

minate, adaugă în raportul de expertiză fraza că pentru a primi o concluzie categorică este necesar de a expedia pentru expertizare originalul actului și ei la fel îi supun unei critici dure pe acei ce refuză categoric și necondiționat să primească în lucru astfel de acte, nefăcând nicio încercare.

Experții ce aderă la a treia opinie și printre ei sunt și eu sunt acei care acceptă spre cercetare copiile documentelor ca un proces complex unde cercetarea prealabilă, studiul calitativ și complet, minuțios și atent, analiza și sinteza, inițiativa expertului furnizează date importante pentru instanța de judecată, sub formă de concluzii categorice, probabile și de imposibilitate, dar în ansamblu cu expertiza tehnică a actelor ca un proces de investigație integră, adeseori identificarea executorului este în strânsă corelație cu rezolvarea altor obiective.

O astfel de atitudine la examinarea obiectelor grafoscopice executate prin mijloace copiative determină expertul chiar de la început să facă niște cercetări prealabile, apoi să le supună la niște examinări detaliate sub toate aspectele, începând de la faptul în câte exemplare a fost întocmit documentul, este o copie autenticată cu mențiunea „corespunde originalului” certificată de o persoană ce are aceste împuterniciri, obiectivele expertizei, motivul din care originalul nu poate fi expediat la expertiză, apoi pentru a determina dacă copia este valabilă pentru a petrece cercetări de identificare sau nu adică calitatea copiei, dacă este ea o copie xeroxată simplă, este o copie fax, este un act reproduș prin posta electronică sau de alt tip. La fel se studiază documentul de ansamblu plasarea semnăturii sau a scrisului care se pretinde a fi autentic, coincidența traseelor liniilor, prezența sau absența urmelor străine, alinierea marginilor, prezența sau lipsa umbrei pe coală hârtiei toate aceste cercetări de ansamblu se fac înainte de a purcede la examinarea de identificare propriu-zisă.

Este interesant un caz din practica de lucru când instanța a solicitat răspuns de specialitate dacă în Laboratorul de criminalistică se face expertiza grafoscopică pe acte în copii, ca regulă se expediază un răspuns negativ, dar atunci am comunicat instanței că pentru a răspunde la această întrebare este necesar de expediat în adresa Labora-

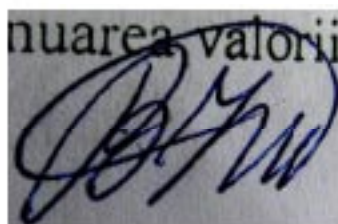
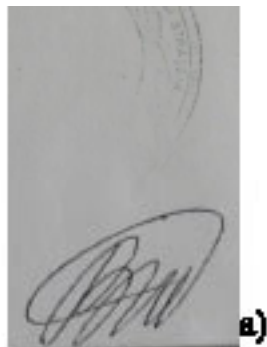

torului copia în cauză. Din încheiere am aflat că cererea reclamantului a fost refuzată anterior din motivul că o expertiză nu poate fi făcută pe un act în copie, dar de fapt el susținea că persoana care chipurile a semnat în prezența unui martor nu a avut posibilitatea de a semna acest proces-verbal, deoarece în acea zi nu se afla în țară, iar la momentul litigiului era decedată. Primind materialele dosarului și copia în litigiu în urma unei cercetări complexe și sub toate aspectele a actului, și ținând cont de obiective s-a observat că actul este executat pe ambele părți ale unei file, pe avers se conținea textul propriu-zis tipărit, iar pe verso în partea de sus, doar 2 rubrici „Начальник ЖЕК., și „Собственник “ și semnăturile care aveau un aspect natural și nu conțineau semne de neobișnuiță vizibile în caracterele traseelor. Din punct de vedere strict grafic simptome clare de fals nu se manifestau. Apelând la expertul tehnic în rezultat s-a constatat că sub influența radiațiilor ultraviolete aversul și reversul filei prezentau luminiscente diferite, astfel s-a stabilit tipărirea actului dar, și, adăugirea unui punct cu privire la termen și responsabilități care a făcut ca să se completeze fila până jos, neavând loc pentru semnături, iar pe verso, sau “refolosit” semnăturile făcând un montaj și trecând de pe procesul-verbal original semnăturile persoanelor prin intermediul Xerox-ului. În așa mod pornind de la afirmația că persoana nu a putut semna acest act nefiind în țară cercetările complexe grafoscopice și tehnice au stabilit alt aspect și nu acel la care a făcut referință persoana, dar expertul în cercetările sale dând o importanță deosebită detaliilor de construcție a in-suși actului în litigiu a obținut rezultate care și-au adus aportul la posibilitatea soluționării întrebării despre autenticitatea semnăturilor și cu toate că s-a dat o concluzie de probabilitate totuși s-a constatat situația de fapt reală, adică comiterea unui fals. Astfel refuzul din start ar fi dus la imposibilitatea rezolvării corecte a cauzei sau la tergiversarea ei.

Un alt caz din practica de lucru legat de investigarea semnăturilor în copii care a stârnit discuții este cazul reclamantului, având și un martor, depune o cerere de întoarcere a unei sume mari de bani de la persoana în calitate

de „Fidejutor” într-un acord tripartid de împrumut în copie și deschide un dosar penal, susținând că din banii împrumutați „Debitorul” și „Fidejutorul” a făcut afacere comună. El susține că nu deține originalul, deoarece un original este la „Debitor” și altul la „Fidejutor” iar al lui original a fost încredințat avocatului, care l-a pierdut. Fidejutorul neagă semnătura sa pe acord și spune că este hărțuit atât de „Creditor” cât și de soția „Debitorului”, care este decedat. În prima instanță se cere reclamantului actul în original, el nu-l are și se refuză cererea de efectuare a expertizei, din cauza lipsei originalului. În urma audierii martorului și altor persoane care au spus că ei aveau afacere comună și se ia hotărârea de a obliga fidejutorul să întoarcă restul sumei împrumutate. Fidejutorul a scris o reclamație în urma careia s-a prezentat pentru expertizare copia acordului de împrumut.

Luând cunoștință cu copia investigată s-a constatat în partea dreaptă a filei sub textul propriu zis al acordului între semnăturile de la rubricile „Debitor,” și „Fidejutor,” urmele amprentei unei jumătăți de ștampilă, iar niciun din părțile acordului nu erau persoane juridice și nu dețineau ștampile. În urma investigațiilor complexe grafoscopice și tehnice s-a dovedit că semnătura autentică a fidejutorului a fost copiată din alt document, în care mai sus era amplasată semnătura altei persoane, posesoare de ștampilă, și fără acea jumătate de ștampilă nu sa putut copia, fapt care și a dovedit săvârșirea falsului.

b)

c)

d)

În prima imagine a) semnătura în litigiu, pe imaginile b), c), d) modele de semnături ale fidejutorului.

Un expert în grafoscopie chiar de la primele examinări își dă seama că cu cercetările grafoscopice aici nu se încheie cazul, că numai cercetările complexe se pot solda cu efecte serioase în planul drepturilor și obligațiilor civile, care reiese din acordul de împrumut cercetat.

De aceea în situațiile în care în Laborator se solicită expertizarea unor documente în copie răspusul experților trebuie să fie unul pozitiv și cercetările trebuie să decurgă după metodologia comună grafoscopice și tehnică a actelor.

În final atragem atenția că rezultatele sunt obținute în baza unor acțiuni logice, descifrând fază cu fază, lanțul operațiunilor pregătite de cei ce vor să comită infracțiuni.

Principalele obiective în activitatea instituțiilor de expertiză pe termen lung sunt:

- efectuarea unei statistici privind remiterea fără executare a materialelor executate prin intermediul mijloacelor copiatoare, și analiza cauzelor de remitere;

- pentru relația cu solicitanții acestor tipuri de investigații elaborarea ghidului de asistență;

- rezolvarea lucrărilor și corespondențelor privind diversele solicitări în acest domeniu, prin stabilirea de contacte zilnice cu specialiștii de același profil din alte instituții și țări pentru a primi consultația de specialitate;

- schimbul de experiență și dezbaterea problemelor de interes comun în acest domeniu;

- schimbul de publicații și informații, formularea de propuneri cu tematica expertizei documentelor redată prin mijloace copiatoare;

- publicarea și discutarea rezultatelor obținute în acest domeniu pentru instituțiile similare cointeresate;

- colaborarea împreună cu specialiștii din instituțiile similare din țară la efectuarea investigațiilor în domeniul de referință;

- participarea la mesele rotunde, conferințe, seminarii, vizite de studii, și la alte manifestări științifice organizate în țară și peste hotare cu tematica expertizei documentelor redată prin mijloace copiatoare;

- la finele anului se efectuează totalul prin studii, evaluări și sinteze privind rezultatele activității în acest domeniu.

Bibliografie

1. Adrian Frățilă, Gheorghe Pășescu Abordarea expertizei documentelor redată prin mijloace copiatoare, Criminalistica Nr.26.

2. Adrian Frățilă, Radu Constantin Expertiza grafică și raționamentul prin analogie, Editura Tehnică București, 2000.

3. Asigurarea calității în expertiza criminalistică. Lucian Ionescu, Institutul național de expertize Criminalistice, Ministerul Justiției, Criminalistica Nr.26.

4. Sorin Alămoreanu, Criminalistica. Note de curs, 2004, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, facultatea de drept

5. Архипова К. А. Почерковедческое исследование по электрофотографическим копиям // Вестник Российского нового университета. Серия «Человек и общество». – М., 2016. – Вып. 3. – С. 52–54.

6. Codul de procedură Civilă al R. Moldova.

7. Dicționar de criminalistică, București 1984, Editura științifică și enciclopedică.

CZU: 343.982

ИССЛЕДОВАНИЕ ПОДПИСИ С ЦЕЛЬЮ УСТАНОВЛЕНИЯ ФАКТА ВЫПОЛНЕНИЯ С ПОМОЩЬЮ ТЕХНИЧЕСКОГО СРЕДСТВА – ПЛОТТЕРА (НА ПРИМЕРЕ ОДНОГО ЭКСПЕРТНОГО ЗАКЛЮЧЕНИЯ)

Татьяна ДУДЧАК,

Национальный Центр Судебных Экспертиз при Министерстве Юстиции,
Кишинев, Республика Молдова

În prezent, expertul se confruntă cu noi tipuri de falsuri: crearea de semnături și manuscrise în documente utilizând dispozitive (imprimanta cu jet de cerneală, imprimanta laser, dispozitivul multifuncțional de imprimare); (plotter), deoarece cu ajutorul unui plotter puteți desena orice curbă, inclusiv o copie de pe computer a unei semnături autentice executată de mână, utilizând diverse dispozitive scrise.

Cuvinte-cheie: semnătura; plotter; semnături autentice executată de mână

FORENSIC EXAMINATION OF SIGNATURES TO ESTABLISH THE FACT THAT THEY WERE PRODUCED BY MEANS OF A PLOTTER (A CASE FROM FORENSIC EXPERT'S PRACTICE)

Currently, the expert is faced with new types of fakes: the creation of signatures and handwritten notes in documents using devices (inkjet printer, laser printer, multifunctional printing device); (plotter), because with the help of a plotter you can draw any given curve, including a computer copy of an authentic handwritten signature, using various written device.

Keywords: signature; plotter; authentic handwritten signature.

Актуальные темы. Рассматривается дифференциация признаков выполнения рукописных реквизитов рукописным способом и признаков выполнения рукописных реквизитов с помощью технического средства подделки – плоттера.

Актуальность вопросов, связанных с исследованием подписей и рукописных записей, в настоящее время неоспорима. Подпись, как удостоверяющий знак конкретного человека, широко используется в повседневной жизни. Это связано с необходимостью документально подтвердить свои действия: составлять договоры, справки, удостоверительные документы и т.п. Рукописные тексты встречаются при написании расписок, гарантийных писем и т.п.

В основе судебно-почерковедческого исследования лежит сравнительное исследование признаков рукописных знаков: элементов букв, букв, слов, подписей. Эксперту приходится сравнивать между собой значительное количество признаков: форм движений при выполнении и соединении, протяженности движений по вертикали и горизонтали, размещение движений по вертикали и горизонтали, размещение точек начала, окончания, пересечения и т.д. Учитывая, что человек не ксерокс и не может дважды точь-в-точь воспроизвести ни одной буквы, ни одной подписи, эксперту приходится, кроме выявления признаков, учитывать вариационность почерка: пределы,

в которых тот или иной признак является. Эксперт выявляет совокупность устойчивых и существенных признаков, на основании которой он приходит к тому или иному выводу. Эта совокупность никогда не повторяется.

Не уменьшается и актуальность вопросов, связанных с «подделкой» подписей и рукописных записей (текстов). Если раньше основная часть подделок приходилась на выполнение подписей с подражанием подлинным с предварительной тренировкой, путем копирования подписи на просвет, нанесения вдавленных штрихов с последующей обводкой и т.п. то в настоящее время эксперт сталкивается с новыми типами подделки: выполнение подписей и рукописных записей в документе с помощью устройств (струйный принтер, лазерный принтер, многофункциональное печатное устройство), выполнение с помощью печатающих устройств с последующей имитацией вдавленных штрихов, выполнение подписей и записей с помощью плоттера (графопостроителя), так как с помощью плоттера можно нарисовать любую заданную кривую, в том числе и компьютерную копию подлинной рукописной подписи, с использованием различных пишущих приборов.

Результаты обсуждения. На примере из экспертной практики экспертов В.Н. Пронина и П.Г. Лесниковой из Нижегородского Уни-

верситета (№1 в списке литературы) рассмотрим более подробно специфические особенности выявления криминалистических признаков выполнения подписей и рукописных записей с помощью плоттера.

Плоттер (графопостроитель) (от греч. γράφω) – устройство для автоматического вычерчивания с большой точностью рисунков, схем, сложных чертежей, карт и другой графической информации на бумаге размером до А0 или на кальке. Плоттеры рисуют изображения с помощью пера (пишущего блока). Плоттеры сложных чертежей, карт и другой графической информации на бумаге размером до А0 или на кальке. Плоттеры рисуют изображения с помощью пера (пишущего блока).

Рассмотрим поступившие на исследование подписи, условно обозначенные как подпись № 1, подпись № 2, подпись № 3 (рис. 1, 2, 3).

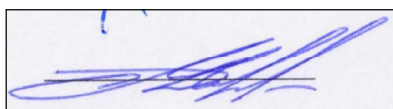

Рис. 1. Подпись № 1

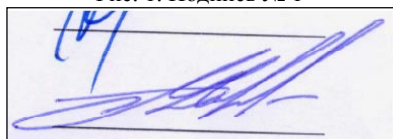

Рис. 2. Подпись № 2

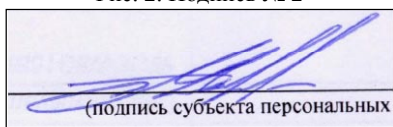

Рис. 3. Подпись № 3

На первый взгляд подписи, поступившие на исследование, не имеют каких-либостораживающих эксперта-почерковеда признаков, которые свидетельствуют о технической подделке подписей: нарушения координации движений 1-й группы (мелкая и крупная извилистость элементов подписей), наличия необоснованных остановок пишущего прибора, наличия замедленного темпа письма и т.д.; наличия посторонних штрихов (карандаша, копировальной бумаги, значкопечатающих устройств), наличия вдавленных штрихов, не относящихся к штрихам подписи и т.д.

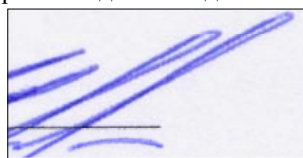

Рис. 4. Извилистость штрихов в подписи № 1

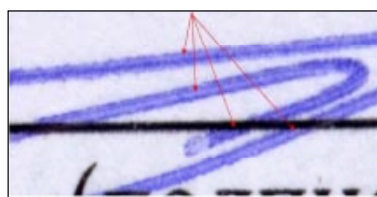

Рис. 5. Проявление равномерного в нажима на примере одной подписи

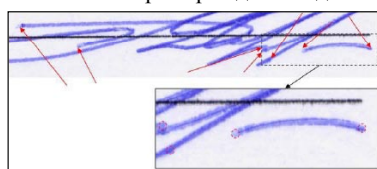

Рис. 6. Точки начала и окончания на примере одной подписи

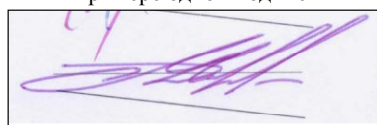

Рис. 7. Наложение подписей № 1 и № 2 друг на друга.

Подпись № 1 сине-фиолетового цвета, подпись № 2 – розового цвета

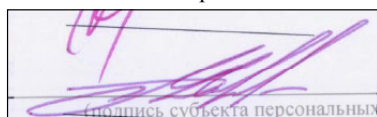

Рис. 8. Наложение подписей № 2 и № 3 друг на друга.

Подпись № 3 сине-фиолетового цвета, подпись № 2 – розового цвета

Выявленные признаки достаточны для вывода о том, что три исследуемые подписи выполнены в документе с помощью технических средств подделки, а именно с помощью плоттера.

Таким образом, при проведении исследования подписей и рукописных записей рекомендуется очень тщательно проводить исследование штрихов для исключения версии об их подделке с помощью технических средств. Для этого рекомендуется в обязательном порядке проводить микроскопическое исследование штрихов.

Для возможности исключения выполнения исследуемых объектов с помощью такого технического средства, как плоттер, следует обращать внимание на следующие признаки:

1) точки начала и окончания штрихов имеют форму полуокружности, отсутствуют рефлекторные штрихи, не совпадающие по направлению с основным штрихом;

2) штрихи по всей протяженности имеют равномерный нажим и равномерный темп выполнения.

Края штрихов ровные, на экстремумах в штрихах почти нет сбросов красителя;

3) при наличии нескольких объектов исследования подписей, рукописных записей, текстов, проверить возможность наложения однотипных объектов друг на друга: подписи на подпись, фрагмента рукописной записи «руб...» на рукописное слово «рублей» и т.п.

Тщательное исследование почерковедческих объектов поможет избежать самой главной ошибки эксперта – установления недостоверного факта. К сожалению, как это нередко случается, достижения научно-технического прогресса используются не только по их прямому назначению, но в криминальных целях. Эксперты здесь оказываются в роли догоняющих. Уже разрабатываются плоттеры, имитирующие различные степени нажима пишущего прибора при выполнении подписи или текста. Поэтому, в целях эффективного криминалистического обеспечения борьбы с преступностью, вопрос о разработке экспертных методик по выявлению факта использования плоттера при технической подделке различных рукописных реквизитов документов остается весьма актуальным.

Выводы. К сожалению, как это нередко случается, достижения научно-технического прогресса используются не только по их прямому назначению, но в криминальных целях. Эксперты здесь оказываются в роли догоняющих. Уже разрабатываются плоттеры, имитирующие различные степени нажима пишущего прибора при выполнении подписи или текста. Поэтому, в целях эффективного криминалистического обеспечения борьбы с преступностью, вопрос о разработке экспертных методик по выявлению факта использования плоттера при технической подделке различных рукописных реквизитов документов остается весьма актуальным.

Список литературы

1. В.Н. Пронин, П.Г. Лесникова. Исследование подписи с целью установления факта ее выполнения с помощью технического средства – плоттера (случай из экспертной практики). Сборник «Право». Вестник Нижегородского университета им. Н.И.Лобачевского, 2015, № 4, с. 162–165.

2. Судебно-почерковедческая экспертиза: общая часть: теоретические и методические. Наука, 2006 (Библиотека судебного эксперта).

3. Манцвеева А.И., Орлова З.Ф., Славуцкая И.А. Теоретические (естественнонаучные) основы судебного почерковедения. М., 2006.